

MAGISTRSKA NALOGA

DUŠAN LADINEK

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Magistrska naloga

VPLIV VOJAŠKE GIMNAZIJE NA
OBLIKOVANJE VREDNOT

Dušan Ladinek

Koper, 2010

Mentor: izr. prof. dr. Mitja I. Tavčar

POVZETEK

Naloga obravnava vpliv srednješolske vzgoje na oblikovanje osebnih vrednot posameznika, ki so za opravljanje vojaškega poklica izjemnega pomena. Vrednote vojaka so namreč odločilen motivacijski dejavnik, ki mu pomagajo premagati tudi strah, kadar tvega lastno življenje, pri izvajanju svojega temeljnega poslanstva. V nalogi je izvedena raziskava in primerjava vrednot med dvema populacijama, ki sta zaposleni v Slovenski vojski, med katerima je prva obiskovala vojaško gimnazijo, druga pa druge srednje šole. Primerjava je pokazala, da je srednja vojaška šola imela vpliv na oblikovanje vrednot njenih dijakov, ki je najmočnejše izražen pri patriotskih vrednotah.

Ključne besede: vrednote, motivacija, vzgoja, vojaška šola, vrednotni sistem

SUMMARY

This research explores the impact of secondary education on personal values of the individual which is of exceptional importance to perform a military occupation. The task is a survey and comparison of values between two populations, which are employed in the Slovenian Army, one of which has attended a military high school, the other, other secondary schools. The comparison showed that the military school had an impact on the formation of values of its students, which is most strongly expressed in the patriotic values.

Key words: values, motivation, education, military school, value system

UDK: 37:355:172(043.2)

ZAHVALA

Zahvaljujem izr. prof. dr. Mitji I. Tavčarju za mentorstvo pri tej nalogi.

Velika zahvala gre vam, ki ste obiskovali vojaško gimnazijo med letoma 1983 in 1991, da ste bili pripravljeni na sodelovanje tako pri izvedbi ankete kakor tudi pri opisovanju časov, ko ste obiskovali srednjo vojaško šolo, ki jo radi poimenujete vojaška gimnazija. V pogovorih z vami sem vedno čutil veselje, s katerim ste se spominjali srednješolskih klopi in življenja v dijaškem domu. S prepričljivim pripovedovanjem ste v mojih mislih ustvarili podobo, ki me vedno znova spominja na najboljše angleške kolidže.

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Predstavitev problema	2
1.2	Namen, cilji in raziskovalna vprašanja	4
1.2.1	Cilji naloge	5
1.2.2	Raziskovalna vprašanja	5
1.3	Metode za doseganje ciljev magistrskega dela in vsebinska struktura	6
1.4	Predvidene predpostavke in omejitve	6
1.5	Vojaška gimnazija Franc Rozman Stane	7
2	Teoretičen del – vrednote	9
2.1	Opredelitev vrednot	9
2.1.1	Pomen vrednot	10
2.1.2	Vrednotni sistem	11
2.2	Vrednote in osebnost	12
2.2.1	Oblikovanje vrednot posameznika	12
2.2.2	Socializacija	12
2.2.3	Razvoj osebnosti	14
2.2.4	Oblikovanje identitete – obdobje adolescence	16
2.2.5	Vpliv šolske vzgoje na oblikovanje vrednot in osebnosti	16
2.2.6	Razvoj osebnosti preko vzgojnih ciljev	18
2.2.7	Različni vzgojni pristopi	18
2.3	Vrednote in družba	21
2.3.1	Nacionalne vrednote	22
2.4	Vrednote in kultura organizacije	26
2.5	Vojaške vrednote	28
2.5.1	Vrednote Slovenske vojske	30
2.5.2	Vrednote ameriške vojske	32
2.5.3	Primerjava vrednot med ameriško in slovensko vojsko	34
2.6	Kultura vojaške organizacije	34
2.7	Spreminjanje kulture vojaške organizacije	36
2.8	Raziskovanje vrednot	38
3	Raziskava	40
3.1	Metodologija raziskave	40
3.1.1	Vrsta raziskave	42
3.1.2	Vzorec in vzorčenje	42
3.1.3	Merski sistem in metode zbiranja podatkov	43
3.1.4	Metode urejanja in analize podatkov	43
3.2	Rezultati in razprava	43
3.2.1	Analiza posameznih vrednot	44
3.2.2	Analiza najpomembnejših vrednot	49
3.2.3	Analiza največjih razlik v pomembnosti vrednot	51

3.2.4	Primerjava posameznih ugotovljenih vrednot z zapisanimi vrednotami Slovenske vojske	54
3.2.5	Ugotovitve glede na postavljena raziskovalna vprašanja	58
3.2.6	Analiza vrednotnih usmeritev	60
3.2.7	Analiza vrednotnih tipov	62
3.2.8	Analiza vrednotnih velekategorij	64
3.2.9	Izračun minimalnih letnih kadrovskih potreb SV	66
3.2.10	Ugotovitve glede na postavljena raziskovalna vprašanja	68
4	Sklepi in predlogi	69
4.1	Povzetek glavnih ugotovitev	69
4.2	Ugotovitve raziskovalnih vprašanj	70
4.3	Izpolnitev postavljenih ciljev	72
4.4	Predlogi izboljšav	72
4.5	Predlogi nadaljnjega raziskovanja	74
	Literatura	75
	Priloge	79

SLIKE

Slika 1:	Definicija vrednot po Musku.....	9
Slika 2:	Empirična hierarhija vrednotnega prostora.....	11
Slika 3:	Psihosocialni razvoj in razvoj osebne identitete po Eriksonu.....	15

TABELE

Tabela 1:	Vrednote Slovencev.....	23
Tabela 2:	Vrednotne usmeritve Slovencev.....	25
Tabela 3:	Najpomembnejše vrednote v vojaški organizaciji.....	29
Tabela 4:	Podatki pridobljeni iz ankete MLV.....	44
Tabela 5:	Razvrstitev posameznih vrednot za oba vzorca populacij.....	46
Tabela 6:	Stopnje značilnosti SIG za posamezne vrednote t-testa.....	48
Tabela 7:	Primerjava med najpomembnejšimi posameznimi vrednotami za posamezna raziskovana vzorca populacij.....	49
Tabela 8:	Najpomembnejše vrednote Slovencev.....	50
Tabela 9:	Primerjava vrednot iz Vojaške doktrine SV in MLV lestvico.....	54
Tabela 10:	Primerjava pomembnosti vrednot Slovenske vojske med vzorcema populacij VOJ_GIM in DRUGI.....	55
Tabela 11:	Primerjava vrednot iz Kodeksa vojaške etike SV in MLV.....	56
Tabela 12:	Primerjava pomembnosti vrednot iz Kodeksa med vzorcema populacij VOJ_GIM in DRUGI.....	57
Tabela 13:	Vrednotne usmeritve vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI.....	60
Tabela 14:	Vrednotni tipi vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI.....	63
Tabela 15:	Vrednotni velekategorijski vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI.....	64
Tabela 16:	Sestava Slovenske vojske, september 2010.....	66
Tabela 17:	Minimalne povprečne letne kadrovske potrebe SV.....	67

GRAFI

Graf 1:	Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije VOJ_GIM.....	51
Graf 2:	Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI.....	52
Graf 3:	Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI pred vzorcem NACIONALNE.....	53

Graf 4:	Primerjava vrednot SV med vzorcema populacij VOJ_GIM in DRUGI.....	55
Graf 5:	Primerjava vrednot iz Kodeksa med populacijama VOJ_GIM in DRUGI.....	57
Graf 6:	Grafični prikaz vrednostnih usmeritev vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI.....	62
Graf 7:	Grafični prikaz vrednotnih tipov vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI.....	63
Graf 8:	Grafični prikaz vrednotnih velekategorij vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI...	65

KRAJŠAVE

FM	Fakulteta za management
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
SV	Slovenska vojska
Ur. l. RS	Uradni list Republike Slovenije
VOJ_GIM	vojaška gimnazija
DRUGI	vzorec populacije, ki je obiskovala drugačno srednjo šolo kot je vojaška gimnazija
MLV	lestvica vrednot po Musku

1 UVOD

Suverenost države (notranja in zunanja) je pogoj za izvajanje državne oblasti oziroma zagotavljanje izvajanja enotnega in učinkovitega pravnega reda.

Za zagotavljanje svoje notranje in zunanje suverenosti potrebuje država ustrezne organe, preko katerih, če je treba, to oblast, »ki predstavlja največjo fizično prisilo v družbi« (Bohinc, Cerar in Rajgelj 2006, 59) tudi izvršuje. Ta del represivne funkcije in oblasti v posamezni državi predstavljata policija in vojska, preko katerih lahko država v skrajnem primeru zagotovi izvrševanje svojih norm v smislu izvajanja notranje suverenosti, še pomembneje pa, da štiti svojo zunanjo suverenost pred morebitnimi napadi, kar pomeni, da mora biti država sposobna zagotoviti svoj fizični obstoj, družbeni mir in varnost. Ta funkcija države se imenuje obrambna funkcija države, ki je skupaj z ostalimi funkcijami ena izmed temeljnih funkcij države.

Da lahko država učinkovito zagotavlja obrambno funkcijo, mora zato imeti ustrezno usposobljeno in motivirano policijo in vojsko. Po Musku Lešniku (2003) mora vsaka organizacija pri svojem delovanju opredeliti troje: poslanstvo, vizijo in vrednote. Tudi vojska pri tem ni nobena izjema, ne glede na to, da gre za vojaško strukturo in specifično vrsto organizacije. Od osebnih vrednot vojakov in policistov je namreč odvisen tudi učinek obrambe in posledično zagotovljen obstoj posamezne države.

Motivacija ljudi v neki organizaciji (vojski) je tem boljša, čim večje je ujemanje vrednot organizacijske kulture z osebnimi vrednotami njenih članov.

Enotna organizacijska kultura temelji le na tistih vrednotah, ki jih večina ljudi sprejme za svoje (Tavčar 2009). Vrednote so tudi tisti skupni imenovalci, ki ga uporabimo za opisovanje osebnosti človeka in kulture neke organizacije, neke družbe ali civilizacije. Menim, da so vrednote tudi povezovalni člen med osebnostjo človeka in kulture v ožjem ter širšem pomenu besede.

Med svojim šestnajstletnim službovanjem v Slovenski vojski (v nadaljevanju SV), sem na svojih delovnih mestih, ki so si sledila od poveljnika voda, poveljnika čete, pomočnika poveljnika v poveljstvu brigade do učitelja v Centru za doktrino in razvoj, imel možnost in dolžnost vzpostavljati služben odnos z osebnostno zelo različnimi ljudmi, ki so zaposleni v SV. V osebnih stikih in pri opazovanju njihovega odnosa do opravljanja službenih nalog sem spoznaval, da se zaposleni v SV razlikujejo med seboj glede na svoje vrednote, ki jih gojijo oziroma ki so jim privzgojene. Razlike, ki sem jih opažal, sem sčasoma povezal s šolsko izobrazbo, predvsem srednješolsko. Več osebnih izkušenj, povezanih z različnimi odnosi posameznikov do istih nalog, je spodbudilo moje razmišljanje, da imajo morda tisti, ki so končali vojaško srednjo šolo, neke skupne vrednote, ki so drugačne od vrednot tistih, ki so obiskovali drugačne srednje šole. Moje razmišljanje so dodatno spodbudila zelo zanimiva

predavanja profesorja Mitje I. Tavčarja o pomenu vrednot pri predmetu Management in organizacija. Navedeno je bila dovolj velika spodbuda, da skušam v raziskavi, ki je pred vami, to tudi praktično preveriti. Pri raziskavi vrednot sem se oprl na teorijo in raziskave dr. Muska in uporabil njegovo metodo merjenja vrednot. Edini razlog, ki me je na to navedel, je dejstvo, da sem med iskanjem virov našel največ rezultatov s področja raziskovanja vrednot, ki so bila izvedena z uporabo MLV (lestvice vrednot po Musku 2000). To mi je tudi omogočilo izvedbo primerjave med vrednotami raziskovanih populacij s širše ugotovljenimi nacionalnimi vrednotami.

Vojaška gimnazija se je leta 1977 preoblikovala v Srednjo vojaško šolo splošne smeri, ker pa so vse njene generacije pri komunikaciji z mano uporabljale naziv vojaška gimnazija in ker ljudje še vedno tako poimenujejo tudi stavbo, kjer je nekoč bila, sem v nalogi zavestno uporabil termin vojaška gimnazija z namenom, da ga približam ljudem.

1.1 Predstavitev problema

Najpomembnejši del obrambne funkcije države predstavlja vojaška sila, ki jo ustvarimo z združitvijo vojaške opreme in tehnike s človekom. Njena moč je odvisna od sinergije vseh naštetih dejavnikov. Tehnične lastnosti (zmogljivosti) opreme in tehnologije ostajajo več ali manj nespremenjene, zelo močno pa se spreminja človeški dejavnik. Zaradi navedenega se pri ocenjevanju vojaške moči posveča posebno pozornost oceni človeškega dejavnika, ki ga najpogosteje imenujemo »moralno stanje«, ki opredeljuje stopnjo zavesti o dolžnostih, ki jih mora vojak izpolniti. Ker pa človeški dejavnik predstavlja spremenljivko, ki se v času in prostoru spreminja, je le-ta podvržena stalnemu nadzoru, s ciljem zagotavljanja čim realnejše slike o dejanski situaciji na bojišču, saj sprememba človeškega dejavnika bistveno vpliva na spremembo razmerja moči med vojskujočimi se enotami in se le-ta s sprotnimi obveščevalnimi informacijami tudi stalno dopolnjuje.

Človek je zato s svojim znanjem, izurjenostjo in predvsem motivacijo, da uresniči svoje temeljno poslanstvo, najpomembnejši dejavnik vseh oborožitvenih sistemov in vojsk. Motivacija, ki izhaja iz osebnih vrednot, zmore premagati tudi strah in prav motivacija je največkrat odločilni dejavnik vojaškega uspeha ali neuspeha.

Na moralo oziroma notranjo moč najmočneje vplivajo osebne vrednote. Te usmerjajo naša ravnanja in kot motivacijski dejavniki spodbujajo naše aktivnosti, ki jih pogosto čutimo kot obveznost ali dolžnost. Vse sodobne vojske imajo svoje vrednote tudi zapisane in jih skrbno negujejo ter razvijajo skozi organizacijsko kulturo. Organizacijska kultura vsake organizacije, tudi vojaške, temelji na vrednotah, ki jih sprejemajo njeni člani in je ni mogoče preprosto zaukazati.

V današnjem času družba priznava soobstoj različnih vrednostnih opredelitev, življenjskih stilov, veroizpovedi in podobnega (Kroflič et al. 2009).

Na oblikovanje osebnih vrednot vplivajo po Muskovem mnenju trije dejavniki: prirojeni (genski), vzgojni in samouresničitveni. Največji vpliv avtor pripisuje vzgoji, ki so ji mladostniki podvrženi tako v družini kot v šoli (Musek 1999a).

Ena temeljnih nalog vzgoje v današnjem času je, da pomaga otrokom pri razvoju sposobnosti razumevanja in vrednotenja različnih koncepcij življenja in družb. Vzgoja v javni šoli pa pomeni tako usposabljanje dijakov, da bodo v lastnem življenju sposobni odločati o izbirah, ki bodo oblikovale individualno identiteto posameznika, prav tako pa ima tudi pomembno vlogo pri oblikovanju vrlin posameznika (Gutmann 2001).

Vrednotni sistem in koncept vzgoje, je danes drugačen, kot je bil v preteklosti. Le-ta se mora odreči težnji po oblikovanju posameznika glede na obstoječe politične vrednote v neki državi (Kroflič et al. 2009).

Različne vrednote narodov v Jugoslaviji so bile razlog za osamosvojitve Slovenije ter spremembo družbenega reda in družbenih norm.

Nov javni sistem vrednot je spremenil tudi cilje vzgoje, ki so v obdobju socializma preko učiteljev načrtno oblikovali dijaka v naprej določeno podobo zaželenega človeka (Lesar in Peček 2008). Najverjetneje je bil tudi to eden izmed razlogov, da je prenehala delovati edina srednja vojaška šola v Sloveniji (Franca Rozmana - Staneta), ki je bila hkrati vključena tudi v sistem slovenskega javnega šolstva. Delovala je v Ljubljani od 1975. do 1991. leta, njeni maturantje pa so se praviloma odločali za vojaške poklice (Stanić 1986).

Danes Slovenska vojska (SV) navkljub stalnim promocijam vojaškega poklica, ne uspeva pridobiti zadostnega števila ustreznega kadra, zaradi česar je morala spremeniti tudi svoj kadrovski načrt, ki si ga je postavila v srednjeročnem obrambnem programu do leta 2012. V spremenjenem, novem kadrovskem načrtu je tako v letu 2010 zmanjšala predvideno število njenih pripadnikov z 8600 na 7600 zaposlenih (Srednjeročni obrambni program 2007–2012, 2006). Takšno zmanjševanje kot tudi neuspeh pri zagotavljanju zadostne in ustrezne delovne sile pa lahko vpliva tudi na nacionalno varnost (Jelušič in Papler 2006).

Med verjetnimi vzroki navedenega upada zanimanja za vojaški poklic je gotovo tudi trenutna popolna odsotnost vojaškega izobraževanja mladih v starosti od 15–18 let (Srednješolski izobraževalni programi 2009). Srednješolsko izobraževanje namreč močno vpliva na oblikovanje vrednot mladih (Musek 2000), saj je obdobje adolescence eno najpomembnejših obdobji v razvoju osebnosti (Erikson 1998).

Trenutni srednješolski izobraževani sistem nima na nobenem nivoju (poklicnem, srednjem strokovnem ali gimnazijskem) ustreznega izobraževalnega programa za vojaški poklic

(Srednješolski izobraževalni programi 2009). Tako tisti, ki se že ob zaključku osnovne šole odločijo za vojaški poklic, nimajo možnosti ustreznega pridobivanja vojaških znanj in vrednot, ki bi jih usmerile v vojaški poklic in bi jim tudi koristile pri kasnejšem opravljanju svojega poklica. S tem pa so, po mojem mnenju, izgubljena štiri pomembna leta sekundarne socializacije, v katerih se odločilno oblikujejo osebne vrednote človeka, ki nam običajno ostanejo za vse življenje.

Naloga učitelja v izobraževalnem procesu je namreč tako seznanjanje mladostnika z vrednotami kot tudi spodbujanje njegovega moralnega razsojanja (Medveš 1991). Predvidevam, da bi s približevanjem vojaškega poklica v srednji šoli in razvijanjem vrednot skozi t. i. sekundarno socializacijo postopoma morda lahko uspeli več mladih pritegniti, da se odločijo za vojaški poklic.

Glede na navedeno področje obravnave magistrskega dela zajema le-to tematiko razvoja osebnosti in vrednot pri posamezniku ter skozi analizo anketnega vprašalnika skuša odgovoriti na vprašanje, ali so vrednote, pridobljene skozi obdobje srednješolskega izobraževanja na vojaški gimnaziji, drugačne od vrednot, pridobljenih na drugih srednjih šolah.

1.2 Namen, cilji in raziskovalna vprašanja

V Slovenski vojski smo že razmišljali o ustanovitvi lastnega visokošolskega zavoda. V letu 2008 je bil zanj napisan že statut, prav tako pa se je pripravljala potrebna dokumentacija za njegovo ustanovitev v istem letu, vendar kasneje ni prišlo do realizacije. Namen naloge je spodbuditi razmišljanje bralcev, da Slovenska vojska ob odobravanju širše skupnosti prej kot visoko šolo potrebuje srednjo šolo ob predpostavki, da vrednote, pridobljene v srednji šoli, pomembno vplivajo na razvoj osebnosti vojaka.

Trenutno v Slovenski vojski ne obstaja literatura, ki bi vsebovala razmišljanja v smeri pridobivanja kadra za potrebe Slovenske vojske skozi srednješolsko izobraževanje in njegov vpliv na oblikovanje vrednot pri posamezniku. Zato je osnovni namen magistrskega dela ovrednotiti vzgojni vpliv vojaške gimnazije na oblikovanje vrednot njenih dijakov in hkrati spodbuditi razmišljanje o pomembnosti človeškega dejavnika na učinkovitost skupnega obrambnega sistema.

V teoretičnem delu so tako v zgoščeni obliki predstavljena spoznanja nekaterih psihologov, sociologov in pedagogov o vplivih na oblikovanje osebnih vrednot, ki so tisti psihološki pojem, katerega enotno razume ali definira večji del uveljavljenih strokovnjakov na vseh treh področjih.

Posebna pozornost je namenjena vrednotam in pojasnitvi njihove vloge, ki je večkratna v tem, da pomembno vplivajo na oblikovanje vrednotnega sistema posameznika in da so hkrati pomembni tvorci kulture v posamezni organizaciji (Musek 1982).

Temeljno izhodišče v nalogi predstavljajo splošne vrednote, ki so uveljavljene v naši družbi (Republiki Sloveniji). Opis teh vrednot daje osnovni vpogled o vrednotnem prostoru širšega družbenega okolja, v katero je vpeta tudi Slovenska vojska. Poseben poudarek je dan vojaškim vrednotam, ki so za nalogo bistvenega pomena. Opis tipičnih vojaških vrednot, vrednot Slovenske vojske in vojske ZDA daje širši vpogled na vrednotni prostor vojaških vrednot. Tako je narejen prehod s splošnih družbeno uveljavljenih vrednot na tiste posebne vrednote, ki jih razvijajo vojaške organizacije za potrebe svojega učinkovitega delovanja.

Nabore vrednot Slovenske vojske sem črpal iz uradno objavljenih normativnih aktov, ki so izdelani za potrebe delovanja SV.

V nadaljevanju naloge pa so v empiričnem delu z anketo pridobljeni podatki o vrednotah dveh populacij, in sicer:

- populacije, ki je zaposlena v SV in je obiskovala vojaško gimnazijo ter
- starostno primerljivo populacijo, ki je zaposlena v SV in je obiskovala drugačne srednje šole.

Pridobljeni podatki so statistično obdelani, pojasnjeni pa so tudi rezultati raziskave.

1.2.1 Cilji naloge

V teoretičnem delu želimo analizirati pojmovno teoretična izhodišča s področja oblikovanja osebnosti skozi vzgojni proces in vpliva vrednot na razvoj identitete posameznika, v empiričnem delu pa:

1. ugotoviti, ali obstajajo pomembne razlike med osebnimi vrednotami zaposlenih v SV, ki so obiskovali vojaško gimnazijo in tistimi zaposlenimi v SV, ki so obiskovali drugačne srednje šole;
2. ugotoviti, ali morebiti ugotovljene razlike pomembno vplivajo na opravljanje vojaškega poklica.

1.2.2 Raziskovalna vprašanja

Naloga izhaja iz naslednjih raziskovalnih vprašanj:

1. Ali obstajajo velike razlike v ocenah pomembnosti vrednot med zaposlenimi v SV, ki so obiskovali vojaško gimnazijo in starostno primerljivo populacijo zaposlenih v SV, ki je obiskovala drugačne srednje šole?

2. Katere vrednote se v povprečju najbolj razlikujejo med vzorcem populacije, ki je obiskovala vojaško gimnazijo in vzorcem populacije, ki je obiskovala drugačne srednje šole?
3. Ali razlike ocenjenih vrednot med vzorcema raziskovanih populacij pomembno vplivajo na opravljanje vojaškega poklica?
4. Ali obstajajo znatne razlike v ocenah pomembnosti vrednotnih usmeritev, vrednotnih tipov in vrednotnih velekategorij med vzorcema raziskovanih populacij?
5. Kakšne so trenutne in kakšne so minimalne povprečne letne kadrovske potrebe Slovenske vojske?

1.3 Metode za doseganje ciljev magistrskega dela in vsebinska struktura

V teoretičnem delu sem z metodama deskripcije in analize virov s področja vrednot ter vzgoje in izobraževanja, opredelil teoretična izhodišča ter temeljna spoznanja teoretikov o pomenu vrednot in vplivu vzgoje na oblikovanje vrednot. Pri oblikovanju sklepnih ugotovitev pa sem uporabil metodo sinteze. Vire sem navajal skladno s Priročnikom za pisce strokovnih besedil (Kobeja 2001).

V raziskovalnem delu naloge sem uporabil mnogo-variantno raziskavo vrednot. Posamezne vrednote so merjene z lestvico vrednot, ki jo je razvil Musek in jo je sam imenoval in označil kot MLV – Muskova lestvica vrednot (Musek 2000). Lestvica je sestavljena iz 54 vrednot, ki predstavljajo vhodne spremenljivke in so predmet nadaljnjih mnogo-variantnih analiz.

Podatki, ki so bili pridobljeni z anketo za dve različni populaciji istega starostnega obdobja, so analizirani skozi njihove vrednotne sisteme, izvedena pa je bila tudi njihova medsebojna primerjava ter primerjava z nacionalnimi vrednotami.

1.4 Predvidene predpostavke in omejitve

Predvidevam, da je na oblikovanje vrednot dijakov, ki so se šolali na vojaški gimnaziji vplival tako šolski program skozi svojo vsebino kakor tudi obšolske aktivnosti. Poseben vpliv pa je verjetno imel tudi način življenja v dijaškem domu, ki je v določeni meri nadomeščal družino.

Popolnejši prikaz vpliva vojaške gimnazije na oblikovanje vrednot, bi sicer dobil s primerjavo med vzorcema populacije, ki za srednjo šolo ni izbrala vojaške gimnazije in se ni odločila za vojaški poklic in tistimi, ki so obiskovali vojaško gimnazijo in so se odločili za vojaški poklic. Ker pa bi takšna raziskava presegla moj časovno razpoložljiv okvir, sem se omejil le na primerjavo vzorcev zaposlenih v Slovenski vojski, ki so obiskovali različne srednje šole, vojaške in druge ter nacionalnih vrednot.

Čeprav nekatere pridobljene vrednote ostanejo nespremenjene ves čas v življenju posameznika, moram opozoriti na dejstvo, da sta bila oba vzorca anketirancev zaradi relativno velike časovne distance (20 let), izpostavljena tudi mnogim drugim socializacijskim vplivom, kar zmanjšuje veljavnost pridobljenih rezultatov.

1.5 Vojaška gimnazija Franc Rozman Stane

Vojaška gimnazija FRS je edina vojaška gimnazija, ki je bila ustanovljena v Sloveniji v novejši zgodovini in je nosila ime narodnega heroja Franca Rozmana - Staneta. Nahajala se je v Ljubljani. Šola je delovala na Kardeljevi ploščadi, njen sedanji naslov je Vojkova cesta 55 a, ljudje pa samo stavbo, še vedno pojmujejo kot vojaško gimnazijo, kar je verjetno dokaz, da je bila šola dobro sprejeta v širše okolje. Ustanovljena je bila leta 1975 z namenom, da usmerja mlade v Sloveniji (slovenske narodnosti), da se množičneje odločajo za vojaški poklic. Statistični podatki so namreč kazali nesorazmerje med deležem prebivalstva v Sloveniji glede na delež slovenskih častnikov (oficirjev) in podčastnikov (podoficijev) v Jugoslovanski ljudski armadi (JLA). Po podatkih statističnega urada iz leta 1971 je takrat v skupni državi Jugoslaviji živelo 8,2 % Slovencev, njihov delež v JLA pa je znašal 4,2 % častnikov in 3,0 % podčastnikov, trend pa je bil v upadanju. Ker je skupna vojska v tistem obdobju predstavljala pomembno povezovalno vlogo vseh v Jugoslaviji živečih narodov, je njena kadrovska projekcija težila k temu, da zagotovi uravnotežene nacionalne deleže.

Učni načrt novoustanovljene vojaške gimnazije ni v ničemer odstopal od načrtov ostalih gimnazij v Republiki Sloveniji in ga je prav tako izdelal takratni republiški zavod za šolstvo. Obsegal je 18 različnih predmetov, ki so bili skupaj ovrednoteni s 4912 urami pouka. Posebnost vojaške gimnazije, glede na druge gimnazije v republiki, pa je bila ta, da se je predmet obramba in zaščita izvajal v vojašnicah, kjer so jim predavali častniki, med poletnimi počitnicami pa so imeli tudi praktično usposabljanje v okviru istega predmeta. Slednje se je izvajalo v okviru desetdnevnih taborjenj (Bolfek 2010).

Leta 1977 se je vojaška gimnazija preoblikovala v Srednjo vojaško šolo splošne smeri. Nov učni program pa je predvideval več splošnega znanja v prvem in drugem letniku, tretji in četrti letnik pa sta imela 70 % ur pouka iz vojaške tematike. Po novem programu so učenci z zaključkom šole že bili delno usposobljeni za službovanje v takratni skupni vojski (Bolfek 2010).

Na oblikovanje vrednot takratnih dijakov med šolanjem so zagotovo dodatno vplivale tudi obšolske dejavnosti. Dijaki so bili med šolskim letom namreč nastanjeni v dijaškem domu, ki je imel svoja pravila. V njihovem prostem času so jih spodbujali k športnim aktivnostim, pri obveznih učnih urah popoldanskega učenja pa so jim pomagali dežurni učitelji in vojaki, učitelji po poklicu. Njihov prosti čas in izhodi so bili predvsem odvisni od pridobljenih znanj, ki so jih učitelji sproti preverjali, saj so razredniki sproti spremljali rezultate pri vseh

predmetih, za slehernega dijaka posebej. Tako najboljši dijaki praktično niso imeli omejitev glede izhodov v svojem prostem času.

Podatki o številu dijakov, ki so se vpisali na vojaško gimnazijo (srednjo vojaško šolo) in jo uspešno končali, se nahajajo v arhivu v Beogradu, kamor so jih deponirali leta 1990. Arhiv je danes za javnost še vedno nedostopen. Podatki za obdobje 1975–1985 so bili objavljeni v reviji Naša obramba, ki navaja, da se je v desetih letih vpisalo 800 dijakov, zaključni izpit jih je naredilo 438, in da se je na vojaške akademije vpisalo 332 dijakov (Bolfek 2010).

2 TEORETIČEN DEL – VREDNOTE

2.1 Opredelitev vrednot

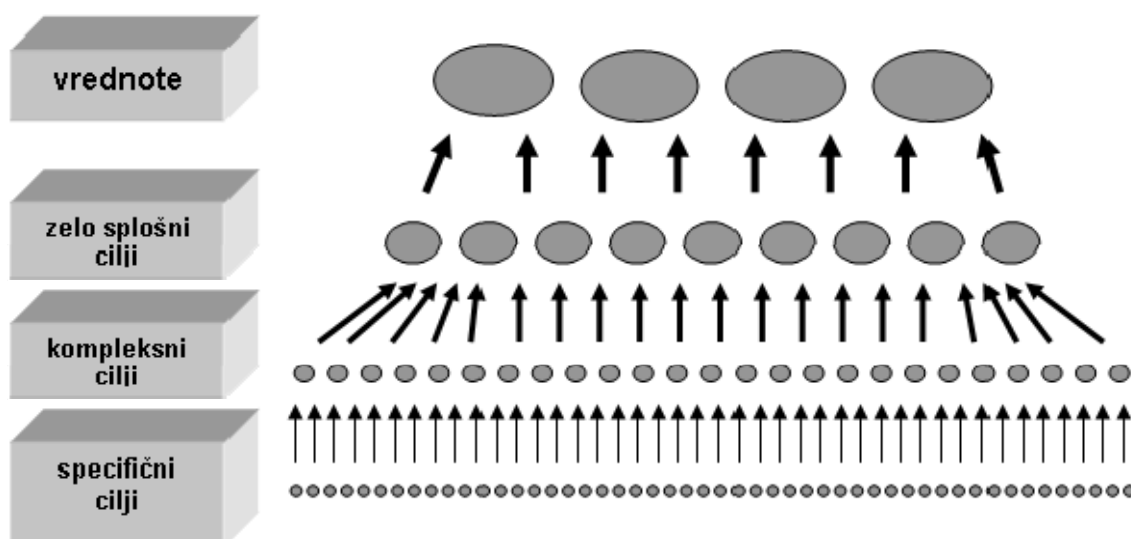
Vrednote uvrščamo med psihološke pojme, ki jih različni avtorji različno definirajo. Večina med njimi se strinja, da so vrednote povezane z motivacijo oziroma da so pomembni dejavniki motivacije privlačnosti.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1996) opredeljuje vrednoto kot nekaj, čemur priznava kdo veliko načelno vrednost in mu zato daje prednost.

Tavčar pojmuje vrednote kot »tisto, kar je vredno za nekoga – je tisto, kar si zasluži, da jo nekdo želi; je predmet želje in predmet presoje, kar bi moralo biti predmet želje vseh ljudi« (Tavčar 2009, 39).

Musek navaja, da so vrednote naša prepričanja o tem, kaj je pozitivno, zaželeno ter cenjeno, in dodaja, da tako vodijo ter usmerjajo naše delovanje. Po njegovem vrednote zavzemajo osrednje mesto v strukturi osebnosti posameznika in predstavljajo jedro kulture vsake organizacije. Pri tem meni, da so vrednote urejene v sistem, v katerem se med seboj povezujejo (Musek 2003).

Tako je Musek (2003) opredelil vrednote kot najvišje oblike motivacijskih ciljev, v katere so združeni specifični cilji prek kompleksnih ciljev in zelo splošnih ciljev. Skladno z njegovo teorijo je na naslednji sliki grafično predstavljena definicija oblikovanja vrednot.

Slika 1: Definicija vrednot po Musku

Vir: Musek 2000, 10.

Vrednote po Musku nastanejo tako, da se najprej skupina specifičnih ciljev združi v kompleksen cilj, ki se nahaja na višjem nivoju. Več sorodnih kompleksnih ciljev tvori zelo splošen cilj in več zelo splošnih sorodnih ciljev tvori vrednoto.

2.1.1 Pomen vrednot

Svojih vrednot se večinoma ne zavedamo, jih težko izražamo in jih zato drugi ljudje slabo poznajo (Tavčar 2009).

Menim, da nas sodobni hitri ritem življenja, sili v neprestano odločanje in se niti ne zavedamo, da v trenutkih odločanja dajemo prednost nekaterim vrednotam pred drugimi, ko jih primerjamo med seboj znotraj lastnega vrednotnega sistema. Vrednotni sistem pomeni, da so vrednote razporejene v hierarhijo in da pri svojih odločitvah dajemo prednost istim vrednotam, ki so za nas najpomembnejše.

Vrednote torej določajo našo percepcijo o nas samih in o okolju, ki nas obdaja. Posameznik vedno presoja svoja in tuja vedenja (ravnanja, obnašanja) skladno s svojimi najpomembnejšimi vrednotami.

Čeprav se posameznik v prisotnosti drugih ljudi velikokrat vede tudi v nasprotju s svojimi vrednotami je to zaradi »pritiska javnosti«, ki ga čuti, in lastnega dvoma ali bodo njegova ravnanja javno sprejeta. Velikokrat zato svoje vedenje prilagaja svoji lastni predstavi o tem, kakšna so pričakovanja javnosti glede ravnanj posameznika. Tako se skuša izogniti kritiki javnosti, ki je lahko izražena v verbalni ali neverbalni obliki (Milivojevič 2007).

Iz navedenega je mogoče zaključiti, da vrednote služijo človeku kot sodila o ustreznosti ravnanj in na podlagi njihove usklajenosti z vrednotnim sistemom posameznika povzročajo občutek zadovoljstva oz. nezadovoljstva.

»Vedenje, ki je v skladu z vrednoto in s katerim to vrednoto tudi uresničujemo, pri posamezniku sproži občutja zadovoljstva s samim seboj, krepi se njegova samozavest in samospoštovanje, oblikuje si pozitivno podobo o sebi, saj so vrednote tisto, kar mu je pomembno in kar je zaželeno. Na drugi strani pa so občutenja, ki jih doživljamo ob neskladju vrednot in vedenja, negativna, neprijetna. Posameznik občuti frustracijo, še posebno takrat, ko ima občutek, da ga okolica prisiljuje v vedenje, ki ni v skladu z vrednotami torej z njim samim. Močno trpita njegova samopodoba in samospoštovanje.« (Troha 2005, 47)

Moč organizacijske kulture tako raste s stopnjo ujemanja organizacijskih vrednot in osebnimi vrednotami njenih pripadnikov.

2.1.2 Vrednotni sistem

Vrednote, ki jih ima posameznik (ali skupina ali družba), se po Muskovem prepričanju med seboj povezujejo in se organizirajo tako, da tvorijo vrednotno hierarhijo. Ta kaže, katere vrednote so posamezniku pomembnejše od drugih – torej tiste, ki so najvišje v hierarhiji so zanj najpomembnejše. Vrednotna hierarhija predstavlja lestvico, na kateri so posameznikove vrednote razporejene po prioriteti (Musek 2000). Razvrstitev v vrednotno hierarhijo ne kaže tega, da je ena vrednota boljša od druge, ampak medsebojne odnose med vrednotami. Iz vrednotne hierarhije je tako mogoče:

- razbrati prioriteto listo posameznikovih vrednot;
- združevati vrednote v kategorije, ki se statistično gledano »pojavljajo skupaj« in jih poimenovati z nazivi, ki pa sami niso več vrednote;
- ugotoviti razvojno hierarhijo vrednot, v kateri seveda vrednote niso »višje« in »nižje«, temveč »zgodnejše« in »kasnejše«.

Musek svojo teorijo v mnogih pogledih primerja s teorijo Swartza in jo tudi sam ocenjuje kot zelo podobno.

DIONIZIČNE VREDNOTE		APOLONSKE VREDNOTE		<i>največji obseg (velekategorijska)</i>
HEDONSKI	POTENČNI	MORALNI	IZPOLNITVENI	<i>večji obseg (vrednotni tip)</i>
<u>čutne</u> zdravstvene varnostne	<u>statusne</u> <u>patriotske</u>	<u>socialne</u> <u>demokratske</u> <u>tradicionalne</u>	<u>spoznavne</u> estetske <u>kulturne</u> aktualizacijske <u>verske</u>	<i>vrednotne kategorije srednjega obsega</i>
veselje, zabava, vznemirljivo življenje, udobje, uživanje	moč, ugled, slava, denar, politični uspeh ljubezen do domovine.	ljubezen, družinska sreča, razumevanje s partnerjem mir, sloga.	resnica, modrost lepota, narava umetnost, kultura	<i>posamezne vrednote</i>

Slika 2: Empirična hierarhija vrednotnega prostora

Vir: Musek 2000, 29.

»Empirična hierarhija vrednotnega prostora zajema 54 posameznih vrednot (na sliki so navedene samo tiste, ki so najbolj značilne za višjerredne kategorije), devet do trinajst kategorij srednjega obsega, štiri vrednotne tipe in dve super kategoriji vrednot. Medtem ko so raziskave pokazale na veliko enotnost, kar zadeva vrednotne kategorije največjega in večjega obsega, pa je število ugotovljenih kategorij srednjega obsega nihalo med osem in trinajst.

Najbolj pogosto ugotovljene kategorije srednjega obsega so podčrtane. Druge so prav tako pomembne, vendar so se v nekaterih raziskavah združevale s katero ali več od ostalih kategorij.« (Musek 2000, 29)

2.2 Vrednote in osebnost

Na oblikovanje človekove osebnosti vplivajo mnogi dejavniki. Sistemske razlage o oblikovanju posameznikove osebnosti se imenujejo osebnostne teorije. Med seboj se razlikujejo predvsem po pomenu, ki ga dajejo genski zasnovi na eni strani in vzgoji ter socializaciji na drugi strani.

2.2.1 Oblikovanje vrednot posameznika

Vrednotni sistem posameznika se oblikuje v obdobju adolescence, ko je posameznik sposoben abstraktnega mišljenja, in se kasneje razvija skupaj z razvojem osebnosti pod vplivom bioloških, duhovnih in socialnih dejavnikov (Musek 2002):

- Biološki dejavniki na posameznika vplivajo v obliki dedovanja genov, nagonov ter telesnih in umskih preddispozicij.
- Duhovni dejavniki so odvisni predvsem od posameznikove aktivnosti oziroma njegove dejavnosti.
- Socialni dejavniki vplivajo na oblikovanje vrednot posameznika neposredno iz njegovega okolja, kjer se nahaja (družina, družba), v obliki dražljajev in različnih situacij, katerim je izpostavljen.

Okolje, ki s svojimi vplivi predvsem s »pritiskom« že uveljavljenih vrednot večjih ali manjših družbenih skupin oblikuje vrednote posameznika, imenujemo socializacija.

2.2.2 Socializacija

Socializacija je zapleten proces, v katerem posameznik prevzema uveljavljene vrednote in navade skupine ljudi – družbe, v katero se vključuje in zanj pomeni prilagajanje lastnega vedenja širši skupnosti oziroma družbi, zato da lahko v njenem okolju »enakopravno« deluje oziroma sobiva. Med prvimi sociologi, ki so odkrili povezave med normami, vrednotami in socialnimi vlogami, je bil francoski sociolog Durkheim (Clausen 1968).

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1996) opredeljuje pojem socializacije kot glagolnik pojma *socializirati*, ki ga definira kot »delati, povzročati, da kdo sprejema vrednote, pravila, kulturo socialne skupine, družbe, v kateri živi«.

Po Chinoyu (1961) ima socializacija vsaj dvojno vlogo. Prva se po njegovem kaže v tem, da posameznika pripravi na posamezne družbene vloge, ki so mu namenjene in jih prevzema v

različnih časovnih obdobjih in različnih družbenih okoljih. Slednje pomeni, da se bo skladno z naborom usvojenih vrednot, navad in verovanj, pridobljenih v procesu socializacije, ustrezno čustveno odzival (skladno s pričakovanji družbe) na dražljaje in situacije, ki jim bo izpostavljen. Druga vloga socializacije, se po njegovem kaže v prenašanju kulture iz ene generacije na drugo, kar zagotavlja vztrajnost družbenih vrednot in norm (Chinoy 1961).

Socializacija je stalen proces, ki poteka vse življenje, najbolj opazen pa je pri vključevanju posameznika v neko novo družbeno okolje, kot so šolski razred, delovni tim, športna ekipa ali druge interesne skupine. V tem procesu posameznik prevzema že uveljavljene vrednote in navade skupine, v novonastalih združbah pa jih lahko tudi tvorno sooblikuje (Clausen 1968).

Najbolj vplivno obdobje na oblikovanje vrednot in osebnosti ima najzgodnejša socializacija, ki poteka v družini. Glede na obdobje človeškega razvoja, tako ločimo primarno in sekundarno socializacijo.

Primarna socializacija traja od rojstva do 10. leta starosti in ima najmočnejši vpliv na oblikovanje osebnosti človeka. To je proces učenja veščin in navad, ki se običajno izvaja v družini kot najmanjši celici družbe. Otrok se v tem obdobju prvič sreča z mnogimi vedenjskimi vzorci svojih učiteljev (staršev) in se jih poskuša naučiti s posnemanjem ter jih tako tudi usvojiti – prevzeti za svoje. Skozi razne življenjske vloge (sin, brat, prijatelj) spozna svoj položaj, ki mu je namenjen v družbi. Lastni zgled učiteljev (družinskih članov) ter odobravanje in neodobravanje vedenja imata v najzgodnejši fazi socializacije največji vpliv na oblikovanje osebnosti (Clausen 1968).

Sekundarna socializacija pomeni predvsem proces učenja, njeni najvplivnejši dejavniki pa so šole, mediji, religija, država in delovno okolje.

V obliki krajšega ali daljšega procesa se izvede vedno, ko se vključujemo v novo skupino ljudi in smo se ji prisiljeni prilagoditi v navadah, vrednotah in običajih. Tovrsten proces se izvaja vedno, ko se znajdemo v novih situacijah smo pod vplivom novih dražljajev pa smo bogatejši za nova spoznanja, ki spremenijo naše razmišljanje in preuredijo hierarhijo lastnega vrednotnega sistema. Najmočnejši vplivni dejavnik sekundarne socializacije je gotovo obvezno šolanje otrok, preko katerega je z učenjem in vzgojo mogoče vplivati na oblikovanje vrednot in s tem tudi sooblikovati osebnosti predvsem mladih ljudi. To dejstvo je imelo močno motivacijo na nacionalne vlade po vsem svetu, da so v svojih državah poenotile proces osnovnega izobraževanja in je ta postal obvezen (Clausen 1968).

2.2.3 Razvoj osebnosti

Danes najbolj uveljavljeno teorijo osebnostnega razvoja je podal nemški psiholog in psihiater Erik Homburger Erikson.¹ Teorija je zaokrožena celota osebnostnega razvoja in temelji na psihosocialnem razvoju osebnosti. Erikson je svojo teorijo utemeljil na prepričanju, da je razvoj osebnosti predvsem socialni razvoj in razvoj socialnega vedenja ter da se posameznikov razvoj kaže še zlasti v razvoju njegovega »jaza«. »Temeljni pogoj polnega osebnostnega razvoja je uresničevanje 'osebne identitete', zavestna opredelitev lastne življenjske vloge ter vsebin samega sebe« (Erikson 1998 v Musek 1982).

Osebnostni razvoj je tako mogoče razumeti kot razvoj osebne identitete, ki po Eriksonovi teoriji potekata skupaj s psihosocialnim razvojem v osmih zaporednih stopnjah. Stopnje se medsebojno ločijo in razlikujejo po tem, da ima posameznik v vsaki stopnji različne razvojne naloge in težave, za katere velja, da če jih uspešno prebrodi in se z njimi seznaniti ter jih sprejme, je pripravljen za napredovanje v naslednje razvojno obdobje. Seveda so nove naloge in novo razvojno obdobje za posameznika spet zahtevnejše in drugačne, zaradi česar se pri premagovanju in obvladovanju le-teh znotraj razvojnega obdobja posameznika oblikuje nova, razvojno višja stopnja osebnosti, ki prikrije nižje stopnje.

Po Eriksonu (1998) so razvojne stopnje osebnosti naslednje:

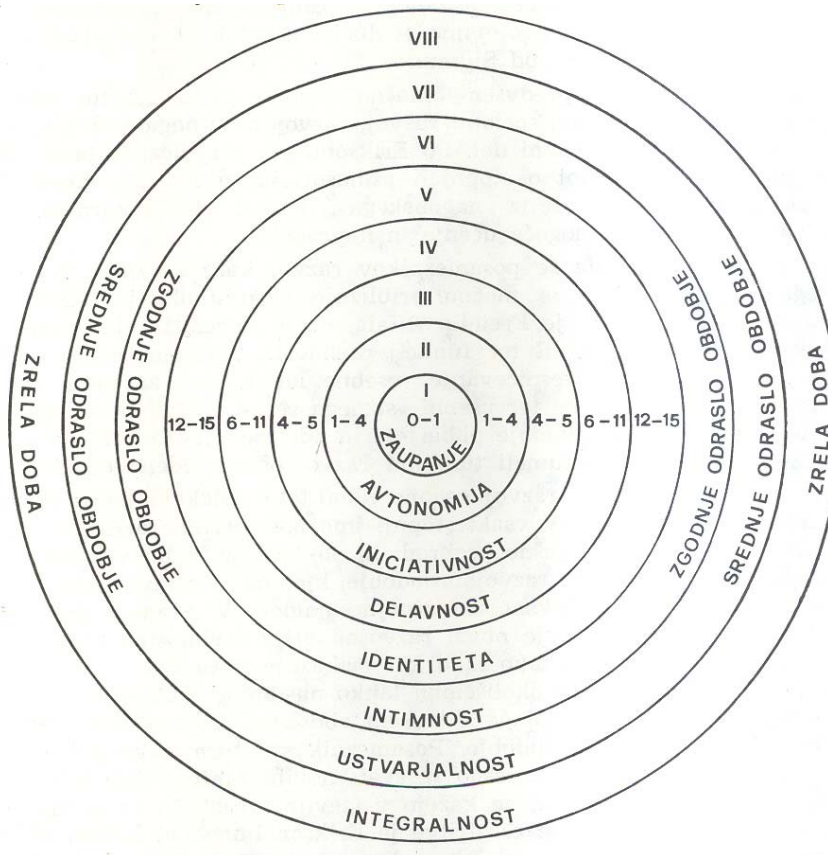
1. obdobje – starost od 0 do 1. leta, ki temelji na zaupanju,
2. obdobje – starost od 1. do 4. leta, ki predstavlja razvoj avtonomije,
3. obdobje – starost od 4. do 5. leta, ki predstavlja iniciativnost,
4. obdobje – starost od 6. do 11. leta, ki predstavlja razvoj delavnosti,
5. obdobje – starost od 12. do 15. leta, ki predstavlja oblikovanje identitete,

---

¹ Eriksonov model psihosocialnega razvoja je zelo pomemben in visoko priporočan v konceptu psihosocialnega razvoja. Življenje je polno učnih ur in izzivov, ki nam pomagajo osebnostno rasti. Eriksonova teorija je pomagala razumeti zakaj je tako. Teorija je pomembna tako za razumevanje otrokovega razvoja osebnosti kot tudi razvoja odraslih. Erikson je prvič objavil svojo teorijo osmih razvojnih stopenj osebnosti leta 1950, katero je nato še podrobneje razvijal vse do leta 1989.

Erik Homburger Erikson je bil rojen leta 1902 v kraju Frankfurt-am-Main v Nemčiji mladi danski židinjki Karli Abrahamsen. Njegov biološki oče je mamo zapustil še pred njegovim rojstvom, zaradi česar se je mati nato poročila z Erikovim pediatrom dr. Theodorjem Hombergerjem. Svoj priimek je spremenil hitro potem, ko je postal ameriški državljani. Očitno je, da je negotovost pri oblikovanju Eriksonove osebnosti tako močno vplivala na njegovo otroštvo in zgodnja odrasla leta, da ni presenetljivo, da so ga te okoliščine navdihnile pri njegovem življenjskem delu. Erikson je namreč sprva delal kot umetnik na Dunaju in se je s psihoanalizo srečal čisto naključno, ko je okoli leta 1927 poučeval ameriške otroke na Dunaju in je takrat srečal psihoanalitičarko Dorothy Burlingham preko katere se je nato srečal z Anno Freud (njeno dolgoletno prijateljico) in sodeloval v centru Sigmunda Freuda. Leta 1933 je emigriral v ZDA, kjer je začel s poučevanjem na Harvardu, Yalu in kasneje na Univerzi Berkley v Kaliforniji. Sprva je preučeval in poučeval le Freudovo teorijo, za katero pa je kasneje ugotovil, da je nekoliko pomanjkljiva (saj Freud trdi, da se razvoj osebnosti človeka zaključuje z adolescentnim obdobjem) in jo je zato nadgradil s svojimi osmimi razvojnimi stopnjami (Erikson 1998).

6. obdobje – velja za zgodnje odraslo obdobje, v katerem razvoj osebnosti poteka v coni intimnosti,
7. obdobje – velja za srednje odraslo obdobje, v katerem se razvija ustvarjalnost,
8. obdobje – velja za zrela leta, ki predstavlja razvoj integralnosti.

Slika 3: Psihosocialni razvoj in razvoj osebne identitete po Eriksonu

Vir: Musek 1982, 218.

Tako torej Eriksonova psihosocialna teorija temelji na dejstvu, da gredo ljudje v življenju prek izkušenj in izzivov s katerimi se spopadejo skozi psihosocialne ravni krize, ki pa precej vplivajo na razvoj vsake osebe in njegove osebnosti.

Po originalni Eriksonovi teoriji je sicer Erikson pojmoval adolescentno obdobje od 12. do 18. leta, medtem ko je Musek to obdobje skrajšal na obdobje od 12. do 15. leta.

Erikson je v svoji teoriji razvoja osebnosti trdil, da ima sicer vsaka razvojna stopnja lahko tudi svoje krizno obdobje (t. i. »krizo identitete«), da pa je vendar od ustreznega ali neustreznega delovanja ožjih in širših družbenih vplivov odvisno, kako bo kriza rešena in ali bo lahko posameznik s svojo osebnostjo in razvojem nadaljeval na naslednji stopnji. Pogosto je ugotavljal, da prihaja do »krize identitete« pri pripadnikih drugih ras ali socialnih skupin. Prav tako je trdil, da so se v adolescentnem obdobju, ko naj bi se oblikovalo občutje samoidentitete, znašli mladi v težavah, posebej če pripadajo skupini, ki jo drugi zapostavljajo

in prezirajo, zaradi česar lahko posameznik v tem obdobju »zgradi« negativno identiteto, da bo prevzel lastnosti, ki mu jih pripisujejo in se identificiral z negativnimi vzorniki. Čeprav se osebni razvoj človeka po Eriksonu z adolescenco ne zaključi (kot npr. po Freudu), je Erikson menil, da je pri razvoju osebnosti obdobje adolescence med najpomembnejšimi obdobji, saj določa značilnosti poznejših razvojnih obdobji (Erikson 1998).

Ker se srednješolsko obdobje prekriva z obdobjem oblikovanja identitete po Eriksonu (1998) (12.–18. leta), za katero je trdil, da je za osebni razvoj posebno pomembno, bom v nadaljevanju podrobneje obdelal le to obdobje, medtem ko bom ostala obdobja pustil ob strani.

2.2.4 Oblikovanje identitete – obdobje adolescence

V obdobju adolescence se izvede temeljni proces integracije človeka, v katerem mladostnik začne povezovati svoja posamezna pridobljena znanja, veščine, navade in vrednote v nov celovit sistem povsem nove osebnosti. Naveden prehod se izvede med 12. in 18. letom skozi oblikovanje t. i. »adolescentovega jaza«, ki mora v nekem smislu poiskati samega sebe. Posameznik, ki je bil v fazah otroštva še zelo nesamostojen (nekako del drugih), se v tem prehodu razvije v povsem samostojno osebnost. Pri tem mora poiskati svoj lastni prostor pod soncem, se postaviti na lastne noge, prevzeti odgovornost za svoje odločitve in pridobiti občutje lastne identitete. Prav iskanje lastne identitete pa je v obdobju adolescence najbolj kompleksen del procesa (Erikson 1998).

Musek (1982) navaja, da procesa integracije v obdobju adolescence ni mogoče preprosto razložiti z mehanizmom identificiranja s starši, ki ga je podal Freud, saj se mladostniki v iskanju lastne identitete pogosto celo oddaljujejo od vrednot staršev. V tem obdobju se namreč predvsem identificirajo z lastno generacijo, z vrstniki, navdušujejo pa jih tudi heroji in idoli. »Namesto da bi posameznik izoblikoval jasno predstavo o sebi, da bi zgradil določeno in uravnoteženo (četudi nekoliko konfliktno) identiteto samega sebe in lastne identitete le-te ne zmore povsem spoznati; pojavi se identitetna zmedenost, nesposobnost, da bi dosegel zrel pogled na lastno osebnost. Če posameznik, ki je zašel v identitetno krizo, problemov lastne identitete ne prebrodi, potlej se njegov nadaljnji kvalitativni razvoj vsaj po Eriksonu ustavi. To so ljudje, ki vse življenje iščejo sami sebe. Če pa se razvije normalno občutje identitete, se razvoj nadaljuje.« (Musek 1982, 220)

2.2.5 Vpliv šolske vzgoje na oblikovanje vrednot in osebnosti

V današnji moderni družbi se zaradi drugačnega in predvsem hitrejšega načina življenja spreminja mentaliteta družbe, saj moderna družba spodbuja predvsem čutne in materialne vrednote, manj pa moralne, etične in duhovne. Tako so sodobne šole v veliki meri *izgubile svoj vzgojni značaj*, kar se vsakodnevno odraža pri mladi populaciji in vodi do spoznanja, da

se vse več mladih ljudi izobražuje, kljub temu pa v tem procesu ne pridobijo ustreznih vrednot, ki so pomembne v življenju in predvsem ne osvojijo zavedanja, kaj je prav in kaj narobe. V realnem življenju mladostnikov se slednje odraža v njihovi zmedenosti, ko se ne znajdejo v novem okolju, ki je vse bolj dinamično in turbolentno (Kroflič et al. 2009).

V Sloveniji se je v poznih osemdesetih in devetdesetih letih vzgoja počasi skoraj povsem umaknila iz šole oziroma so bile takšne vsaj težnje, da bi se to zgodilo. Čeprav se je vzgojna komponenta šole počasi umikala tudi iz uradnih učnih načrtov, pa je kmalu postalo jasno, da bo slednja ostala vsaj v skritih elementih le-tega (Kroflič et al. 2009).

Zaradi navedenega je treba poudariti, da v vsaki šoli in pri vsakem učitelju zraven vidnega, priznanega in zakonsko določenega učnega načrta šole obstaja še tako imenovani »skriti« učni načrt, ki je za oblikovanje osebnosti lahko morda celo pomembnejši od vidnega. *Osebnost* človeka se namreč izraža skozi spoznavne, čustvene in vedenjske sestavine, ki jih šola gotovo pomembno sooblikuje. V praksi se v t. i. prikritih učnih načrtih pojavljajo vzgojna pričakovanja učiteljev v načinih discipliniranja dijakov, v spodbujanju talentov, ki niso nujno povezani z učnim načrtom, v določanju mej, ki so dopustne in sprejemljive v odnosih med profesorjem in dijakom kot so npr. v komunikaciji profesorja z dijakom in obratno, kot tudi dopuščanja načina vedenja dijakov (spoštljivega odnosa), dovoljevanja ali prepovedovanja nasilja nad vrstniki, zamujanja v šolo, opravljanja nalog in sankcioniranja pri nespoštovanju vsega navedenega, kar gotovo pomembno vpliva na vzgojo in rezultat izobraževanja posameznika ter posledično tudi na razvoj osebnosti (Kroflič et al. 2009).

Zavedati se moramo, da je vzgoja pomemben element izobraževanja in oblikovanja osebnosti ter tudi njegov produkt, saj mora skozi proces izobraževanja nujno potekati tudi proces vzgoje. Temeljna naloga šole namreč ni samo pridobljeno znanje, ki se pokaže na koncu učnega procesa, temveč tudi pridobljene vrednote, ki se med drugim zrcalijo skozi odnos do sošolcev, profesorjev in nenazadnje tudi skozi odnos do bivanja v širši družbi (Kroflič et al. 2009).

Tako imata proces poučevanja in skrita pričakovanja ter prikrite oblike vzgajanja na koncu skupaj veliko večjo moč vzgojnih mehanizmov. Čeprav vzgojni mehanizmi niso jasni in tudi vedno ne potekajo na zavedni ravni, imajo lahko velikokrat veliko večji učinek na oblikovanje osebnosti, kot recimo jasno določen in vnaprej začrtan učni načrt. Če torej vzgojni moment skozi prikriti učni načrt izpade in se ne izvaja, temveč se izključno upošteva samo posredovanje in pridobivanje znanja, lahko to pomeni pomemben izpad ali primanjkljaj pri razvoju osebnosti. Na drugi strani pa lahko morebitne ideološke manipulacije in vsiljevanje določenih vedenjskih vzorcev in vrednot pomenijo tudi zlorabo šolajočih se otrok (Kroflič et al. 2009).

Slednjega se je zavedla tudi slovenska družba in pod pritiskom vse večje javne kritike izobraževalnega sistema skušala z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni

šoli (2007) dati vzgojni komponenti šole večji pomen. Zakon določa, da šole v svojih učnih načrtih opredelijo vzgojne cilje, ki so zapisani v 2. členu in da sledijo njihovi realizaciji.

Pomembno je, da je tudi vzgoja znotraj izobraževalnega procesa vsaj v grobih smernicah določena, transparentna in tudi legitimno priznana s strani pedagoške stroke. Ker vzgoje ni mogoče ukiniti, saj poteka tudi na nezavednem nivoju, je pomembno, da jo zavestno načrtujemo (Kroflič et al. 2009).

Tako privzgojene vrednote prihodnjih zdravstvenih delavcev v primerjavi z vojaki verjetno niso povsem enake, saj izhajajo iz drugačnih motivov.

Rezultati raziskave, ki jo je opravil Musek, »so jasno pokazali dvoje: prvič, da tudi naši eksperti ocenjujejo, da so vrednote ključna sestavina vzgojno-izobraževalnega sistema in da je oblikovanje vrednot eden od najpomembnejših, če ne že najpomembnejši cilj vzgoje in izobraževanja; in drugič, da so pri nas bistveno premalo vključene, integrirane v vzgojno-izobraževalni proces in sistem« (Musek 1999a, 13).

2.2.6 Razvoj osebnosti preko vzgojnih ciljev

Kot je že navedeno zgoraj, ima šola pri razvoju in oblikovanju osebnosti pomemben vpliv na njen razvoj, pri čemer pa so za doseganje dobrih rezultatov zelo pomembni vzgojni cilji, preko katerih vzgoja posameznika tudi poteka. V teoriji je vzgojne cilje najbolje klasificiral Bloom (Bloom 1970).

Bloom je skupaj s sodelavci razvil t. i. Bloomovo taksonomijo kognitivnih ciljev vzgoje in izobraževanja, v kateri so kognitivne (spoznavne) cilje razdelili na šest kategorij, ki so hierarhično urejene (poznavanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza in vrednotenje). Vzgojne cilje je Bloom klasificiral po naslednjem vrstnem redu:

- sprejemanje,
- reagiranje ali ravnanje,
- usvajanje vrednot,
- organiziranost vrednot,
- razvoj celovitega značaja.

2.2.7 Različni vzgojni pristopi

Vzgoja posameznika je, po mnogih definicijah različnih avtorjev, drugo ime za proces sistematičnega oblikovanja osebnosti. Musek opredeljuje vzgojo kot »načrtno oblikovanje osebnosti« (Musek 1982). Po njegovem je vzgoja že udeležena v osebnostnem razvoju otroka in je posledica bioloških dejavnikov razvoja, socialnih dejavnikov in dejavnikov, »ki izvirajo iz zavestnih pobud posameznika samega, iz njegove samodejavnosti« (Musek 1999b). Tako

meni, da je pri vzgoji treba iskati ravnovesje med otrokovimi biološkimi potenciali, njegovim dozorevanjem in njegovimi razvojnimi zahtevami ter določenimi vzorci obnašanja, ki jih želimo otrokom privzgojiti. Če namreč teh dejavnikov ne upoštevamo skupaj, se kaj lahko zgodi, da se otrokom vsilijo vzorci obnašanja, ki jim ni dorasel in jih zato tudi ne more ustrezno sprejemati.

Tako po Muskovem mnenju na vzgojo v šoli gotovo vpliva dednost posameznika, zelo pomembno pa tudi šolsko okolje v katerem se otrok, dijak razvija in udeležuje učnih in istočasno vzgojnih procesov. Tako je šola že po definiciji po njegovem mnenju tesno vpletena v proces oblikovanja osebnosti.

V svojem raziskovanju vpliva vzgoje na razvoj in oblikovanje osebnosti znotraj izobraževalnega procesa se je Musek spraševal, koliko vpliva ima ta na razvoj osebnosti in kako pomembno ga oblikuje.

Menim, da ima vzgoja v šoli pomemben vpliv na razvoj osebnosti, seveda pa ne gre zanemariti tudi družine in okolja, ki vpliva na vzgojo posameznika. Zato je pomembno, da je vzgoja tudi del izobraževalnega procesa v šolstvu, pri čemer pa so zelo pomembni temeljni pristopi k vzgoji in izobraževanju.

Po Musku (1999a) ločimo:

- avtoritarni pristop, pri katerem ima ključno vlogo učitelj, ki usmerja, posreduje in preverja znanje, učenci pa so v celoti odvisni sprejemniki;
- permissivni pristop, pri katerem ima ključno vlogo učenec, ki sam izbira in usmerja svoje učenje, njegova svoboda je maksimalna, zunanja prisila s strani učitelja pa je minimalna;
- avtonomni pristop, pri katerem učenec v veliki meri sam sprejema odgovornost za svoje učenje, učitelj pa ima le vlogo in nalogo voditi učence k večji učinkovitosti in samodisciplini;
- demokratični pristop, ki temelji na ravnotežju med individualno svobodo in prilagajanjem skupini s tako imenovano delitvijo moči, prav tako pa je prisotno tudi dogovarjanje pri odločanju glede učenja.

Glede na razlike pri opisanih vzgojnih pristopih so razlike tudi pri vzgojnih ciljih in njihovih izidih.

Pri avtoritarnem pristopu k vzgoji je znanje praviloma pasivno osvojeno, otroci so v večji meri nefleksibilni in togi, medtem ko so njihove vrednote predvsem red, disciplina, izpolnjevanje dolžnosti, vnaprej sprejeta samopodoba in prevzeta identiteta (Musek 1999a).

Pri permissivnem načinu vzgoje je znanje otrok površno, zaznati pa je pomanjkanje vztrajnosti, ambicij in samodiscipline, njihove vrednote pa so predvsem uživanje in svoboda z zmedeno identiteto o lastnem jazu.

Pri avtonomnem pristopu k vzgoji je znanje otrok poglobljeno in kreativno, otroci so polni samozaupanja, samodiscipline, njihove vrednote pa so predvsem ustvarjalnost, svoboda in odgovornost, pri čemer so kot osebnosti dovršeni in izgrajeni.

Pri demokratičnem vzgojnem pristopu je znanje otrok vsestransko in kritično, otroci imajo smisel za druge in za skupinsko učinkovitost ter fleksibilnost, njihove vrednote pa so predvsem solidarnost, strpnost, pluralizem (Musek 1999a).

Vse navedeno pomeni, da lahko z vzgojo ključno vplivamo tudi na razvoj osebnosti, še posebej v obdobju adolescence pri čemer je vprašanje, kateri vzgojni pristop bi bil za oblikovanje osebnosti vojaka najprimernejši.

Če so pomembna pridobljena znanja, je gotovo dobra kombinacija avtonomnega in demokratičnega pristopa vzgoje. Glede vrednot, ki jih osebnost vojaka potrebuje, pa je gotovo boljši avtoritarni pristop, ki pripelje do oblikovanja vrednot, kot so red, disciplina, izpolnjevanje dolžnosti. Te so za učinkovito delovanje vojaškega sistema prav tako zelo pomembne. Tako bi veljalo razmisliti o kombinaciji vzgojnih pristopov, ki bi lahko pripeljali do uspešno izoblikovanih osebnosti vojaka.

Ustrezna vzgoja in izobraževanje mladih na vojaškem področju, skupaj z ustreznim učenjem in organiziranjem vrednot, ki so potrebne za vojaški poklic, bi namreč pripomogla k oblikovanju osebnosti vojaka, kot ga potrebuje vojaški sistem. Zato bi morda veljalo razmisliti, ali bi se oblikovala srednja šola z dovolj širokim spektrom določenega splošnega znanja in dodanim vojaškim modulom, skupaj z vrednotami, ki jih za normalno funkcioniranje vojak pri svojem poklicu potrebuje.

Pri tem pa bi bilo treba preprečiti prikrito ideološko dimenzijo izobraževanja, kar bi se lahko doseglo le z ustreznim načrtovanjem vzgoje, ter s tem, da se staršem in dijakom posreduje, vedenje o tem, kaj in predvsem kako bi v takšni srednji šoli vzgajali ter za katere vrednote bi posameznika oblikovali.

Pri tovrstnem načrtovanju vzgoje na morebitni vojaški srednji šoli pa bi bilo nujno, da bi se upoštevali mednarodni dokumenti, ki zavezujejo vse države članice, da oblikujejo takšnega posameznika, ki bo znal reševati konflikte v sodobnem svetu, vzgoja pa bi morala biti načrtovana tudi tako, da upošteva spoštovanje človeka in njegovo individualnost.

Zelo velik pomen je vzgoji že pred časom pripisoval tudi Martin Luther King (1947), ki je svojo misel izrazil z besedami: »Razum in znanje nista dovolj, intelekt IN značaj – to je cilj prave vzgoje.«

2.3 Vrednote in družba

Menim, da vse družbe, tudi tiste najprimitivnejše, temeljijo na vrednotah in čeprav teh vrednot nimajo zapisanih, jih spoštujejo in se po njih ravnaajo. Sodobne, razvite družbe udejanjajo svoje vrednote skozi svojo pravno ureditev in predpisane norme obnašanja. Iz predpisanih norm kot so npr. ustava, zakoni in podzakonski akti, lahko sklepamo, katere vrednote so za posamezno družbo najpomembnejše.

Kotnik Dvojmoč (2002) trdi, da se posamezne družbe med seboj razlikujejo ravno po tem, da ima vsaka od njih svoje družbene vrednote. Po njegovem mnenju pri določanju pojmov vrednot opazimo predvsem dva različna pristopa – psihološkega in sociološkega. Iz različnih teoretičnih konceptov je tako Kotnik Dvojmoč (2002, 101) izoblikoval in izpeljal nekatere glavne značilnosti družbenih vrednot, ki jih podaja z naslednjimi opisi:

1. vrednote so širok družboslovni pojem, ki ga je zelo težko natančno in ozko definirati;
2. vrednote so eden poglavitnih usmerjevalcev, meril, in standardov človekovega družbenega delovanja in vedenja;
3. vrednote so duhovna tvorba, sestavljena iz ciljev, idealov in preferenc, h katerim stremi človek kot posameznik, kot član skupine ali najširše družbe;
4. človek s pomočjo vrednot izraža svoje temeljne potrebe in cilje, interese in želje;
5. sistem vrednot je lahko skupen ali omejen na določeno skupino, družbo ali pa temelji na najširši etnično – kulturno – civilizacijski osnovi, ki ji pripadajo posamezniki skupine ali družbe;
6. vrednote se razporejajo po hierarhičnem sistemu, ki je odvisen od kulturne civilizacijske ali etnične osnove;
7. vrednote se le redko pojavljajo v eksplicitni obliki in vsebujejo vedenjske vzorce, standarde in družbena pravila, po katerih se ravnaajo posamezniki in skupine;
8. obstajajo tudi normativni sistemi vrednot, katerih izpolnjevanje s strani posameznikov in skupin je institucionalno in normativno predpisano;
9. človek pridobi vrednote družbe ali skupine z vzgojo (v družini, šoli, religioznih institucijah idr.);
10. vrednote imajo v družbi svojo funkcijo, svoj namen;
11. vrednote so izvir moralnih norm, ki nam omogočajo dojeti bistvo morale.

Skupne vrednote ljudi povezujejo, različne pa jih razdvajajo. Tako na eni strani Huntington trdi, da krizna področja nastajajo vselej na mejah med seboj neskladnih kultur (Huntington 1996 v Tavčar 2009, 53), na drugi strani pa se je Evropa začela združevati prav na osnovi skupnih vrednot in z namenom, da bi te vrednote tudi ohranila in okrepila. Evropska ustavna pogodba namenja vrednotam posebno pozornost, najprej jih našteje v preambuli in nato še enkrat razčleni v drugem delu ustavnega besedila. Podrobni opis skupnih vrednot je namenjen uresničitvi spoštovanja temeljnih človekovih pravic (Stres 2003).

»V hierarhiji skupnih vrednot stoji na prvem mestu odnos do lastnega naroda in lastne države. Nacionalne oz. državljanske vrednote sodijo v sam vrh vrednot, za nas so nepogrešljive tem bolj, ker stopamo v Evropsko zvezo.« (Bernik 2003)

Ker je Slovenska vojska sestavni del družbe in so njeni pripadniki v svojem prostem času povsem običajni državljani, ki delijo skupne družbene vrednote, menim, da je še posebej pomembno, da se vojska ne izolira v lasten zaprti sistem, temveč da tudi sama skuša svoje organizacijske vrednote usklajevati s širšo družbeno skupnostjo, vendar le do tiste mere, ki še omogoča izpolnjevanje njenega temeljnega poslanstva. S spremembami oz. razširitvijo osnovnih vojaških nalog tudi na mirovniške oziroma naloge operacij kriznega odzivanja pa je nujno, da vojska hkrati razvija tudi nova spoznanja in vrednote, ki bodo enoti in posameznikom v pomoč pri opravljanju njihovih novih nalog.

2.3.1 Nacionalne vrednote

Slovenci smo si izoblikovali percepcijo o lastnih vrednotah, ki nam kot narodu dajejo lastno identiteto. Naša samopodoba se, po mnenju Trstenjaka (1991), najpogosteje zrcali skozi naslednje lastnosti, ki si jih kot narod pripisujemo:

- poštenost,
- pridnost, delavnost in discipliniranost,
- neagresivnost in ponižnost,
- prepirljivost in nespravljivost – nepripravljenost popuščati,
- zavistnost in medsebojna nevoščljivost,
- individualizem, usmerjenost vase, depresivnost in samomorilnost.

Raziskave, ki so bile narejene na tem področju (Johnson et al. 1989 in Šipka 1988 v Musek 2002) potrjujejo lastnosti navedene v prvih dveh točkah in nas uvrščajo med bolj delovno naravnane narode. Popolnoma nasprotno podobo pa dajejo rezultati raziskav lastnostim, ki so zapisane v tretji točki – neagresivnost in ponižnost. Na lestvicah agresivnosti, težnje po dominaciji in neodvisnosti, smo v primerjavi z drugimi narodi zelo visoko. Tudi naši sosede, ki nam priznavajo delavnost in pridnost, nas nimajo za neagresivne in ponižne (Musek 1994).

Ostalim lastnostim, ki so navedene pod točkami 4–6, v veliki meri pritrjuje Musek (2008), tudi z lastnimi raziskavami in jih tudi razlaga skozi zgodovinska dogajanja, ki so oblikovala ljudi v našem prostoru.

V raziskavi, ki jo je Musek (2002) opravil na vzorcu prek tisoč ljudi, smo Slovenci vrednote razvrstili v naslednjem vrstnem redu (tabela 1):

Tabela 1: Vrednote Slovencev

Zap. št.	Vrednote	NACIONALNE-SI	
		Aritmetična sredina	Rang pomembnosti
31	zdravje	86,97	1
49	ljubezen	86,93	2
11	svoboda	85,34	3
37	družinska sreča	84,33	4
10	razumevanje s partnerjem	83,74	5
41	prijateljstvo	82,77	6
22	mir na svetu	80,48	7
1	poštenost	78,85	8
39	pravičnost	78,38	9
24	zvestoba	78,10	10
3	ljubezen do otrok	77,30	11
30	izpopolnjevanje samega sebe	73,25	12
36	varnost in neogroženost	72,73	13
50	spoznavanje resnice	72,71	14
6	dobrota in nesebičnost	71,12	15
42	modrost	71,12	16
13	sožitje in sloga med ljudmi	70,60	17
5	znanje	70,21	18
14	uspeh v poklicu	70,16	19
26	dobri spolni odnosi	69,25	20
46	prostost in gibanje	67,96	21
48	upanje v prihodnost	66,79	22
7	delavnost	66,50	23
38	mir in počitek	66,41	24
12	moralna načela	65,45	25
23	ustvarjalni dosežki	65,38	26
47	veselje in zabava	65,13	27
35	polno in vznemirljivo življenje	65,10	28
32	prosti čas	64,29	29
4	sožitje z naravo	64,05	30
43	enakost med ljudmi	63,18	31
33	enakopravnost med narodi	63,04	32
20	tovarištvo in solidarnost	62,73	33
21	lepota –uživanje lepote	61,35	34
2	družabno življenje	60,53	35
51	red in disciplina	57,87	36
34	osebna privlačnost	57,63	37
15	šport in rekreacija	56,35	38

Tabela 1 – nadaljevanje

Zap. št.	Vrednote	NACIONALNE-SI	
		Aritmetična sredina	Rang pomembnosti
29	napredek človeštva	56,17	39
17	udobno življenje	55,92	40
28	denar in imetje	53,83	41
25	smisel za kulturo	53,65	42
9	ugled v družbi	52,96	43
40	dobra hrana in pijača	52,63	44
19	spoštovanje zakonov	52,59	45
44	narodnostni ponos	51,26	46
8	dolgo življenje	51,23	47
52	uživanje v umetnosti	50,68	48
18	ljubezen do domovine	50,67	49
27	moč in vplivnost	47,46	50
16	vera v boga	45,75	51
45	slava in občudovanje	37,74	52
54	prekašanje in preseganje drugih	34,33	53
53	politična uspešnost	20,11	54

Vir: povzeto po Musek 2003.

Iz navedene razvrstitve pomembnosti posameznih nacionalnih vrednot lahko skladno z Muskovo teorijo, ki je podprta z večjim številom raziskav, izpeljemo vrednotne usmeritve Slovencev.

Vrednotne usmeritve Slovencev, ki jih dobimo iz posameznih vrednot, prikazuje tabela 2.

Tabela 2: Vrednotne usmeritve Slovencev

Vrednotne usmeritve	Vrednote vrednotnih usmeritev	NACIONALNE –SI	
		Posamezne vrednote	Aritmetična sredina
Socialne	zdravje	86,97	80,62
	družinska sreča	84,33	
	ljubezen	86,93	
	zvestoba	78,1	
	upanje v prihodnost	66,79	
Aktualne	svoboda	85,34	76,26
	znanje	70,21	
	izpopolnjevanje samega sebe	73,25	
Tradicionalne	poštenost	78,85	72,15
	dobrota in nesebičnost	71,11	
	delavnost	66,49	
Spoznavne	modrost	71,11	71,91
	spoznavanje resnice	72,71	
Demokratične	mir na svetu	80,48	69,32
	enakost med ljudmi	63,18	
	sožitje in sloga med ljudmi	70,60	
	enakopravnost med narodi	63,03	
Čutne	prostost in gibanje	67,96	64,68
	veselje in zabava	65,13	
	polno in vznemirljivo življenje	65,10	
	družabno življenje	60,52	
Ekološke	mir in počitek	66,41	60,56
	sožitje z naravo	64,05	
	dolgo življenje	51,23	
Kulturne	smisel za kulturo	53,64	52,16
	uživanje v umetnosti	50,67	
Patriotske	narodnostni ponos	51,26	50,96
	ljubezen do domovine	50,67	
Religiozne	vera v boga	45,75	45,75
Statusne	ugled v družbi	52,95	45,26
	denar in imetje	53,82	
	moč in vplivnost	47,46	
	slava in občudovanje	37,73	
	prekašanje, preseganje drugih	34,33	

Vir: povzeto po Musek 2003.

2.4 Vrednote in kultura organizacije

Obvladovanje organizacije pomeni predvsem obvladovanje sodelavcev, ki imajo svoje interese, ki izvirajo iz njihovih potreb in vrednot (Tavčar 2005, 51).

Sodelavci za svojega vodjo sprejmejo le tistega, ki si je pridobil njihovo zaupanje, da bo deloval njim v prid. Seveda pa si mora tisti, ki hoče postati manager, pridobiti zaupanje tudi pri lastnikih, deležnikih in upravljavcih. Njihovo pravo zaupanje temelji na vrednotah oz. dobrinah, ki managerjem največ pomenijo v življenju, saj so le-te najmočnejši in najtrdnejši dejavniki, ki usmerjajo obnašanje ljudi. Pri izbiranju managerja ima zaupanje prednost tudi pred njegovo strokovno usposobljenostjo, saj si je slednjo mogoče dodatno pridobiti, medtem ko je zaupanje mogoče le zapraviti (Tavčar 2009, 27).

Menim, da imajo vrednote tako za organizacije kot za njene člane zelo velik pomen, ki močno vpliva na uspešnost delovanja organizacije na eni strani in hkrati na zadovoljstvo večine članov organizacije na drugi strani.

Tiste vrednote, ki jih usvoji večina, predstavljajo temelj oblikovanja svojstvene kulture organizacije, ki pa je v odvisnosti od njene moči in primernosti lahko za vodilni management ugodna ali pa neugodna (Tavčar 2009, 43).

Zaradi navedenega je zato za vsako organizacijo pomembno, da pozna vrednote svojih zaposlenih, saj je njihova kultura pomemben dejavnik pri snovanju in izvajanju politike organizacije, ki je vselej instrument za doseg ciljev (Tavčar 2005, 60).

Glede na korelacijo med močjo in primernostjo obstoječe organizacijske kulture ter njenimi strateškimi cilji, se organizacije lahko nahajajo v štirih različnih specifičnih situacijah, v katerih lahko management uporabi štiri temeljne politike (procese za doseganje svojih ciljev), ki se med seboj razlikujejo v svojem odnosu glede na obstoječo kulturo in je po Tavčarju (2009, 49–50) lahko:

- ignorirajo – pri kratkoročnih rešitvah, na dolgi rok se zmanjšuje uspešnost organizacije;
- izkoriščajo – prinaša kratkoročne koristi, dolgoročno pa zmanjšuje zmožnosti organizacije;
- uporabljajo – prinaša kratkoročno korist in zagotavlja dolgoročno uspešnost;
- spreminjajo – kar je tvegan in zahteven dolgoročni proces.

Kultura organizacije tako lahko podpira ali pa ovira uveljavljanje ciljev in strategij managementa (Tavčar 2009, 47).

Osebno sem prepričan, da primerna in močna kultura daje organizaciji dodatne pozitivne učinke sinergije, saj je večina razpoložljive ustvarjalne energije usmerjena k skupnemu cilju. V nasprotnem okolju, kjer je kultura neprimerna in prav tako močna pa je rezultat nasproten, saj se veliko razpoložljive ustvarjalne energije porabi za premagovanje notranjega trenja v

organizaciji sami, predvsem pri dokazovanju svojega prav, ki poteka med managementom in ostalim delom kolektiva. V tej (najpogosteje neverbalni) komunikaciji ima vsak svoj prav, ki izvira iz njihove razlike vrednotenja posameznih vrednot oziroma iz razlik med njihovimi osebnimi vrednotnimi sistemi.

Tudi Cameron in Quinn (1999 v Tavčar 2009, 48) menita, da se stopnja skladnosti med kulturo in strategijo organizacije odraža v vzdušju, zavzetosti in produktivnosti in celo v zdravstvenem in čustvenem stanju zaposlenih.

Navedeno trditev, da vpliva skladnost kulture in strategije tudi na zdravstveno in čustveno stanje zaposlenih, je skozi psihološki vidik razložil Musek Lešnik, ki navaja, »da ima posameznik znotraj izbrane organizacije, dokler lahko deluje skladno s svojim vrednotnim sistemom, tudi normalno samopodobo, samozavest in samospoštovanje. V trenutku, ko organizacija od posameznika zahteva ravnanja, ki so v nasprotju z njegovim lastnim vrednotnim občutenjem, pa se pojavi problem. Delovanje, ki je v nasprotju s posameznikovimi vrednotami, namreč pri le-tem povzroča »stres, negativizem, občutek krivde, pesimizem, jezo in celo občutke frustriranosti.« (Musek Lešnik 2003, 129)

Glede na navedeno menim, da je za vojaške in tudi vse ostale represivne organizacije zelo pomembno, da svojo organizacijsko kulturo dolgoročno skrbno načrtujejo, jo stalno spremljajo ter spodbujajo njeno ustrezno obliko. Pri postopku sprejemanja novih članov pa morajo le-te skrbno izbirati glede na skladnost njihovih in organizacijskih vrednot. Le tako je z določeno mero verjetnosti mogoče pričakovati, da se bodo njeni pripadniki ustrezno odzivali na zelo različne dražljaje, ki jih sprejemajo v zelo različnih specifičnih situacijah. V nasprotnem primeru lahko namreč vojaki pod vplivom stresa, negativizma in slabe lastne samopodobe reagirajo nepredvidljivo, pri tem pa ne smemo pozabiti na orožje, ki ga imajo v posesti, in na posledice, če pride do njegove uporabe.

Organizacijske vrednote služijo zaposlenim tudi kot smernice, kako naj ravnajo v nepričakovanih novonastalih situacijah, ko morajo prvič rešiti določeno dilemo. Zato je pomembno, da so zlasti v vojaški organizaciji vrednote jasno opredeljene, še pomembneje pa je, da jih vojaki sprejmejo in jih prevzamejo za svoje. Skladnost osebnih vrednot in vrednot vojaške organizacije je zlasti pomembna ob dejstvu, da njeni pripadniki vsakodnevno preživijo v organizaciji več časa kot z lastno družino, med opravljanjem nalog na misijah pa so od svojih družin ločeni tudi šest mesecev in več.

Najverjetneje drži tudi dejstvo, da če se posameznik svobodno odloča za vstop v neko organizacijo, potem čuti neko privlačnost do nje. »Pomemben del te privlačnosti zagotovo prispeva niz vrednot organizacije, nezavednih ali tistih, ki jih organizacija javno izraža, ki se nekako ujemajo z njegovimi osebnimi vrednotami.« (Musek Lešnik 2003, 131)

Seveda ni nikoli popolne skladnosti med zaposlenimi in organizacijo, zaradi česar prihaja tudi do posameznih konfliktov. Če posameznik kljub nekaterim konfliktom vztraja v organizaciji, potemtakoem vsaj del organizacijskih vrednot ustreza njegovim potrebam.

2.5 Vojaške vrednote

Vojaške enote so zelo specifične organizacije, ki so se glede na svoje osnovno poslanstvo razvijale najdlje v svoji zgodovini. Vojaška organiziranost je veljala in marsikje velja tudi danes, za vzor dobre in predvsem učinkovite organiziranosti. V mnogih pogledih so bile vojaške organizacije tudi gonilne sile organizacijskega in tehnološkega napredka, saj so se mnoge uporabne metode, organizacijske novosti in izumi pospešeno razvili pod pritiskom boja za življenje, ki je tisti največji pritisk, ki se lahko izvaja nad človekom. Vojaška organiziranost je zasnovana predvsem tako, da deluje tudi v najbolj neugodnih pogojih, ki jih prinaša vojna. Ker je človeški dejavnik najpomembnejši gradnik vojaške moči, je njegovim vrlinam namenjena posebna pozornost. Ker so vrednote tisti najmočnejši in najtrdnjši dejavniki, ki usmerjajo obnašanje ljudi, imajo zato v vojaških organizacijah prav posebno mesto. Seveda pa so različne vojske svoje vrednote oblikovale pod vplivom skupnih deželnih vrednot, tako da vojaške vrednote v različnih delih sveta niso povsem enake, obstajajo pa nekatere, za katere posamezni teoretiki menijo, da so splošne vojaške vrednote.

Franke navaja, da so tradicionalne vrednote vojaških organizacij: patriotizem, lojalnost, disciplina, integriteta, pogum in bojevništvo. Zaradi novih nalog, ki jih vojskam postavljajo države pod vplivom mednarodnih organizacij, pa prihaja do sprememb tako samih vojaških organizacij kot tudi njihovih vrednot. V ospredje prihajajo vrednote, kot so: nepristranskost, strpnost (prepoznati in spoštovati kulturne posebnosti), vključevanje v mirovne operacije, podpora globalnim institucijam, kakršni so Združeni narodi (Franke 1999).

Tudi Moskos (2000) trdi, da spremembe v postmodernejši družbi vplivajo tudi na spremembe v organizaciji sodobnih vojsk. Slednje se po njegovem mnenju kažejo na petih področjih, in sicer:

- v vse večji povezanosti med civilnim in vojaškim področjem;
- v zmanjševanju razlik med pripadniki različnih rodov znotraj vojske;
- v spreminjanju prvotnih vojaških nalog iz bojnih v mirovniške;
- v novih mednarodnih vojaških nalogah;
- v internacionalizaciji vojske.

Spremembe na navedenih področjih so predvsem posledica novih mirovnih operacij, ki pomenijo vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da imajo mednarodni mandat, ki ga ponavadi odobrijo mednarodne organizacije (najbolj zaželeno je, da je to Varnostni svet Združenih narodov) (Jelušič 2003).

Mirovne operacije so namenjene predvsem mednarodnemu vojaškemu delovanju pri umirjanju kriz, kar pomeni, da so se njihove zlasti v preteklosti bojne naloge začele spreminjati v bolj humanitarne. Tako je danes velik del Slovenske vojske (1. brigada) vse bolj osredotočen na opravljanje mirovnih operacij, v katerih so vojaki postavljeni v drugačne specifične situacije, ki zahtevajo tudi drugačna ravnanja. Vojaki se tako v pripravah na misijo vedno bolj usposablajo za opravljanje mirovniških nalog, ki jih v določenem delu lahko enačimo s policijskim delom v izrednih razmerah. Pri tem so vojaki in njihove enote namenjene predvsem varovanju življenj ljudi in premoženja ter istočasno varovanju šibkejših pred močnejšimi, kar je skoraj diametralno nasprotje glede na svoje prvotno poslanstvo. Skladno z Natovo politiko kolektivne obrambe, katerega članica je tudi Slovenija, pa bo verjetno dodatno zapisano poslanstvo o izvajanju mirovnih operacij doma in v tujini postalo njena prednostna naloga in usmeritev.

Spremembe pa se dogajajo tudi na področju organizacije – predvsem logistike, ki se zaradi potreb po zmanjšanju stroškov vse bolj opira na civilne organizacije, ki so specializirane za posamezna področja in jim vojaške organizacije niso sposobne konkurirati.

Najpomembnejše institucionalne in značajske vrednote v vojaški organizaciji so prikazane v naslednji tabeli 3.

Tabela 3: Najpomembnejše vrednote v vojaški organizaciji

Institucionalne vrednote	Značajske vrednote
– zvestoba narodu in enoti (patriotizem in lojalnost),	– predanost vodji, skupini in načelom,
– osebna odgovornost,	– pogum, drznost in bojevitost,
– nesebična pomoč (altruizem),	– nadzirana (fizična) agresivnost,
– dolžnost,	– odkritosrčnost,
– poslušnost,	– asketizem,
– red in disciplina,	– samožrtvovanje,
– čast,	– brezkompromisnost in neomajnost,
– pripravljenost na smrt in ubijanje,	– dogmatičnost in netolerantnost,
– zaupanje instituciji,	– dominantnost in težnja po manipuliranju,
– egalitarizem,	– avanturizem,
– tovarištvo,	– pesimizem,
– skupinska identiteta (korporativnost) in timsko delo,	– stanovitnost (čustvena, osebnostna),
– profesionalnost/strokovnost (tehnična/taktična sposobnost),	– samonadzor,
– tradicionalizem,	– ponos,
– nacionalizem,	– želja po moči (obvladovanju),
– konzervativizem.	– realizem.

Vir: Kotnik Dvojmoč 2002, 121.

Slovenski avtorji opredeljujejo vojaške vrednote skozi značilnosti vojaškega vodje. Med njimi navaja Lubi (2002), da so značilnosti vojaškega vodje, da izpostavlja privrženost profesionalni vojaški etiki, katere temeljne sestavine so: lojalnost ljudstvu, oboroženim silam

in lastni vojaški enoti, občutek za dolžnost, nesebično opravljanje dolžnosti in osebna integriteta. Navedenim značilnostim uspešnega vojaškega vodje prišteva še: osebne lastnosti vojaškega vodje (pogum, iskrenost, strokovnost in prizadevnost), značaj vojaškega vodje ter sposobnost reševati kompleksne etične dileme (kolizija dveh ali več vrednot) (Lubi 2002).

Maja Garb (2002) prišteva med temeljne vrednote: nacionalizem, konservatizem, tradicionalizem, profesionalnost, patriotizem, nesebičnost, avtoritarnost, militarističnost, agresivnost. Za navedene vrednote meni, da so med pripadniki vojske bolj izražene kakor pri drugih, a se razlike kažejo tudi znotraj vojaške organizacije. Naštete vrednote so bolj izražene pri tistih, ki nameravajo delati poklicno kariero (Bachman, Sigelman in Diamond 1987).

2.5.1 Vrednote Slovenske vojske

Slovenska vojska je svoje vrednote prvič zapisala v Vojaški doktrini leta 2006 (Furlan et al. 2006) in jih kasneje leta 2009 dopolnila še s Kodeksom vojaške etike Slovenske vojske (2009).

Vojaška doktrina

Z Vojaško doktrino (Furlan et al. 2006), ki je najvišji vojaško-strokovni dokument, so opredeljene institucionalne vrednote, ki naj bi jih imel vsak poklicni vojak, kar pomeni, da bi jih sprejel za svoje skozi proces socializacije v vojaški enoti kot organizaciji. Vojaška doktrina kot temeljno skupno vrednoto pripadnikov Slovenske vojske opredeljuje domoljubje, ki se kaže kot zavest pripadnosti domovini Sloveniji in nesebično izvrševanje dolžnosti pri uresničevanju skupnih ciljev.

Skladno z Muskovo teorijo lahko vrednoto domoljubje enačimo z vrednotno kategorijo srednjega obsega ali vrednotno usmeritvijo. Uspešno uveljavljanje domoljubja udejanja Slovenska vojska skozi proces razvijanja vojaških vrednot časti, poguma, lojalnosti, tovarištva in predanosti. Naštete vrednote so po Muskovi teoriji osnovne, za Slovensko vojsko pa imajo naslednji pomen (Furlan et al. 2006):

- *Čast* – pripadnik Slovenske vojske je ponosen in mu je v čast, ker mu je zaupano, da podpira nacionalne interese ter prispeva k varnosti in blaginji državljanov Republike Slovenije. Ponosen je, ker lahko prispeva k zmanjšanju trpljenja in k stabilnemu okolju v svetu. Svoje naloge izvaja pošteno in vestno ter skrbi za doseganje vojaških vrednot in vrednot družbe. Zaveda se, da je pripadnik učinkovite vojaške organizacije, ki ima ugled v slovenski družbi. Je pripadnik vojske, ki nadaljuje tradicijo boja Slovencev proti agresorjem in je odločilno prispevala k vzpostavitvi samostojne slovenske države.
- *Pogum* – pripadnik Slovenske vojske je pri izvajanju nalog pripravljen uporabiti orožje s skrajnim namenom odvzeti življenje. Zaveda se, da je lahko pri uresničevanju poslanstva enote ogroženo njegovo življenje, življenje njegovih soborcev in podrejenih. Nadaljuje z

izvajanjem nalog, čeprav so njegovi soborci ranjeni ali so izgubili življenje. Izraža iniciativo in vztraja na visokih standardih ne glede na čas trajanja naloge, intenzivnost naporov ali morebitno negativno sprejemanje njegovih naporov v javnosti.

- *Lojalnost* – lojalnost Republiki Sloveniji, Slovenski vojski in enoti povezuje pripadnike Slovenske vojske med seboj. Lojalnost Slovenski vojski pripadniku enote narekuje skrb za njeno učinkovitost. Lojalnost slovenski državi mu narekuje skrb za zaščito njenih interesov in krepitev ugleda v svetu. Lojalnost podrejenih do svojih nadrejenih je sestavni del lojalnosti vojaški organizaciji. Podrejeni so lojalni do nadrejenih tako, da izvajajo povelja, ki uresničujejo poslanstvo Slovenske vojske in podpirajo interese Republike Slovenije. Lojalnost se izraža z medsebojnim zaupanjem in spoštovanjem ter discipliniranim in odgovornim opravljanjem dolžnosti.
- *Tovarištvo* – tovarštvo je jedro notranje povezanosti in trdnosti enote. Izraža se z medsebojnim spoštovanjem, s pomočjo in prijateljstvom. Tovarištvo povezuje pripadnike Slovenske vojske v negotovem in nevarnem okolju in prispeva k ohranjanju bojne morale. Je dejavnik zadovoljstva pri opravljanju vojaške službe.
- *Predanost* – z vstopom v Slovensko vojsko se državljani Republike Slovenije obveže, da bo služil in izvajal svoje naloge povsod in vedno, ko bo to potrebno, ne glede na težave ali nevarnost. Predanost pri izvajanju vojaške službe od pripadnika Slovenske vojske zahteva požrtvovalnost in podrejanje osebnih ciljev vojski.

Kodeks vojaške etike Slovenske vojske (Ur. l. RS 55/2009)

Kodeks je namenjen etičnemu usmerjanju ravnanj pripadnikov Slovenske vojske, ko se le-ti znajdejo v situaciji (pred dilemo), za katero niso predvideni standardni operativni postopki.² V navedenih primerih služi Kodeks kot temeljno vodilo za etično in častno ravnanje ter presojanje dejanj.

Temeljno izhodišče Kodeksa je določilo, da je pripadnik Slovenske vojske *osebno odgovoren, pri odločanju o uporabi sile* in drugih pomembnih vprašanjih v zvezi z varnostjo, zdravjem in življenjem vojaških ali drugih oseb.

Kodeks obvezuje pripadnike Slovenske vojske, da skladno z njim etično ravnajo tudi v svojem prostem času in jih obvezuje, da delo v Slovenski vojski sprejmejo kot način svojega življenja.

Kodeks podaja smernice etičnega ravnanja vojakov skozi naslednje vrednote:

- poštenost,
- ekološko ozaveščeno,

---

² Standardni operativni postopek je predpisano sosledje aktivnosti, ki jih posameznik ali enota mora izvesti kadar se znajde v predvideni situaciji.

- strokovnost,
- skrb za podrejene,
- pomoč,
- spoštovanje predpisov,
- skrb za svojo strokovno in psihofizično pripravljenost,
- človekove pravice in svoboščine,
- enakopravnost,
- spoštovanje slovenske vojaške zgodovinske tradicije,
- požrtvovalnost,
- zaupanje,
- spoštovanje,
- osebna odgovornost.

Ob pozitivnih vrednotah so v Kodeksu vojaške etike navedene tudi prepovedane aktivnosti in te so za pripadnike Slovenske vojske naslednje (Kodeks 2009):

- ne smejo obiskovati prireditev in se ne udeleževati aktivnosti, ki spodbujajo nestrpnost do drugih ali razlikovanje na podlagi katerekoli osebne okoliščine;
- ne smejo izražati intimnih čustev do pripadnikov Slovenske vojske ali tujih vojska na način, ki bi lahko moteče vplival na vojaško službo, vojaško disciplino ali medsebojne odnose;
- med dejanskim opravljanjem vojaške službe ne smejo delovati politično in se v uniformi ne smejo udeleževati političnih shodov ali drugih aktivnosti političnih strank;
- ne smejo javno razkazovati svojega telesa na neprimeren način ali iz neprimernih nagibov oziroma ne smejo prodajati spolnih uslug, ne smejo sodelovati pri snemanju filmov, oddaj ter drugih medijskih zapisov in se ne smejo udeleževati aktivnosti ter dogodkov, katerih sporočilo je žalitev ali izražanje nestrpnosti do drugih in so javnomoralno nesprejemljivi.

2.5.2 Vrednote ameriške vojske

Ker imajo Združene države Amerike najmočnejši vpliv na vrednote članic Nata, katerih sestavni del je tudi Slovenska vojska, v nadaljevanju predstavljam tudi te. ZDA so svoje vrednote opredelile v etičnem kodeksu, imenovanem Field Manuals (FM6–22 2006):

Lojalnost ustavi, vojski, enoti in sovojakom:

- lojalnost ustavi zagotavlja podreitev vojske civilnim oblastem, kar omogoča demokratičnost države;
- lojalnost vojski pomeni živeti vrednote vojske;
- lojalnost enoti predstavlja lojalnost vojakov poveljniku in obratno – poveljnika vojakom. Ta lojalnost ni sama po sebi umevna. Poveljnik si jo mora prislužiti, in sicer z

usposobljenostjo, poštenim ravnanjem z vojaki in vedenjem, ki je skladno z deklariranimi vrednotami. Lojalnost poveljnika vojakom se kaže tako, da jih nikoli ne izrabi ali z njimi grdo ravna.

Dolžnost – izpolnjuj svoje obveznosti, ki se pokažejo:

- z upoštevanjem zakonov, pravil in ukazov, pri čemer se še dodatno teži k odličnemu rezultatu;
- s prevzemanjem polne odgovornosti za dejanja;
- z odkritim navajanjem dejstev, tudi v primeru, ko to škodi ugledu lastne organizacije.

Spoštovanje – delaj z ljudmi tako, kot je prav in primerno. Spoštovanje pomeni prepoznati in ceniti dostojanstvo in vrednost vsakega posameznika in se kaže:

- v tem, da poveljujoči pozna vojake in presoja njihova ravnanja tudi z njihove perspektive ter istočasno ceni, kar je zanje pomembno;
- s postavljanjem izzivov, nekoliko višjih standardov, s čimer se kaže zaupanje v njihove zmožnosti.

Nesebično služenje – delaj tisto, kar je prav in postavi blaginjo naroda, vojske in podrejenih pred svoj lastni interes, ki se kaže:

- v tem, da vojak ne povečuje svojega lastnega ugleda ali izboljšuje svoje lastne kariere na račun drugih in naloge;
- z odpovedovanjem lastnim interesom, za uspešno dosežen cilj skupine / organizacije.

Čast je samostojna vrednota, hkrati pa vrednota, ki povezuje vse druge med seboj. Je »moralni kompas« vedenja in ravnanja. Pomeni življenje skladno z vrednotami vojske. Za vojaškega poveljnika pomeni čast postaviti vrednote vojske na prvo mesto, pred svojim osebnim interesom oziroma kariero. Za vojaka pomeni čast tudi, postaviti vrednote vojske pred lastnim preživetjem v boju.

Osebni pogum – spopadanje s strahom, nevarnostjo in težkimi razmerami.

- Osebni pogum ni odsotnost strahu, ampak zmožnost njegovega nadzora, in da oseba naredi, kar mora in kar je njena dolžnost.
- Kaže se v dveh oblikah, in sicer kot fizični pogum in kot moralni pogum. Fizični pogum pomeni premagati strah pred poškodbo, smrtjo in izpolniti svojo nalogo. Moralni pogum pa je vztrajati pri svojih vrednotah, stališčih in prepričanju tudi, ko so ogroženi ter prevzeti odgovornost za svoje odločitve in dejanja tudi, kadar gre nekaj narobe.

Moralnost (integriteta) – naredi, kar je prav – legalno in moralno in se kaže (Jakič in Jelušič 2008):

- s konsistentnim vedenjem, ki je skladno z načeli;
- s postavljanjem visokih moralnih standardov;
- s poštenostjo v besedah in dejanjih;

– s ponotranjenjem vrednot vojaške organizacije.

Različno negovanje posameznih vrednot se najbolj nazorno kaže na skupnih misijah v podporo miru, ki jih hkrati na isti lokaciji izvajajo vojaške enote iz različnih držav.

2.5.3 Primerjava vrednot med ameriško in slovensko vojsko

Primerjava vrednot pokaže na njihovo podrobno razdelanost na ameriški strani in še precej nerodno zapisanimi vrednotami na slovenski strani.

Ameriška vojska ima v kodeksu (FM6-22 2006) sedem institucionalnih vrednot jasno zapisanih in definiranih na enajstih straneh. Ob vrednotah lojalnost, čast, pogum in morala pa ima zapisane tudi primere vzornega ravnanja, ki so vzeti iz njihove vojaške zgodovine.

Slovenska vojska ima jasno zapisanih in definiranih le pet institucionalnih vrednot, ki izhajajo iz domoljubja. Značajске vrednote so zapisane v Kodeksu vojaške etike (teh je 14) a niso jasno definirane.

Primerjava ameriških vrednot s slovenskimi takoj pokaže, da smo v Sloveniji še zelo »plahi« pri opredeljevanju vojaških vrednot.

Medtem ko imajo v ameriški vojski ob značajski vrednoti »pogum, drznost in bojevitost« jasno zapisano tudi institucionalno vrednoto »pripravljenost na smrt in ubijanje«, imamo v Slovenski vojski zapisano le vrednoto »pogum«, v katero skrivamo zgoraj jasno definirane vojaške vrednote.

Pomanjkljivost, ki se je verjetno pripetila relativno mlademu naboru vrednot pa je, da Slovenska vojska nima nikjer zapisane vrednote red in disciplina, čeprav je slednje samoumevno za sleherno vojaško organizacijo.

Pomembni vrednoti, ki ju prav tako pogrešam med institucionalnimi vrednotami v Slovenski vojski sta »zaupanje instituciji« ter »timska identiteta in timsko delo«. Obe vrednoti namreč zelo pomembno vplivata na odločnost izvajanja vojaških nalog. Tega se zelo dobro zaveda tudi Amerika kot država, saj svojim vojakom vedno stoji ob strani in jih varuje tudi pred mednarodnim sodiščem.

2.6 Kultura vojaške organizacije

Vse organizacijske kulture temeljijo na večinsko usvojenih vrednotah njenih pripadnikov in nastanejo na podlagi njihovih skupnih delovanj.

Posebnost vojaške organizacijske kulture je v tem, da je zelo natančno določena in predpisana z normativnimi dokumenti. Njeno oblikovanje ni prepuščeno stihijskemu sprejemanju

skupnih vrednot na osnovi svobodne volje večine, ampak so skupne vrednote organizacijske kulture točno določene in so jih dolžne udeležati vse organizacijske podenote.

Skupna kultura temelji na strogih pravilih in predpisanih postopkih v katerih so natančno določena hierarhija, enostarešinstvo, dolžnosti posameznika, oblačila in način njihovega nošenja, medsebojno pozdravljanje in naslavljanje, oblika pisne in ustne komunikacije, natančno predpisana oblika in struktura poročanja. Postopki pa so natančno določeni tudi pri urejanju nasprotij.

Novi zaposleni morajo sprejeti uveljavljeno organizacijsko kulturo. Zaradi tega kandidati za zaposlitev v vojski med drugim opravijo tudi psihološka testiranja, ki pokažejo skladnost osebnih vrednot z vojaškimi organizacijskimi vrednotami. Izbrani kandidati morajo nato skozi proces socializacije, ki poteka skozi osnovno vojaško izobraževanje in usposabljanje, in sprejeti morajo organizacijske vrednote za svoje osebne vrednote. Proces socializacije je toliko lažji, kolikor bolj se osebne vrednote kandidata skladajo z vojaškimi že pred usposabljanjem.

Navedeno kaže, da je organizacijska kultura v vojaški organizaciji izjemno pomembna saj močno vpliva na njeno funkcionalnost.

Piramidna organizacijska struktura daje moč odločanja posameznikom (poveljnikom) z njihovim položajem, ki narašča z ravnjo v hierarhiji.

Deal in Kennedy (1982 v Tavčar 2009) sta kulturo vojaških organizacij uvrstila med sistemske kulture za katere je značilno veliko tveganje, njihovi odzivi pa so vidni šele čez leta, ko storjenih napak ni mogoče več popraviti. Odločanje v sistemski kulturi je centralizirano, preudarnost in odločnost pa sta visoko cenjeni vrline.

Organizacijsko kulturo in skupne vrednote Slovenske vojske določajo naslednji normativni akti:

- Zakon o obrambi,
- Zakon o službi v Slovenski vojski,
- Pravila službe v SV,
- Kodeks vojaške etike Slovenske vojske in
- interni akti in standardni operativni postopki.

Čeprav je vojaška organizacijska kultura zelo natančno predpisana pa med različnimi namenskimi enotami obstajajo kulturne razlike, ki izvirajo iz različnih zahtev in pogojev dela. Tako obstajajo določene razlike med letalskimi, artilerijskimi, oklepnimi, pehotnimi enotami in zalednimi službami.

Vojaška organizacijska kultura je praviloma zelo močna. Zato jo je mogoče le počasi spreminjati in je ni mogoče preprosto zaukazati s sprejetjem Kodeksa vojaške etike Slovenske vojske, temveč morajo poveljniki enot skozi nov proces socializacije počasi spremeniti obstoječo kulturo – predvsem s svojim zgledom.

2.7 Spreminjanje kulture vojaške organizacije

Spreminjanje kulture organizacije se spreminja skozi proces spreminjanja vrednot, ki si jih lahko predstavljamo kot gradnike, iz katerih lahko zgradimo želeno konstrukcijo. Spreminjanje vrednot in posledično kulture organizacije je tako zelo zahteven in dolg proces. V organizacijah z daljšo tradicijo je tako nujno daljši tudi proces spremembe kulture.

Ni pa nepomembno omeniti, da so vrednote posamezne družbe in s tem tudi neke organizacije, ki je t. i. »javna služba«, odvisne tudi od političnega sistema, ki vlada. To se je še posebej pokazalo v obdobju hladne vojne, ko sta prevladovala dva politična sistema – socialistični in kapitalistični. Takrat se je veliko strokovnjakov ukvarjalo z raziskovanjem konfliktov vrednot med navedenima sistemoma. Po koncu navedenega obdobja pa je postalo vse pomembnejše raziskovanje med sistemi vrednot vojaške organizacije in civilnega okolja (Kotnik Dvojmoč 2002).

Menim, da v družbi in v svetu poteka stalna družbena dinamika, predvsem pa politične spremembe v posameznih državah, ki nujno privedejo tudi do spreminjanja družbenih vrednot. Te spremembe pa gotovo vplivajo tudi na odnos med oboroženimi silami in civilnim okoljem.

Za ilustracijo naj podam primer, ki se ga vsi spominjamo, je iz naše nedavne polpretekle zgodovine in tudi trenutne situacije. Ob spremembi političnega sistema v Republiki Sloveniji leta 1991 je vojaška sila, ki je temeljila na socialističnih vrednotah (že pred letom 1991) in je do tedaj predstavljala varovanje naše državne suverenosti postala odvečna, zaradi česar so bili prisotni številni pozivi, da zapusti ozemlje republike Slovenije, kar je kasneje, po koncu desetdnevne vojne, tudi storila. Slovenija je ustanovila lastno državo in je imela tudi lastne obrambne enote v okviru Teritorialne obrambe, ki jo je prevzela kot lastno vojaško strukturo, saj je branila ozemlje republike ob osamosvojitvi. Takrat so bile vrednote posameznikov znotraj republike enake kot vrednote zaposlenih v Teritorialni obrambi, to je obraniti domovino, novo državo, zagotoviti obstoj sprejetim odločitvam v Državnem zboru (takratni skupščini). Skozi nadaljnjih 20 let pa so se vrednote civilne družbe sčasoma spreminjale. Slovenija se je vključila v mednarodne vojaške enote in s tem se je zmanjšala tudi bojazen, da bi prišlo do morebitnih napadov na državo. Tako se danes ponovno pojavljajo pozivi civilne iniciative, da naj se vojaška struktura ukine. Zaradi takšne spremembe vrednot v družbi, se nujno spreminjajo tudi vrednote posameznika, da bi se ali da se ne bi odločil za vojaški poklic.

Zato je zelo pomembno, da zaradi preoblikovanja vrednot v družbi vojaška organizacija poskuša slediti tempu, ki ga narekuje civilno okolje. V nasprotnem primeru se namreč razkorak med vojaško in civilno strukturo samo veča, kar pa lahko že obstoječe napetosti in težave samo še poveča (Kotnik Dvojmoč 2002).

»V procesu uravnavanja razmerja med civilnim in vojaškim okoljem igra eno od ključnih vlog torej tudi skladnost prevladujočih civilnih in vojaških vrednot.« (Kotnik Dvojmoč 2002, 102)

Tako je pomembno, da družba podpira vojaški sistem, ki ga je vzpostavila in katerega del je sama. Podpora pa je odvisna od tega, v kolikšni meri družba sprejema in prepoznava norme in vrednote vojaške organizacije.

Zgornja primera iz naše polpretekle zgodovine in sedanjosti sta pokazala, da lahko javnost vojaško strukturo jemlje kot nekaj svojega in del instrumenta državne oblasti ali kot nekaj odtujenega in nepotrebna. Zato je potrebno, da se ustvari zaupanje med civilno družbo in vojaško strukturo, ki predstavlja del državne oblasti.

Že uvodoma sem navedel, da ima v Sloveniji oblast ljudstvo, ki pa to svojo oblast izvršuje preko države in njenih organov, katerih del je tudi vojska. Če prebivalci posamezne države ne čutijo, da pomembno sooblikujejo politiko države, lahko pride do nezainteresiranosti ali kasneje do konfliktov in želje po ukinitvi posameznega instrumenta (npr. vojske) države. Zato menim, da je pomembno, da civilna družba pozna sistem vrednot in nalog vojaške organizacije in tudi da vnaprej ve, kaj lahko od nje pričakuje. »Predvsem je pomembno to, da se znajo oborožene sile zato, da bi se izognile ustvarjanju napetosti ali celo konfliktov med obema sferama družbe (civilno in vojaško), v vsakem trenutku prilagoditi družbeni realnosti in se sprijaznijo s procesom spreminjanja vrednot.« (Kotnik Dvojmoč 2002, 102)

Verjetno pa navedeno ni najlažje, saj so vojaške organizacije že po pravilu bolj zavezane k tradicionalnim vrednotam in so še posebej v velikih sistemih vojska ostale nespremenjene, medtem ko se družbeni sistemi dandanes vse hitreje spreminjajo. Po Kotnik Dvojmoču vojaška organizacija, ki ne sprejema novosti iz družbenega okolja, težko preživi in postaja v takem primeru vse bolj izolirana. Takrat se poveča odpor okolja do vojaške organizacije, vojaška organizacija pa skuša vplivati na lastne pripadnike z različnimi sredstvi (Kotnik Dvojmoč 2002).

Zato ni nepomembno, da vojaška organizacija biva v sožitju s civilnim okoljem, da se odpira navzven in da ne mistificira svojega delovanja, temveč se predstavi kot branik državne oblasti in nenazadnje tudi potencialno zanimiv delodajalec mladim generacijam, ki se šele odločajo za svojo poklicno pot.

Pomembno je še poudariti, da je vojaška organizacija lahko veliko uspešnejša, če se s svojim sistemom vrednot bolj približa vrednotam civilnega okolja. Kotnik Dvojmoč sicer meni, da

vojska spada med tradicionalno hierarhične institucije, ki se le težka spreminjajo, predvsem zaradi preoblikovanja vrednostnih orientacij iz socialistične družbe v sedanjo družbo. Zato kljub vsemu zagovarja teorijo, da je trenutno razlikovanje med vrednotami vojaškega in civilnega okolja še vedno tolikšno, da med njimi obstoji razkorak, ki opravičuje razlikovanje med civilnimi in vojaškimi vrednotami (Kotnik Dvojmoč 2002). Tako navaja, da čeprav v sistemih vrednot vojaških organizacij najdemo zametke postmodernih vrednot, v civilnem okolju pa ostanke tradicionalnih vrednot, obstaja razkorak med obojimi, pri čemer pa meni da »nadzorovano ohranjanje tradicionalističnih prvin in svojevrstnih vrednot v vojaški organizaciji ni nujno škodljivo« (Kotnik Dvojmoč 2002, 103).

2.8 Raziskovanje vrednot

Janek Musek (2000) v svoji teoriji vrednot izhaja iz podmene, da so vrednote urejene v sistem, v katerem se med seboj povezujejo. Te povezave dajejo hierarhično strukturo implicitnega vrednotnega prostora. Posamezne vrednote se povezujejo med seboj in tvorijo višje, vse bolj splošne abstraktne vrednotne kategorije. Na prvem, višjem nivoju, so vrednotne kategorije srednjega obsega ali vrednotne usmeritve, ki se združujejo v vrednotne kategorije večjega obsega ali vrednotne tipe, ti pa se združujejo v vrednotni kategoriji največjega obsega ali vrednotni velekategoriji.

Predvideno strukturo je avtor tudi empirično preveril z uporabo lestvice vrednot po Musku (MLV oziroma MLV-M) in mnogo-variantnimi statističnimi analizami. Izvedel je več raziskav in z vsemi potrdil obstoj dveh vrednotnih velekategorij in obstoj štirih vrednotnih tipov. Na področju vrednotnih usmeritev so raziskave pokazale nihanje med osmimi in štirinajstimi vrednotnimi usmeritvami (Musek 2000).

Musek tako ločuje med dvema kategorijama največjega obsega, ki ju imenuje: dionizične vrednote in apolonske vrednote (Musek 1993, 2000).

Apolonske vrednote so tista velekategorija, ki združuje moralne, etične, societalne in altruistične vrednote, demokratične in progresivne vrednote, tradicionalne vrednote, kulturne in humanistične vrednote, duhovne vrednote, vrednote samooblikovanja in religiozne vrednote. To so ideali, ki presegajo vrednote osebnega zadovoljstva. Gre za vrednote, ki se povezujejo z osebno in duhovno rastjo, uresničevanjem in transcenco (Musek 2000).

Dionizične vrednote pa so tista velekategorija, ki zajema vrednote povezane z uspehom, doseganjem, storilnostjo, delom, uveljavljanjem in ugledom, materialne vrednote in vrednote posedovanja, dobrine uživanja in zadovoljstva – od grobo čutnega in samoljubnega do bolj družabnega in poduhovljenega. Zajema torej vrednote uspešnosti, reputacije, koristnosti, uživanja in zadovoljstva (Musek 2000).

Musek (2000) navaja, da se v dveh velekategorijah vrednot zrcali razpetost človekove narave na dva dela. Na eni strani je telesna, materialna, čutna sfera (dionizične vrednote), na drugi pa duhovna, kulturna narava (apolonske vrednote). To ločevanje vrednotnega univerzuma je implicitno zajeto v naših skritih spoznavnih shemah in strukturah. Kakor da bi ljudje pri ocenjevanju pomena vrednot nezavedno ali pa tudi zavestno uporabljali merila, po katerih dajemo na eni strani skupaj vrednote, ki sodijo v osebno in družbeno moralo, etiko, samooblikovanje in duhovnost (apolonske vrednote), in na drugi strani vrednote, ki zajemajo uživanje, materialno zadovoljstvo in dobrine, doseganje, moč, veljavo in uspešnost (dionizične vrednote) (Musek 2000).

3 RAZISKAVA

Osnovni namen raziskave je z znanstveno metodo in ustrežno stopnjo verjetnosti, podati odgovor na temeljno raziskovalno vprašanje, ki izraža dilemo, ali je vojaška gimnazija pomembno vplivala na oblikovanje vrednot njenih dijakov. Prav tako pa bom z raziskavo skušal podati enoznačne odgovore tudi na ostala štiri raziskovalna vprašanja.

Zaradi dejstva, da vrednote niso fizične veličine in jih ni mogoče neposredno meriti, temveč jih je mogoče le ocenjevati ali pa primerjati med seboj ali z neko izbrano veličino, sem se v raziskavi odločil narediti primerjavo vrednot med populacijo, ki je obiskovala vojaško gimnazijo in ustrežno primerljivo populacijo, ki je obiskovala drugačne srednje šole.

Ker je od zadnje generacije, ki je zaključila šolanje v slovenski vojaški gimnaziji, leta 1991 preteklo že 19 let, sem izbral za prvi vzorec raziskovane populacije zadnje generacije njenih maturantov, in sicer tolikšno število, da sem dobljene podatke lahko tudi statistično obdelal z ustrežno stopnjo verjetnosti. Na ta način sem zmanjšal sicer še vedno dolgo časovno razdobje na njen minimum.

Glede na razpoložljivi prvi vzorec sem nato določil pogoje za določitev drugega vzorca populacije, ki je po osnovnih lastnostih primerljiv prvemu vzorcu.

Med pomembnimi lastnostmi vzorca je tudi ista starostna struktura pri obeh vzorcih, ker se vrednote s starostjo tudi spreminjajo.

Da bi raziskava bila čim bolj objektivna in bi dala tudi takšne odgovore na postavljena vprašanja, pa je predhodno treba najprej določiti njeno metodologijo.

3.1 Metodologija raziskave

Raziskava, ki je podlaga te naloge, je narejena skladno s teorijo Janeka Muska, ki izhaja iz predpostavke, da so vrednote urejene v sistem, v katerem se med seboj povezujejo.

V raziskavi sem uporabil anketni vprašalnik MLV – lestvico vrednot po Musku. Lestvica zajema 54 posameznih vrednot, ki jih anketiranci ocenijo s številsko vrednostjo med 1 in 100. Izhodiščno vrednost lestvice predstavlja vrednota *spoznavanje samega sebe*, ki je že ocenjena z vrednostjo 50. Anketiranci relativno primerjajo ostale vrednote s to vrednoto in jim dodelijo ustrežno večjo ali manjšo pomembnost – oceno. Lestvica vrednot je prirejena tako, da je mogoče iz rezultatov vrednotenja posameznih vrednot ovrednotiti tudi višje, bolj splošne abstraktne vrednotne kategorije. Njihove vrednosti dobimo z izračunom povprečja posameznih vrednot, ki določajo posamezno višjo kategorijo. Na prvem, višjem nivoju so vrednotne kategorije srednjega obsega ali vrednotne usmeritve. Vrednotnih usmeritev je enajst in so naslednje:

- tradicionalne (poštenost, dobrota in nesebičnost, delavnost);
- statusne (ugled v družbi, denar in imetje, moč in vplivnost, slava in občudovanje, prekašanje in preseganje drugih);
- aktualne (svoboda, znanje, izpopolnjevanje samega sebe);
- čutne (prostost in gibanje, veselje in zabava, polno in vznemirljivo življenje, družabno življenje);
- demokratične (enakost med ljudmi, sožitje in sloga med ljudmi, enakopravnost med narodi);
- kulturne (smisel za kulturo, uživanje v umetnosti);
- ekološke (mir in počitek, sožitje z naravo, dolgo življenje);
- religiozne (vera v boga);
- socialne (zdravje, družinska sreča, ljubezen, zvestoba, upanje v prihodnost);
- spoznavne (modrost, spoznavanje resnice) in
- patriotske (narodnostni ponos, ljubezen do domovine).

Vrednotne usmeritve se na višjem nivoju združujejo v štiri velike kategorije ali vrednotne tipe, ki so:

- *hedonski*³ – (čutne – vrednote uživanja in materialnih dobrin ter varnosti in zdravja),
- *potenčni* – (vrednote uspešnosti, doseganja, socialne moči in delno tudi patriotske vrednote),
- *moralni* – (tradicionalne, socialne in demokratične vrednote),
- *izpolnitveni* – (kulturne, spoznavne, aktualne, estetske in religiozne vrednote).

Vrednotni tipi se združujejo v vrednotni kategoriji največjega obsega ali vrednotni velekategoriji, ki sta opredeljeni kot kategoriji:

- *dionizičnih vrednot*⁴ – združuje vrednote uživanja in uspešnosti, vključuje pa tudi varnostne, zdravstvene in patriotske vrednote in
- *apolonskih vrednot*⁵ – združuje moralne in duhovne vrednote.

Vsaka raven vrednot nam podaja ustrezno sliko o vrednotnem prostoru vzorca populacije.

---

³ Hedonski vrednotni tip označuje ljudi, ki dajejo prednost ugodju oziroma se izogibajo neugodju. Poimenovan je po filozofskem hedonističnem nazoru, ki pravi da izvira človekovo delovanje iz težnje po uživanju. Skladno z njim ločuje vrednote na prijetne (hedonske) in neprijetne.

⁴ Dionizična vrednotna velekategorija je poimenovana po grškem bogu DIONIZU – bogu vina in uživanja.

⁵ Apolonska vrednotna velekategorija je poimenovana po grškem bogu APOLONU – bogu lepote in popolnosti.

3.1.1 Vrsta raziskave

Raziskava, ki je bila opravljena je empirična, z mnogo-variantno raziskavo vrednot. Posamezne vrednote, ki so bile ocenjene s pomočjo anketnega vprašalnika – MLV, predstavljajo vhodne spremenljivke. V raziskavo je bilo tako vključenih 54 vhodnih spremenljivk, ki so predmet nadaljnjih mnogo-variantnih analiz.

3.1.2 Vzorec in vzorčenje

V raziskavo sta bila vključena dva vzorca dveh populacij, ki sta zaposleni v Slovenski vojski. Populaciji sta opredeljeni na osnovi končane srednje šole. Prva populacija je opredeljena s končano vojaško srednjo šolo v Ljubljani, in sicer zajema zadnje štiri generacije njenih maturantov, ki so maturo opravili v letih od 1988 do 1991. Zadnje generacije sem izbral z namenom, da čim bolj zmanjšam časovno distanco, ki prav tako vpliva na oblikovanje vrednot oz. razvoj vrednotnega sistema. Druga populacija je opredeljena s končanjem srednje šole, ki ni vojaška, in enakim starostnim razredom anketirancev.

Prvi vzorec obsega 32 oseb od 41, kolikor jih je zaključilo vojaško srednjo šolo v Ljubljani v zadnjih štirih generacijah in so trenutno zaposleni v Slovenski vojski. Vse osebe so moškega spola, stare med 38 in 42 let. Njihova povprečna starost je 39,6 let.

Drugi vzorec obsega 31 oseb od 41, kolikor jih je bilo računalniško izbranih na podlagi naslednjih meril:

- starost od 38 do 42 let,
- moški spol in
- končal srednjo šolo, ki ni vojaška.

Povprečna starost drugega vzorca znaša 39,9 let.

Podatke za oba vzorca raziskovanih populacij mi je posredovala kadrovska služba MORS. Vzorec prve populacije, ki je končala vojaško gimnazijo, obsega vso populacijo zadnjih štirih generacij maturantov, ki so zaposleni v SV. Vzorec druge, primerljive populacije, pa predstavlja naključno izbranih 41 posameznikov, ki so ustrezali postavljenim zahtevam.

S postavljenimi kriteriji sem se izognil oziroma sem zanemaril vpliv medgeneracijskih razlik in razlik, ki nastanejo zaradi vpliva spola. Anketni vprašalnik sem posredoval 41 anketirancem vsakega vzorca, od katerih sem dobil vrnjenih in pravilno izpolnjenih 32 anketnih vprašalnikov za prvi vzorec in 31 za drugi vzorec.

3.1.3 Merski sistem in metode zbiranja podatkov

Merski sistem je relativen in je zasnovan na primerjavi 54 vrednot, z vrednoto *spoznavanje samega sebe*, ki je opredeljena kot izhodiščna vrednota, njena vrednost pa je določena z vrednostjo 50, kar znaša natančno polovično vrednost celotnega območja ocenjevanja.

Podatke o vrednotah sem zbiral z anketnim vprašalnikom (MLV), ki sem ga poslal preko internega računalniškega omrežja – intranet izbranimi vzorcema populacij. Vprašalnike sem istega dne poslal vsem naslovnikom s prošnjo, da mi jih po isti poti vrnejo izpolnjene v roku sedmih dni.

3.1.4 Metode urejanja in analize podatkov

Podatki o vrednotah, ki sem jih zbral s pomočjo anketnih vprašalnikov, predstavljajo 54 vhodnih spremenljivk za vsakega anketiranca, ki sem jih najprej vnesel v Excelovo tabelo in z uporabo t-testa za neodvisna vzorca preveril razliko med vzorcema. Opravil sem štiri analize podatkov, in sicer za vsako raven posebej sicer enotnega vrednotnega prostora. Tako sem izvedel analizo za raven posameznih vrednot, analizo vrednot srednjega obsega, analizo vrednotnih usmeritev in na koncu še analizo velekategorijskih. Opisane analize sem izvedel za oba vzorca populacij, pri tem pa uporabil računalniški aplikaciji SPSS in Microsoft Excel.

3.2 Rezultati in razprava

Posamezne analize so izvedene na vseh ravneh enotnega vrednotnega prostora (glej sliko 3) za vzorec populacije, ki je obiskovala vojaško gimnazijo, in ga na vseh ravneh tudi primerjam z vzorcem populacije, ki je istega starostnega razreda ter prav tako zaposlen v SV in je obiskoval drugačne srednje šole. Neposredna primerjava osebnih vrednot med raziskovanima vzorcema populacij daje odgovor na vprašanje, ali je vojaška gimnazija vplivala na oblikovanje vrednot njenih dijakov, prav tako pa podaja tudi delček informacije o enotnosti organizacijske kulture v Slovenski vojski. Primerjave vrednotam nadrednih kategorij med vzorcema pa podajajo delčke informacij o njihovih vse bolj splošnih usmeritvah.

Neposredne primerjave med vzorcema populacij in ugotovljenimi nacionalnimi vrednotami, pa nadalje dajejo informacije o umeščenosti vrednot raziskovanih vzorcev populacij v širše ugotovljeni vrednotni prostor Slovencev.

Primerjava uradno zapisanih vrednot SV z vzorcema populacij, pa nam daje končni odgovor na vprašanje, ali so organizacijske vrednote SV s katerim od vzorcev bolj skladne.

Pri analizi vprašalnikov posamezni podatki sami po sebi niso pomembni, temveč je pomembna njihova medsebojna relacija. Pomembno je njihovo relativno razmerje med vrednostmi posameznih vrednot v odnosu na ostale ocenjevane vrednote.

3.2.1 Analiza posameznih vrednot

Razvrščanje vrednot oziroma njihovo rangiranje v vrednotnem prostoru od najpomembnejših pa do najmanj pomembnih nam pokaže, katerim vrednotam anketiranci dajejo prednost pred ostalimi – to je tudi najpomembnejša ugotovitev analize posameznih vrednot. V življenju se namreč na podlagi vrednot tudi odločamo in so tako naš notranji usmerjevalec našega odločanja in hkrati tudi presojevalec pravilnosti naših odločitev.

Izračunane povprečne vrednosti podatkov, ki so bili pridobljeni z anketo, so za oba vzorca podani v tabeli 4. V njej so navedeni najpomembnejši podatki, ki so potrebni za izvedbo kasnejših analiz.

Tabela 4: Podatki pridobljeni iz ankete MLV

Zap št.	VREDNOTE	VOJ_GIM				DRUGI			
		Aritm. sredina	Stand. odklon	Min	Max	Aritm. sredina	Stand. odklon	Min	Max
1	poštenost	86,41	17,33	45	100	78,32	15,26	49	100
2	družabno življenje	54,53	16,87	20	90	48,39	14,16	30	70
3	ljubezen do otrok	82,50	19,51	40	100	88,39	19,51	25	100
4	sožitje z naravo	63,13	18,78	30	100	59,61	17,07	40	90
5	znanje	75,72	20,80	30	100	60,42	15,29	40	90
6	dobrota in nesebičnost	73,78	18,50	30	100	65,26	11,78	49	85
7	delavnost	70,59	18,58	45	100	66,06	11,83	40	90
8	dolgo življenje	54,63	23,00	20	100	56,35	22,75	1	90
9	ugled v družbi	57,47	18,98	30	90	45,81	17,75	10	85
10	razumevanje s partnerjem	83,28	22,49	45	100	87,19	16,12	49	100
11	svoboda	81,00	21,68	40	100	76,06	22,09	49	100
12	moralna načela	76,31	20,22	45	100	75,00	20,62	40	100
13	sožitje in sloga med ljudmi	66,78	19,47	40	100	69,35	19,78	40	100
14	uspeh v poklicu	69,97	18,27	30	100	56,29	13,78	40	85
15	šport in rekreacija	67,66	21,51	20	100	57,45	19,55	30	100
16	vera v boga	31,72	29,44	0	100	28,97	23,41	1	75
17	udobno življenje	51,91	27,06	1	100	53,71	16,83	15	80
18	ljubezen do domovine	75,63	19,95	35	100	63,71	20,16	25	100
19	spoštovanje zakonov	72,66	18,58	40	100	61,13	19,31	40	100
20	tovarištvo in solidarnost	79,16	15,38	45	100	61,39	18,94	40	99
21	lepota – uživanje lepote	48,72	22,24	1	80	43,06	15,42	20	80
22	mir na svetu	67,97	25,77	20	100	70,97	23,68	30	100
23	ustvarjalni dosežki	66,91	18,15	30	100	49,29	14,18	30	70
24	zvestoba	81,72	18,12	45	100	75,16	21,07	40	100

Tabela 4 – nadaljevanje

Zap št.	VREDNOTE	VOJ_GIM				DRUGI			
		Aritm. sredina	Stand. odklon	Min	Max	Aritm. sredina	Stand. odklon	Min	Max
25	smisel za kulturo	38,22	20,24	10	76	38,81	12,77	20	60
26	dobri spolni odnosi	67,53	30,65	1	100	65,00	18,48	25	100
27	moč in vplivnost	49,78	24,66	0	100	36,61	11,65	10	50
28	denar in imetje	55,78	20,52	1	100	42,42	16,88	15	75
29	napredek človeštva	61,22	24,61	30	100	45,00	12,45	30	75
30	izpopolnjevanje samega sebe	69,34	18,55	49	100	62,58	17,51	40	90
31	zdravje	82,19	23,24	40	100	88,23	15,14	50	100
32	prosti čas	65,81	27,95	10	100	63,81	16,87	40	100
33	enakopravnost med narodi	61,00	24,65	20	100	53,55	15,39	30	80
34	osebna privlačnost	47,91	24,11	1	100	39,84	11,36	20	60
35	polno in vznemirljivo življenje	56,47	24,42	20	100	51,23	19,96	10	90
36	varnost in neogrožen.	71,91	26,48	1	100	76,13	16,67	40	100
37	družinska sreča	88,13	18,87	45	100	85,65	23,62	25	100
38	mir in počitek	60,50	29,62	1	100	70,81	16,84	45	100
39	pravičnost	80,44	19,50	35	100	71,23	19,74	30	100
40	dobra hrana in pijača	49,56	26,41	1	100	42,90	23,94	10	80
41	prijateljstvo	76,44	17,39	40	100	68,55	14,62	45	90
42	modrost	66,66	25,09	5	100	58,48	16,22	40	90
43	enakost med ljudmi	65,16	25,19	30	100	51,45	15,66	30	85
44	narodnostni ponos	82,50	17,69	35	100	55,16	14,97	30	85
45	slava in občudovanje	41,13	20,71	0	80	28,29	13,86	1	50
46	prostost in gibanje	70,69	22,43	30	100	61,29	18,97	40	90
47	veselje in zabava	58,53	21,26	1	100	54,81	14,64	30	80
48	upanje v prihodnost	64,41	25,14	10	100	55,77	10,74	45	80
49	ljubezen	73,69	24,46	20	100	75,90	15,89	49	100
50	spoznavanje resnice	68,72	23,21	30	100	68,39	18,50	40	95
51	red in disciplina	77,25	16,96	45	100	57,84	25,80	0	100
52	uživanje v umetnosti	41,94	20,37	20	80	32,42	13,84	0	45
53	politična uspešnost	14,66	12,94	0	40	17,29	13,16	0	40
54	prekašanje in preseganje dr.	31,66	19,12	0	50	25,71	16,11	0	50

Vzorec populacije, ki je končala vojaško gimnazijo, je označen z VOJ_GIM, vzorec populacije, ki je končala drugačne srednje šole, pa ima oznako DRUGI. Navedena oznaka vzorcev je uporabljena v vseh izvedenih analizah.

V tabeli 4 so podatki za oba vzorca populacij. Iz podatkov, zapisanih v tabeli, lahko skozi vrednosti aritmetičnih sredin posameznih vrednot razberemo podatke o tem, katere vrednote

so bolj pomembne od drugih za posamezen vzorec populacije. Standardni odkloni aritmetičnih sredin pa kažejo, v kolikšnem obsegu navedene vrednosti nihajo v celotnem vzorcu populacije.

Preglednica je zaradi nerazvrščenih podatkov za oba vzorca precej nepregledna, zaradi tega so v naslednji tabeli 5 podani le podatki, ki kažejo pomembnost posameznih vrednot glede na njihovo razvrstitev oz. rang za oba vzorca populacij.

Tabela 5: Razvrstitev posameznih vrednot za oba vzorca populacij

Zap. št	VREDNOTE	VOJ_GIM		DRUGI	
		Aritmetična sredina	Rang pomembnosti	Aritmetična sredina sredin	Rang pomembnosti
1	poštenost	86,41	2	78,32	5
2	družabno življenje	54,53	43	48,39	41
3	ljubezen do otrok	82,5	4	88,39	1
4	sožitje z naravo	63,13	34	59,61	27
5	znanje	75,72	14	60,42	26
6	dobrota in nesebičnost	73,78	16	65,26	18
7	delavnost	70,59	21	66,06	17
8	dolgo življenje	54,63	42	56,35	31
9	ugled v družbi	57,47	39	45,81	42
10	razumevanje s partnerjem	83,28	3	87,19	3
11	svoboda	81,00	8	76,06	7
12	moralna načela	76,31	13	75,00	10
13	sožitje in sloga med ljudmi	66,78	29	69,35	14
14	uspeh v poklicu	69,97	22	56,29	32
15	šport in rekreacija	67,66	26	57,45	30
16	vera v boga	31,72	52	28,97	51
17	udobno življenje	51,91	44	53,71	36
18	ljubezen do domovine	75,63	15	63,71	21
19	spoštovanje zakonov	72,66	18	61,13	25
20	tovarištvo in solidarnost	79,16	10	61,39	23
21	lepota – uživanje lepote	48,72	47	43,06	44
22	mir na svetu	67,97	25	70,97	12
23	ustvarjalni dosežki	66,91	28	49,29	40
24	zvestoba	81,72	7	75,16	9
25	smisel za kulturo	38,22	51	38,81	48
26	dobri spolni odnosi	67,53	27	65,00	19
27	moč in vplivnost	49,78	45	36,61	49
28	denar in imetje	55,78	41	42,42	46
29	napredek človeštva	61,22	35	45,00	43
30	izpopolnjevanje samega sebe	69,34	23	62,58	22

Tabela 5 – nadaljevanje

Zap. št	VREDNOTE	VOJ_GIM		DRUGI	
		Aritmetična sredina	Rang pomembnosti	Aritmetična sredina sredin	Rang pomembnosti
31	zdravje	82,19	6	88,23	2
32	prosti čas	65,81	31	63,81	20
33	enakopravnost med narodi	61,00	36	53,55	37
34	osebna privlačnost	47,91	48	39,84	47
35	polno in vznemirljivo življenje	56,47	40	51,23	39
36	varnost in neogrožen.	71,91	19	76,13	6
37	družinska sreča	88,13	1	85,65	4
38	mir in počitek	60,5	37	70,81	13
39	pravičnost	80,44	9	71,23	11
40	dobra hrana in pijača	49,56	46	42,9	45
41	prijateljstvo	76,44	12	68,55	15
42	modrost	66,66	30	58,48	28
43	enakost med ljudmi	65,16	32	51,45	38
44	narodnostni ponos	82,50	5	55,16	34
45	slava in občudovanje	41,13	50	28,29	52
46	prostost in gibanje	70,69	20	61,29	24
47	veselje in zabava	58,53	38	54,81	35
48	upanje v prihodnost	64,41	33	55,77	33
49	ljubezen	73,69	17	75,90	8
50	spoznavanje resnice	68,72	24	68,39	16
51	red in disciplina	77,25	11	57,84	29
52	uživanje v umetnosti	41,94	49	32,42	50
53	politična uspešnost	14,66	54	17,29	54
54	prekašanje in preseganje drugih	31,66	53	25,71	53

Najpomembnejše osebne vrednote v tabeli so tiste, ki imajo najvišjo izračunano aritmetično sredino ocen in so po svoji pomembnosti razvrščene (rangirane) na prva mesta pomembnosti z najnižjimi številkami od 1 naprej.

Iz zgornje tabele lahko razberemo, da ima za vzorec populacije VOJ_GIM največji pomen vrednota *družinska sreča*, ki ima najvišjo aritmetično sredino 88,13 in je zato rangirana s številko 1, kar pomeni, da je najvplivnejša in zaseda prvo mesto na lestvici pomembnosti med vsemi vrednotami. Analogno lahko ugotovimo, da je vrednota *ljubezen do otrok* najpomembnejša vrednota za vzorec populacije DRUGI, in da je *politična uspešnost* za oba vzorca najmanj pomembna vrednota.

V nadaljevanju sem preveril katere razlike ocenjevanih vrednot so med vzorcema populacij statistično pomembne. V ta namen sem uporabil t-test za neodvisna vzorca, ki sem ga izvedel s SPSS programom.

T-test neodvisnih vzorcev

Rezultati izvedenega t-testa neodvisnih vzorcev raziskovanih populacij so navedeni v prilogi naloge. V spodnji tabeli pa so prikazane vrednosti Levenovega testa za neodvisna vzorca za vsako vrednoto posebej s pripadajočo točno stopnjo značilnosti. Pri Levenovem testu uporabimo $SIG < 0,05$ iz druge vrstice, $SIG > 0,05$ pa iz prve vrstice navedene priloge. Tam kjer je SIG manjša od 0,050, je razlika v povprečju med vzorcema statistično značilna in torej lahko govorimo o razliki. V nasprotnem primeru tega ne moremo trditi.

Tabela 6: Vrednosti SIG posameznih vrednot t-testa

Zap. št	VREDNOTE	T-test stopnja značilnosti SIG	Zap. št	VREDNOTE	T-test stopnja značilnosti SIG
20	<i>tovarištvo in solidarnost</i>	0,000	33	enakopravnost med narodi	0,157
23	<i>ustvarjalni dosežki</i>	0,000	6	dobrota in nesebičnost	0,180
44	<i>narodnostni ponos</i>	0,000	54	prekašanje in preseganje drug.	0,188
14	<i>uspeh v poklicu</i>	0,001	24	zvestoba	0,190
51	<i>red in disciplina</i>	0,001	31	zdravje	0,228
5	<i>znanje</i>	0,002	3	ljubezen do otrok	0,236
29	<i>napredek človeštva</i>	0,002	21	lepota – uživanje lepote	0,247
45	<i>slava in občudovanje</i>	0,005	40	dobra hrana in pijača	0,299
28	<i>denar in imetje</i>	0,006	35	polno in vznemirljivo življenj	0,355
27	<i>moč in vplivnost</i>	0,009	11	svoboda	0,374
43	<i>enakost med ljudmi</i>	0,012	47	veselje in zabava	0,422
9	<i>ugled v družbi</i>	0,014	53	politična uspešnost	0,426
19	<i>spoštovanje zakonov</i>	0,019	10	razumevanje s partnerjem	0,432
18	<i>ljubezen do domovine</i>	0,022	4	sožitje z naravo	0,441
52	<i>uživanje v umetnosti</i>	0,034	36	varnost in neogrožen.	0,451
7	delavnost	0,054	13	sožitje in sloga med ljudmi	0,605
15	šport in rekreacija	0,054	22	mir na svetu	0,633
1	poštenost	0,054	37	družinska sreča	0,646
41	prijateljstvo	0,056	49	ljubezen	0,672
39	pravičnost	0,067	16	vera v boga	0,683
46	prostost in gibanje	0,078	26	dobri spolni odnosi	0,694
48	upanje v prihodnost	0,083	32	prosti čas	0,732
34	osebna privlačnost	0,096	17	udobno življenje	0,753
38	mir in počitek	0,096	8	dolgo življenje	0,765
2	družabno življenje	0,123	12	moralna načela	0,799
42	modrost	0,131	25	smisel za kulturo	0,891
30	izpopolnjevanje samega sebe	0,142	50	spoznavanje resnice	0,950

Vrednote s pripadajočimi vrednostmi SIG t-testa so v tabeli zapisane v naraščajočem vrstnem redu. Prvih zapisanih petnajst vrednot (krepki poševni tisk) ima stopnjo značilnosti SIG manjšo od 0,05 in izkazujejo statistično značilnost med razlikami vrednotenja populacij.

V nadaljevanju je narejena podrobnejša analiza najvplivnejših vrednot, ki v skupni razvrstitvi zasedajo prvo četrtino (z rangi od 1 do 13) skupne lestvice pomembnosti, ki ima v celotnem obsegu 54 rangov posameznih vrednot.

3.2.2 Analiza najpomembnejših vrednot

V naslednji skupni tabeli sta prikazani najvplivnejši četrtini iz obeh obsegov osebnih vrednot, za vsak vzorec populacije posebej. Njihove skupne vrednote pa so označene s poševnim krepkim tiskom.

Tabela 7: Primerjava med najpomembnejšimi posameznimi vrednotami za posamezna raziskovana vzorca populacij

VOJ_GIM		Rang	DRUGI	
Št. v MLV	Najpomembnejše vrednote	pomembnosti	Št. v MLV	Najpomembnejše vrednote
37	<i>družinska sreča</i>	1	31	<i>ljubezen do otrok</i>
1	<i>poštenost</i>	2	49	<i>zdravje</i>
10	<i>razumevanje s partnerjem</i>	3	11	<i>razumevanje s partnerjem</i>
3	<i>ljubezen do otrok</i>	4	37	<i>družinska sreča</i>
44	narodnostni ponos	5	10	<i>poštenost</i>
31	<i>zdravje</i>	6	41	varnost in neogrožen.
24	<i>zvestoba</i>	7	22	svoboda
11	svoboda	8	1	ljubezen
39	<i>pravičnost</i>	9	39	<i>zvestoba</i>
20	tovarištvo in solidarnost	10	24	<i>moralna načela</i>
51	red in disciplina	11	3	<i>pravičnost</i>
41	prijateljstvo	12	30	mir na svetu
12	<i>moralna načela</i>	13	36	mir in počitek

Iz tabelarično urejenih podatkov glede na njihovo pomembnost lahko hitro razberemo, katere so najpomembnejše vrednote za posamezen vzorec populacije. Takoj tudi lahko opazimo, da večina najpomembnejših vrednot obeh vzorcev populacij spada v skupino tako imenovanih zbliževalnih vrednot. To so vrednote, kot so družinska sreča, razumevanje s partnerjem, ljubezen do otrok, zdravje in zvestoba. Zelo visoko v obeh vzorcih kotira tudi poštenost kot tradicionalna vrednota.

Podrobnejša primerjava pokaže, da je na prvih šestih mestih najpomembnejših vrednot le po ena takšna, ki je drugačna za vsak vzorec populacije. Pri vzorcu populacije, ki je končal vojaško gimnazijo, je to *narodnostni ponos* (5. rang), pri vzorcu populacije, ki je končal

drugačne srednje šole, pa je to *varnost in neogroženost* (6. rang). Na prvih 13 mestih je kar osem istih vrednot – v tabeli so označene s poševnim krepkim tiskom.

Med najpomembnejšimi osebnimi vrednotami, ki niso iste pri obeh vzorcih populacij, pa lahko razberemo, da so v vzorcu populacije VOJ_GIM takšne vrednote, ki jih že na prvi pogled lahko uvrstimo med splošne vojaške vrednote. Najvišje mesto med njimi zaseda vrednota narodnostni ponos (5. rang), nato pa si na 10. in 11. rangju sledita vrednoti *tovarištvo in solidarnost* ter *red in disciplina*. Razlike med vzorcema so pri navedenih vrednotah statistično značilne saj njihova stopnja značilnosti SIG znaša med 0,000 in 0,001.

Prva neposredna primerjava osebnih vrednot nakazuje verjetnost, da je vojaška gimnazija imela vpliv na oblikovanje vrednot svojih dijakov. Med najpomembnejšimi vrednotami je četrtnina takšnih za katere lahko trdimo, da spadajo med splošne vojaške vrednote in je njihova razlika vrednotenja statistično značilna v prid vzorca populacije VOJ_GIM.

Za boljšo orientacijo v širšem družbenem prostoru vrednot, je prikazana tudi primerjava vzorca raziskovanih populacij z vrednotami Slovencev, ki jih je v raziskavi, vzorca prek 1000 Slovencev ugotovil Musek in je navedena v naslednji tabeli.

Tabela 8: Najpomembnejše vrednote Slovencev

Zap. št.	Vrednote	NACIONALNE-SI	
		Aritmetična sredina	Rang pomembnosti
31	<i>zdravje</i>	86,97	1
49	<i>ljubezen</i>	86,93	2
11	<i>svoboda</i>	85,34	3
37	<i>družinska sreča</i>	84,33	4
10	<i>razumevanje s partnerjem</i>	83,74	5
41	<i>prijateljstvo</i>	82,77	6
22	<i>mir na svetu</i>	80,48	7
1	<i>poštenost</i>	78,85	8
39	<i>pravičnost</i>	78,38	9
24	<i>zvestoba</i>	78,10	10
3	<i>ljubezen do otrok</i>	77,30	11
30	<i>izpopolnjevanje samega sebe</i>	73,25	12
36	<i>varnost in neogroženost</i>	72,73	13

Vir: povzeto po Musek 2003.

V tabeli prve četrtine najpomembnejših nacionalnih vrednot Slovencev, lahko ugotovimo podobnost vrednot kot za prejšnja dva ugotovljena vzorca. Med najpomembnejšimi vrednotami je osem takšnih, ki se ujemajo z obema vzorcema raziskovanih populacij. Te so označene s krepkim tiskom. Med ostalimi najpomembnejšimi vrednotami pa so še tri takšne, ki se ujemajo z vzorcem populacije DRUGI, označene so s poševnim tiskom. Nobene vrednote pa ni takšne, ki bi se ujemala samo z vzorcem populacije VOJ_GIM.

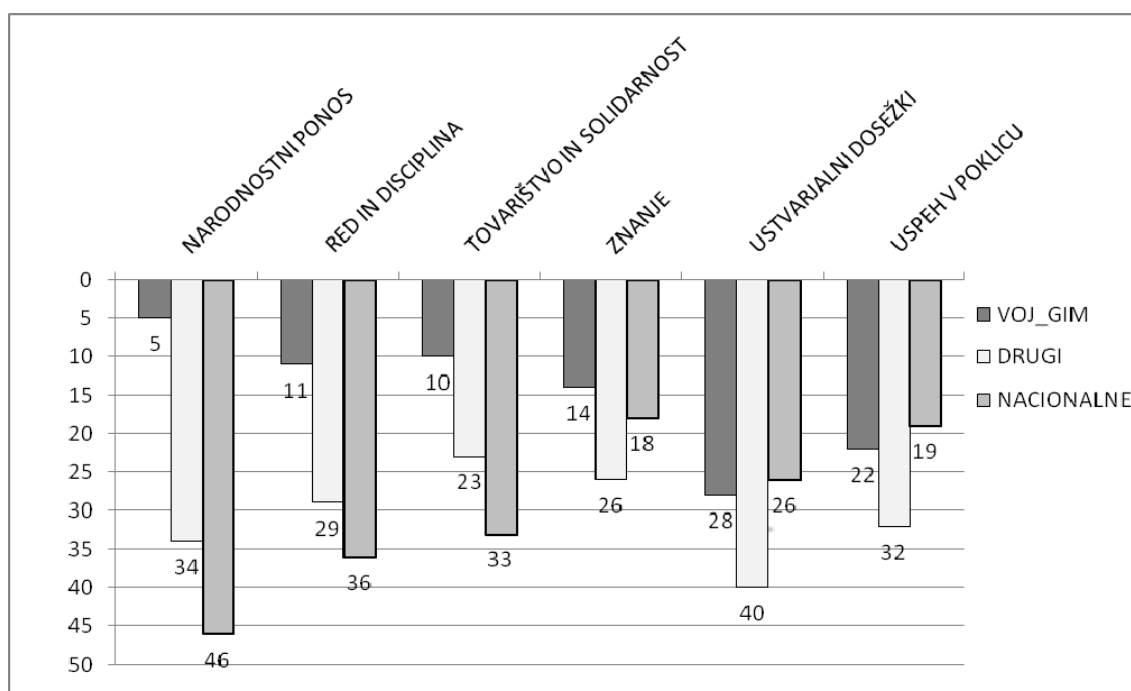

Z navedeno raziskavo lahko potrdim, da se vrednote obeh vzorcev populacij v najpomembnejših vrednotah bistveno ne razlikujejo od ugotovljenih vrednot slovenske družbe in hkrati dodam, da se vzorec populacije DRUGI z njim nekoliko bolj ujema.

3.2.3 Analiza največjih razlik v pomembnosti vrednot

Primerjava posameznih vrednot je v nadaljevanju prikazana še z zornega kota največjih razlik v razvrščanju (rangiranju) pomembnosti istih vrednot med obema vzorcema raziskovanih populacij. Navedena primerjava je izvedena v dveh korakih. V prvem so prikazane največje razlike razvrščanja (rangiranja) vrednot, ki jim prednost daje vzorec populacije VOJ_GIM, v drugem pa so prikazane največje razlike v pomembnosti vrednot, katerim prednost daje vzorec populacije DRUGI. V obeh korakih, so za boljšo nazornost širšega vrednotnega prostora prikazane še razvrstitve po pomembnosti istih vrednot, ugotovljenih v nacionalnem vzorcu in imajo oznako NACIONALNE.

Spodnji graf 1 prikazuje največje razlike v pomembnosti vrednot med obema populacijama za vrednote, ki jim daje prednost vzorec populacije VOJ_GIM.

Graf 1: Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije VOJ_GIM

Zgornji graf 1 prikazuje različno rangirane iste vrednote (številka na vrhu stolpca) za vse tri populacije.

Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije VOJ_GIM so:

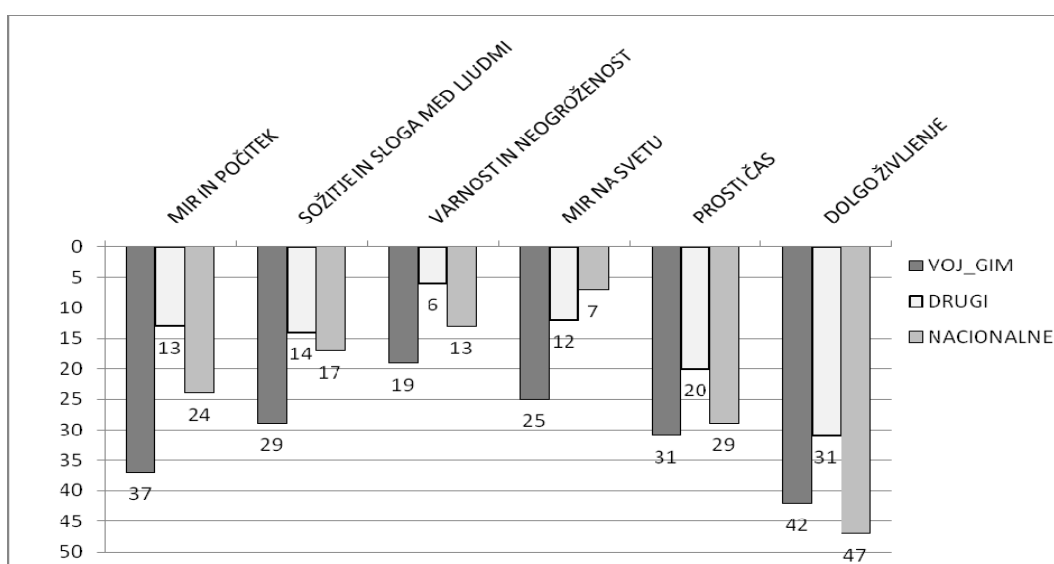
- narodnostni ponos, SIG = 0,000,
- red in disciplina, SIG = 0,001,
- tovarištvo in solidarnost, SIG = 0,000,
- znanje, SIG = 0,002,
- ustvarjalnost, SIG = 0,000 in
- uspeh v poklicu, SIG = 0,001.

Vse navedene vrednote so v t-testu neodvisnih vzorcev zavzele vrednosti stopnje značilnosti SIG med 0 in 0,002 (SIG < 0,050), zato lahko trdimo, da so statistično značilne. Daleč največja razlika po pomembnosti je izražena pri vrednoti narodnostni ponos in znaša kar 29 rangiranih vrednot (34–5) in kar 41 v primerjavi z nacionalno razporeditvijo vrednot.

Ponovno ugotavljam, da so največje razlike v vrednotah *narodnostni ponos, red in disciplina, tovarištvo in solidarnost*, ki veljajo za splošne vojaške vrednote in so bistveno bolj izražene v vzorcu populacije VOJ_GIM.

Vrednote *znanje, ustvarjalnost in uspeh v poklicu*, ki so naslednje pri katerih je izražena največja razlika v pomembnosti za vzorec VOJ_GIM, je moč razložiti kot željo po priložnosti, da si z lastno aktivnostjo pridobijo znanje in uspeh v poklicu.

Naslednji graf 2 prikazuje največje razlike v pomembnosti vrednot med obema populacijama za vrednote, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI.

Graf 2: Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI

Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI so:

- *mir in počitek*, SIG = 0,096,
- *sožitje in sloga med ljudmi*, SIG = 0,605,
- *varnost in neogroženost*, SIG = 0,453,
- *mir na svetu*, SIG = 0,633,
- *prosti čas*, SIG = 0,732 in
- *dolgo življenje*, SIG = 0,765.

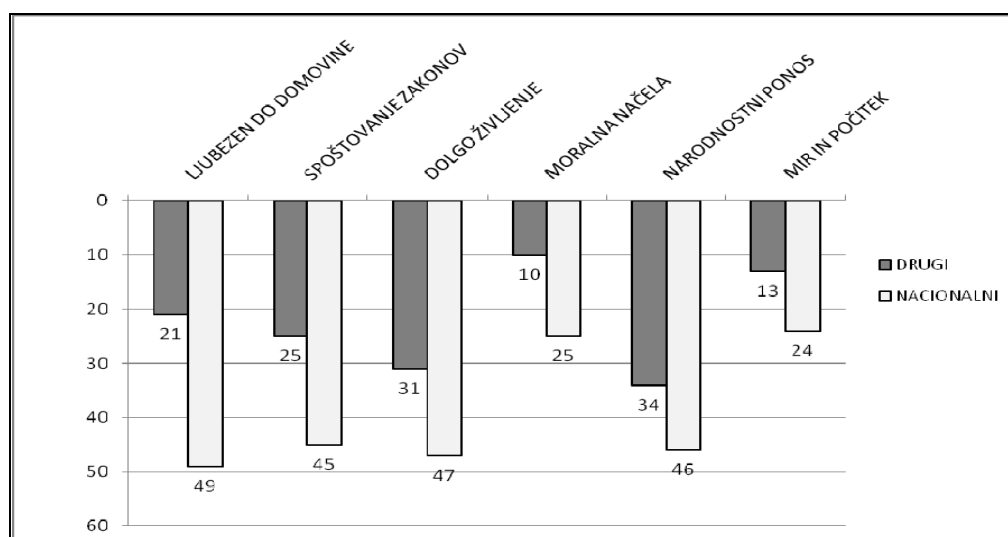
Največja razlika po pomembnosti je izražena pri vrednoti mir in počitek in znaša 24 rangiranih vrednot na lestvici pomembnosti, vendar je t-test za neodvisna vzorca pokazal, da imajo navedene vrednote stopnjo značilnosti SIG večjo od 0,05, kar pomeni, da njihova razlika vrednotenja med vzorcema ni statistično značilna.

Primerjava vzorcev raziskovanih populacij z nacionalnimi vrednotami je pokazala, da vzorec populacije VOJ_GIM izraža večji pomen vojaškim vrednotam glede na vzorec populacije DRUGI, ta pa izraža večji pomen istim vrednotam glede na nacionalne vrednote.

Navedena razlika v vrednotnem sistemu vzorca populacije DRUGI je verjetno nastala zaradi procesa socializacije v enotah Slovenske vojske, vzorec VOJ_GIM pa je verjetno pridobil več vojaških vrednot skozi izobraževalni proces v vojaški gimnaziji in ob njej.

S primerjavo največjih razlik v pomembnosti vrednot med vzorcem populacije DRUGI in NACIONALNE so izluščene tiste osebne vrednote posameznikov, ki verjetno imajo določen vpliv na odločitve pri zaposlitvah v Slovensko vojsko.

Graf 3 prikazuje največje razlike v pomembnosti posameznih vrednot za navedena vzorca.

Graf 3: Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI pred vzorcem NACIONALNE

Največje razlike v pomembnosti vrednot, ki jim daje prednost vzorec populacije DRUGI so: *ljubezen do domovine, spoštovanje zakonov, dolgo življenje, moralna načela, narodnostni ponos ter mir in počitek*. Največja razlika po pomembnosti je izražena pri vrednoti *ljubezen do domovine* in znaša 28 rangiranih vrednot ter spoštovanje zakonov, ki znaša 20 rangiranih vrednot. Graf kaže na razliko pri vrednotah, ki spadajo med vojaške, skupaj z njimi pa se mešajo tudi vrednote, ki spadajo v kategorijo lagodnega življenja.

3.2.4 Primerjava posameznih ugotovljenih vrednot z zapisanimi vrednotami Slovenske vojske

Slovenska vojska ima svoje institucionalne vrednote zapisane v dveh dokumentih, in sicer v Vojaški doktrini in v Kodeksu vojaške etike Slovenske vojske (Furlan et al. 2006).

Vojaška doktrina opredeljuje domoljubje kot temeljno skupno opredeljeno vrednoto pripadnikov Slovenske vojske, ki se kaže kot zavest pripadnosti domovini Sloveniji in v nesebičnem izvrševanju dolžnosti pri uresničevanju skupnih ciljev. Uspešno uveljavljanje domoljubja Slovenska vojska udejanja skozi proces razvijanja vojaških vrednot, ki so naslednje (Furlan et al. 2006):

- čast,
- pogum,
- lojalnost,
- tovarištvo in
- predanost.

Zapisane vrednote iz Vojaške doktrine so v raziskavi primerjane z MLV lestvico vrednot. Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, so jim poiskane enakovredne vrednote, ki so navedene v naslednji transformacijski (prevedbeni) tabeli vrednot.

Tabela 9: Primerjava vrednot iz Vojaške doktrine SV in MLV lestvico

Zap. št	Vrednote iz vojaške doktrine	Vrednote po Musku (MLV)
1	čast	ugled v družbi
2	pogum	prekašanje in preseganje drugih
3	lojalnost	zvestoba
4	tovarištvo	tovarištvo in solidarnost
5	predanost	dobrota in nesebičnost
6	domoljubje	ljubezen do domovine

V prevedbo so vključene vse vrednote, ki so zapisane v Vojaški doktrini, tudi temeljna vrednota *domoljubje*, kateri po MLV ustreza vrednota *ljubezen do domovine*.

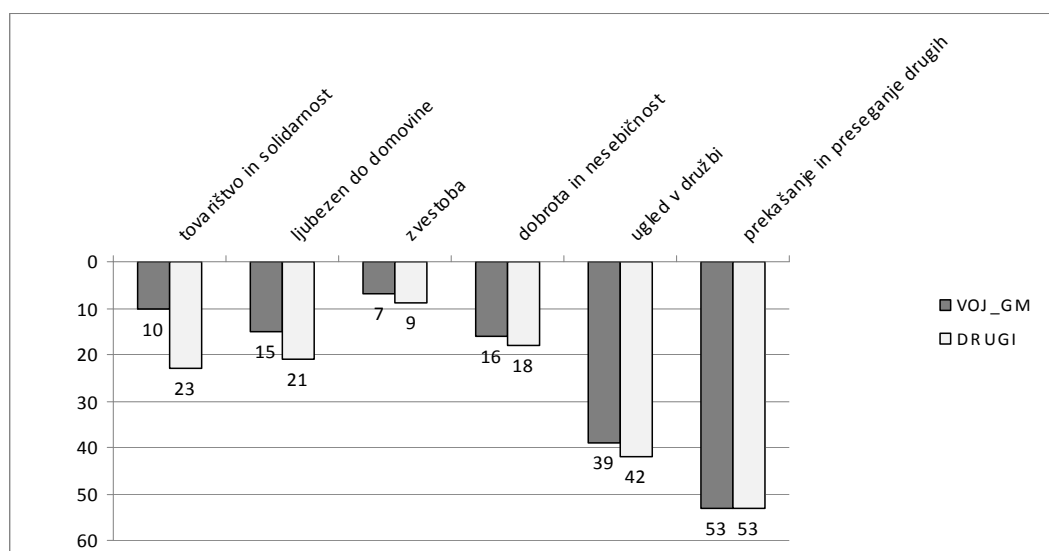
Po izvedeni primerjavi organizacijskih vrednot in MLV so v nadaljevanju izvedene njihove posamezne primerjave glede na pomembnost za posamezni vzorec raziskovane populacije.

Rezultati navedene primerjave so zapisani (tabela 10) v zaporedju od njihovih največjih razlik v pomembnosti do najmanjših.

Tabela 10: Primerjava pomembnosti vrednot Slovenske vojske med vzorcema populacij VOJ_GIM in DRUGI

Zap. št.	Vrednote	Rang pomembnosti	
		VOJ_GIM	DRUGI
1	tovarištvo in solidarnost	10	23
2	ljubezen do domovine	15	21
3	zvestoba	7	9
4	dobrota in nesebičnost	16	18
5	ugled v družbi	39	42
6	prekašanje in preseganje drugih	53	53

Grafično ponazoritev pomembnosti posameznih vrednot za oba vzorca raziskovanih populacij prikazuje naslednji graf.

Graf 4: Primerjava vrednot SV med vzorcema populacij VOJ_GIM in DRUGI

Graf 4 prikazuje rangiranost vrednot zapisanih v Vojaški doktrini. Statistična obdelava podatkov s t-testom neodvisnih vzorcev (priloga 2), s katerim sem testiral statistične značilnosti rangiranih vrednot, je za vrednote v Grafu 3.4 pokazala naslednje statistične značilnosti:

- *tovarištvo in solidarnost*, sig = 0,00,
- *ljubezen do domovine* sig = 0,019,
- *ugled v družbi*, sig = 0,014,
- *dobrota in nesebičnost*, sig = 0,180,
- *zvestoba*, sig = 0,190 in
- *prekašanje in preseganje drugih*, sig = 0,188.

Navedeno pomeni, da razlike rangiranosti vrednot: *tovarištvo in solidarnost, ljubezen do domovine in ugled v družbi* imajo faktor statistične značilnosti $\text{sig} < 0,05$, kar pomeni, da je njihova razlika statistično pomembna, medtem ko je razlika pri ostalih vrednotah navedenih v grafu slučajne narave.

Kodeks vojaške etike Slovenske vojske (2009) podaja etična vodila in načela ustreznosti ravnanj njenih pripadnikov v službenem in prostem času skozi naslednje vrednote:

- poštenost,
- ekološko ozaveščenost,
- strokovnost,
- skrb za podrejene,
- pomoč,
- spoštovanje predpisov,
- skrb za svojo strokovno in psihofizično pripravljenost,
- človekove pravice in svoboščine,
- enakopravnost,
- spoštovanje slovenske vojaške zgodovinske tradicije,
- požrtvovalnost,
- zaupanje,
- spoštovanje,
- osebna odgovornost.

Zapisane vrednote iz Kodeksa (2009) so prav tako primerjane z MLV lestvico in z uporabo Slovarja slovenskega knjižnega jezika (1996) prevedene v naslednji transformacijski tabeli (tabela 11).

Tabela 11: Primerjava vrednot iz Kodeksa vojaške etike SV in MLV

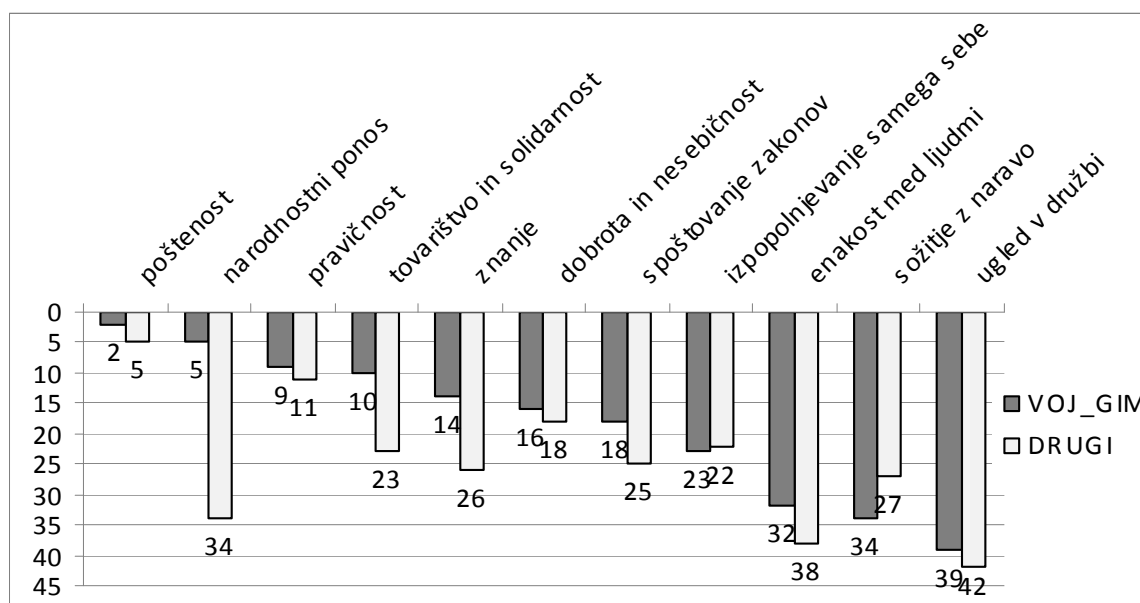
Zap. št.	Vrednote iz Kodeksa vojaške etike SV	Vrednote po Musku
1	poštenost	poštenost
2	ekološka ozaveščenost	sožitje z naravo
3	strokovnost	znanje
4	skrb za podrejene	dobrota in nesebičnost
6	spoštovanje predpisov	spoštovanje zakonov
7	skrb za svojo strokovno in psihofizično pripravljenost	izpopolnjevanje samega sebe ter šport in rekreacija
8	človekove pravice in svoboščine	pravičnost
9	enakopravnost	enakost med ljudmi
10	spoštovanje slovenske vojaške zgod. trad.	narodnostni ponos
11	požrtvovalnost	tovarištvo in solidarnost
13	spoštovanje	ugled v družbi

Po izvedeni primerjavi vrednot Kodeksa in MLV so izvedene posamezne primerjave vrednot glede na njihovo pomembnost za posamezni vzorec raziskovane populacije. Podatki navedene primerjave so zapisani (tabela 12) v zaporedju kot so navedene v Kodeksu.

Tabela 12: Primerjava pomembnosti vrednot iz Kodeksa med vzorcema populacij VOJ_GIM in DRUGI

Zap. št.	Vrednote	Rang pomembnosti	
		VOJ_GIM	DRUGI
1	poštenost	2	5
2	narodnostni ponos	5	34
3	pravičnost	9	11
4	tovarištvo in solidarnost	10	23
5	znanje	14	26
6	dobrota in nesebičnost	16	18
7	spoštovanje zakonov	18	25
8	izpopolnjevanje samega sebe	23	22
9	enakost med ljudmi	32	38
10	sožitje z naravo	34	27
11	ugled v družbi	39	42

Grafično ponazoritev pomembnosti posameznih vrednot iz Kodeksa vojaške etike SV za oba vzorca raziskovanih populacij prikazuje naslednji graf.

Graf 5: Primerjava vrednot iz Kodeksa med populacijama VOJ_GIM in DRUGI

Iz grafa 5 je mogoče razbrati, da je najvišje uvrščena (najvišji rang) vrednota *poštenost* in ji največji pomen pripisujeta oba vzorca populacij.

Največje razlike glede razvrščanja vrednot po pomembnosti med vzorcema populacije VOJ_GIM nasproti DRUGI so v prid prvega vzorca, izražene pa so pri vrednotah: *narodni ponos* – 29 rangov (5, 34), *tovarištvo in solidarnost* – 13 rangov (10, 23) in *znanje* – 12 rangov (14, 26).

T-test neodvisnih vzorcev (priloga 2), je za vrednote v Grafu 5 pokazal naslednje statistične značilnosti:

- *poštenost*, sig = 0,054,
- *narodnostni ponos*, sig = 0.000,
- *pravičnost*, sig = 0,670,
- *tovarištvo in solidarnost*, sig = 0,000,
- *znanje*, sig = 0,020,
- *dobrota in nesebičnost*, sig = 0,180,
- *spoštovanje zakonov*, sig = 0,190,
- *izpopolnjevanje samega sebe*, sig = 0,142,
- *enakost med ljudmi*, sig = 0,012,
- *sožitje z naravo*, sig = 0,441 in
- *ugled v družbi*, sig = 0,014.

Navedeno pomeni, da so razlike rangiranosti vrednot: *narodnostni ponos*, *tovarištvo in solidarnost*, *znanje*, *enakost med ljudmi* in *ugled v družbi*, ki imajo faktor statistične značilnosti sig < 0,05, statistično pomembne. Razlike pri rangiranju ostalih vrednot navedenih v grafu 5 pa so slučajne narave.

3.2.5 Ugotovitve glede na postavljena raziskovalna vprašanja

Prvo raziskovalno vprašanje

»Ali obstajajo znatne razlike v ocenah pomembnosti vrednot med zaposlenimi v SV, ki so obiskovali vojaško gimnazijo in starostno primerljivo populacijo zaposlenih v SV, ki je obiskovala drugačne srednje šole?«

Skladno z izvedeno analizo posameznih vrednot in njeno primerjavo med obema vzorcema populacij je moč podati naslednjo ugotovitev.

Razlike med osebnimi vrednotami vzorca zaposlenih v SV, ki so obiskovali vojaško gimnazijo, in vzorcem zaposlenih, ki je obiskoval drugačne srednje šole nedvomno obstajajo. Največja razlika je izražena pri vrednoti narodnostni ponos, ki ga vzorec populacije, ki je obiskovala vojaško gimnazijo, uvršča kar za 29 mest višje – kot bolj pomembno vrednoto – kot vzorec populacije, ki je obiskoval drugačne srednje šole.

Drugo raziskovalno vprašanje

»Katere vrednote se v povprečju najbolj razlikujejo med vzorcem populacije, ki je obiskovala vojaško gimnazijo, in vzorcem populacije, ki je obiskovala drugačne srednje šole?«

Največje statistično pomembne razlike vrednotenja med vzorcema populacij so izražene v naslednjih vrednotah.

- *Narodnostni ponos* – za 29 mest višje ga vrednoti vzorec populacije VOJ_GIM,
- *Red in disciplina* – za 18 mest višje ga vrednoti vzorec populacije VOJ_GIM,
- *Tovarištvo in solidarnost* – za 13 mest višje ga vrednoti vzorec populacije VOJ_GIM,
- *Znanje in Ustvarjalni dosežki* – za 12 mest višje ju vrednoti vzorec populacije VOJ_GIM.

Tretje raziskovalno vprašanje

»Ali razlike ocenjenih vrednot med vzorcema raziskovanih populacij pomembno vplivajo na opravljanje vojaškega poklica?«

Primerjava izraženih pomembnosti vrednot je izvedena dvakrat za dve vrsti vrednot, določenih z različnima aktoma.

V prvem primeru je narejena primerjava pomembnosti vrednot med obema raziskovanima vzorcema populacije za tiste vrednote, ki so zapisane v Vojaški doktrini.

Primerjava je pokazala, da je vzorec populacije VOJ_GIM vsem šestim zapisanim institucionalnim (vojaškim) vrednotam, ki jih najdemo tudi v MLV lestvici, pripisal večjo pomembnost glede na vzorec populacije DRUGI. Razlike med izraženo pomembnostjo posameznih vrednot pa kažejo statistično pomembnost pri vrednotah *tovarištvo in solidarnost*, ki znaša 13 rangov (10, 23), *ljubezen do domovine*, ki znaša 6 rangov (15, 21) in ugled v družbi, ki znaša 3 range (39, 42). Ostale razlike vrednotenja niso statistično pomembne.

V drugem primeru je narejena primerjava pomembnosti vrednot med obema raziskovanima vzorcema populacije za tiste vrednote, ki so zapisane v Kodeksu vojaške etike Slovenske vojske.

Primerjava je pokazala, da devetim vrednotam iz Kodeksa daje prednost v pomembnosti vzorec VOJ_GIM, medtem ko vzorec DRUGI daje prednost dvema vrednotama. Razlike v pomembnosti vrednot so bile v tej primerjavi veliko bolj izražene, in sicer najbolj v vrednotah *narodnostni ponos* – 29 rangov (5, 34), *tovarištvo in solidarnost* – 13 rangov (10, 23) in v vrednoti *znanje* – 12 rangov (14, 26). V vseh navedenih vrednotah je izražal njihovo večjo pomembnost vzorec populacije VOJ_GIM.

Primerjavi med ugotovljenimi osebnimi vrednotami obeh vzorcev populacije z zapisanimi institucionalnimi vrednotami Slovenske vojske kažeta, da razlike v vrednotah med vzorcema populacije v določeni meri vplivajo na opravljanje vojaškega poklica. Vzorec populacije VOJ_GIM daje večjo pomembnost institucionalnim vrednotam.

3.2.6 Analiza vrednotnih usmeritev

Vrednotne usmeritve so glede na posamezne vrednote prva višja raven enotnega vrednotnega prostora. Musek jih je razdelil v enajst vrednotnih usmeritev, ki nam dajejo bolj splošne podatke od posameznih vrednot. Predvsem izražajo usmerjenost posameznikov oziroma raziskovalnega vzorca populacije k nekemu sklopu vrednot. Vrednotne usmeritve nam predvsem *pokažejo, na katerem področju se nahajajo najmočnejši motivacijski dejavniki, ki usmerjajo odločitve posameznikov.*

Rezultati opravljene analize vrednotnih usmeritev so podani v naslednji tabeli 13.

Tabela 13: Vrednotne usmeritve vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI

Vrednotne usmeritve	Vrednote vrednotnih usmeritev	VOJ_GIM		DRUGI	
		Posam. vrednote	Aritm. sredina	Posam. vrednote	Aritm. sredina
Tradicionalne	poštenost	86,41	76,93	78,32	69,88
	dobrota in nesebičnost	73,78		65,26	
	delavnost	70,59		66,06	
Statusne	ugled v družbi	57,47	47,16	45,81	35,77
	denar in imetje	55,78		42,42	
	moč in vplivnost	49,78		36,61	
	slava in občudovanje	41,13		28,29	
	prekašanje, preseganje drugih	31,66		25,71	
Aktualne	svoboda	81,00	75,35	76,06	66,35
	znanje	75,72		60,42	
	izpopolnjevanje samega sebe	69,34		62,58	
Čutne	prostost in gibanje	70,69	60,06	61,29	53,93
	veselje in zabava	58,53		54,81	
	polno in vznemirljivo življenje	56,47		51,23	
	družabno življenje	54,53		48,39	
Demokratične	mir na svetu	67,97	65,23	70,97	61,33
	enakost med ljudmi	65,16		51,45	
	sožitje in sloga med ljudmi	66,78		69,35	
	enakopravnost med narodi	61,00		53,55	
Kulturne	smisel za kulturo	38,22	40,08	38,81	35,61
	uživanje v umetnosti	41,94		32,42	

Tabela 13 – nadaljevanje

Vrednotne usmeritve	Vrednote vrednotnih usmeritev	VOJ_GIM		DRUGI	
		Posam. vrednote	Aritm. sredina	Posam. vrednote	Aritm. sredina
Ekološke	mir in počitek	60,5	59,42	70,81	62,26
	sožitje z naravo	63,13		59,61	
	dolgo življenje	54,63		56,35	
Religiozne	vera v boga	31,72	31,72	28,97	28,97
Socialne	zdravje	82,19	78,03	88,23	76,14
	družinska sreča	88,13		85,65	
	ljubezen	73,69		75,90	
	zvestoba	81,72		75,16	
	upanje v prihodnost	64,41		55,77	
Spoznavne	modrost	66,66	67,69	58,48	63,44
	spoznavanje resnice	68,72		68,39	
Patriotske	narodnostni ponos	82,50	79,06	55,16	59,44
	ljubezen do domovine	75,63		63,71	

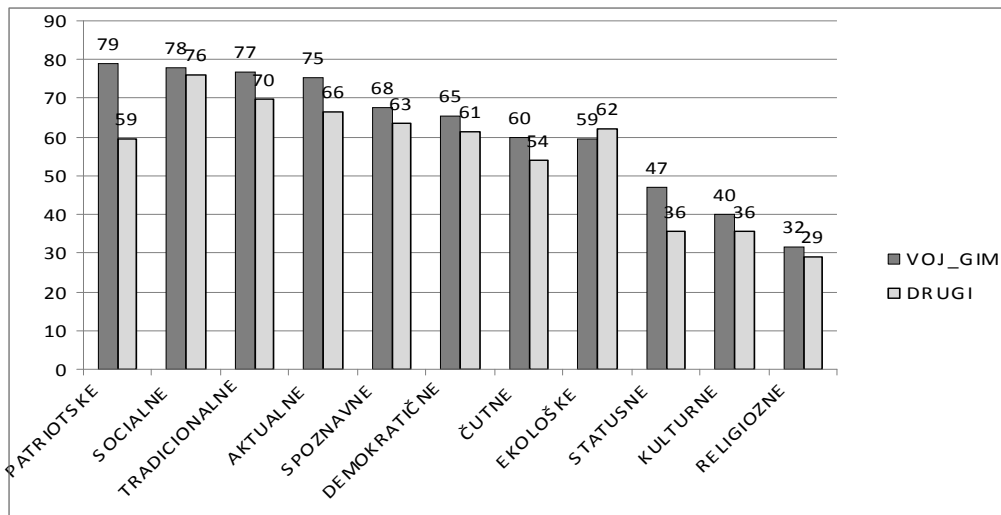
Grafično ponazoritev vrednotnih usmeritev obeh populacij prikazuje naslednji graf 6.

Najmočnejše izražene vrednotne usmeritve vzorca populacije, ki je končal vojaško gimnazijo (VOJ_GIM), so izražene s patriotskimi usmeritvami, njim skoraj enakovredne pa so socialne, tradicionalne ter aktualne usmeritve.

V vzorcu populacije, ki je končal drugačne srednje šole (DRUGI), so najmočnejše izražene *socialne* vrednotne usmeritve. Sledijo jim *tradicionalne*, *aktualne*, *spoznavne* in *ekološke*.

Največje razlike vrednotnih usmeritev med vzorcema se kažejo v *patriotskih*, ki jo vzorec populacije VOJ_GIM postavlja na prvo mesto pomembnosti, medtem ko jo vzorec populacije DRUGI, uvršča šele na sedmo mesto od skupaj enajstih vrednostnih usmeritev. Opazna razlika nastopa še pri *ekološki* vrednotni usmeritvi, ki ji daje prednost vzorec populacije DRUGI (peti rang pomembnosti), medtem ko jo vzorec populacije VOJ_GIM uvršča na osmo mesto.

Statusne, *kulturne* in *religiozne* vrednotne usmeritve zasedajo zadnja tri mesta v obeh raziskovalnih vzorcih in so tudi po pomembnosti v enakem zaporedju.

Graf 6: Grafični prikaz vrednostnih usmeritev vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI

Ostale vrednotne usmeritve se med raziskovalnima vzorcema razlikujeta le za en rang pomembnosti, prednost pa jim daje vzorec populacije DRUGI razen v primeru *čutnih* vrednostnih usmeritev, ki jim daje prednost vzorec populacije VOJ_GIM.

Navedeno pomeni, da je za vzorec populacije VOJ_GIM najpomembnejše, da imajo ob zadovoljitvi svojih domoljubnih čustev, ki jih gojijo do svoje domovine tudi zadovoljujoče odnose s svojimi najbližjimi.

Za vzorec populacije DRUGI pa je najpomembnejše, da imajo dobre odnose s svojimi najbližjimi, nato pa po pomembnosti sledijo moralne vrednote, ki jih predstavljajo ustrezni standardi vedenja.

Pri primerjavi obeh vzorcev je opaziti, da je vzorec populacije VOJ_GIM v povprečju višje ocenjeval vse vrednote.

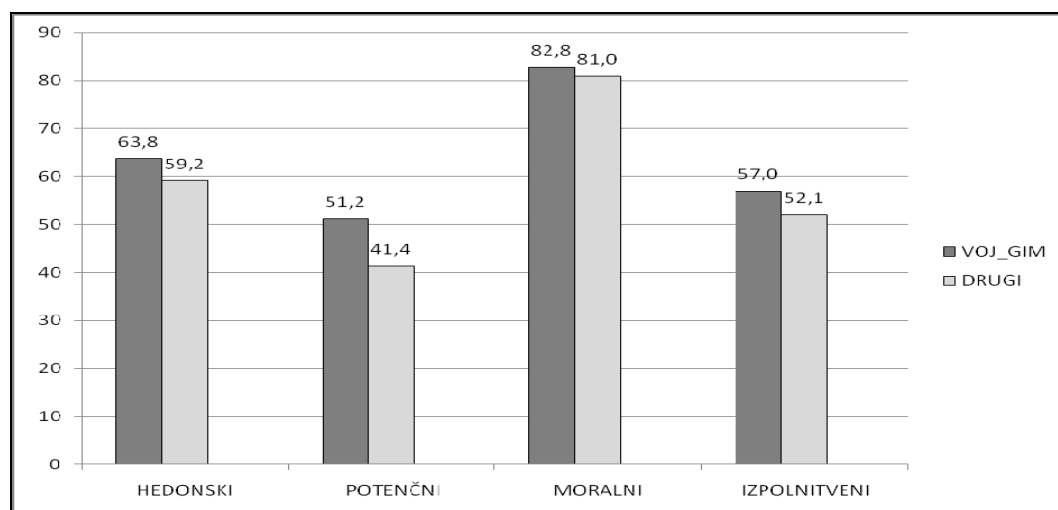
3.2.7 Analiza vrednotnih tipov

Vrednotni tipi so še bolj splošne kategorije od vrednotnih usmeritev in nam podajo še bolj splošne usmeritve. Rezultati opravljene analize so prikazani v naslednji tabeli za oba vzorca populacij.

Tabela 14: Vrednotni tipi vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI

Vrednotni tipi	Vrednote vrednotnih tipov	VOJ_GIM		DRUGI	
		Posam. vrednote	Aritm. sredina	Posam. vrednote	Aritm. sredina
Hedonski	veselje in zabava	58,53	63,81	54,81	59,23
	polno in vznemirljivo življenje	56,47		51,23	
	prostost in gibanje	70,69		61,29	
	dobri spolni odnosi	67,53		65	
	prosti čas	65,81		63,81	
Potenčni	moč in vplivnost	49,78	51,21	36,61	41,37
	ugled v družbi	57,47		45,81	
	slava in občudovanje	41,13		28,29	
	denar in imetje	55,78		42,42	
	udobno življenje	51,91		53,71	
Moralni	poštenost	86,41	82,82	78,32	80,96
	dobrota in nesebičnost	73,78		65,26	
	družinska sreča	88,13		85,65	
	razumevanje s partnerjem	83,28		87,19	
	ljubezen do otrok	82,5		88,39	
Izpolnitveni	izpopolnjevanje samega sebe	69,34	56,98	62,58	52,14
	smisel za kulturo	38,22		38,81	
	uživanje v umetnosti	41,94		32,42	
	spoznavanje resnice	68,72		68,39	
	modrost	66,66		58,48	

Grafično ponazoritev rezultatov analize vrednotnih tipov za oba vzorca populacije prikazuje naslednji graf 7.

Graf 7: Grafični prikaz vrednotnih tipov vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI

Rezultati analize vrednotnih tipov kažejo usklajenost v pomembnosti vrednotnih tipov obeh vzorcev raziskovanih populacij. Pri obeh vzorcih je tako najbolj izražen *moralni tip*, za njim *hedonski tip*, ki mu sledi *tip vrednot izpolnitve* in kot zadnji je *potenčni tip*.

Glede na ugotovljene ocene pomembnosti posameznih vrednot je presenetljivo, da je hedonski vrednotni tip pri obeh vzorcih raziskovanih populacij uvrščen na drugo mesto. Podrobna analiza pokaže, da na njegovo pomembnost predvsem vplivata visoko ocenjena pomembnost vrednot *prostost in gibanje* ter *dobri spolni odnosi*.

3.2.8 Analiza vrednotnih velekategorij

Na najsplošnejši ravni, to je na ravni vrednotnih velekategorij imamo le dve kategoriji, ki v sebi združujeta podredne vrednotne kategorije v dva nasprotna pola. Prvo velekategorijo predstavljajo *dionizične* vrednote, ki v sebi združujejo vrednote uspešnosti, ugleda, uživanja in zadovoljstva. Drugo velekategorijo predstavljajo *apolonske* vrednote, ki v sebi združujejo vrednote moralnih norm, dolžnosti in osebnostnega razvoja.

Velekategoriji presojata o tem, ali je posameznik oz. vzorec populacije motivacijsko bolj usmerjen k uspešnosti, uživaštvu in zadovoljstvu (k dionizičnim vrednotam) ali pa so njegove motivacije *močnejše* na področju apolonskih vrednot. Te so usmerjene predvsem k idealom, ki presegajo vrednosti osebnih zadovoljstev.

Rezultati opravljene analize na nivoju velekategorij so prikazani v naslednji tabeli 14 za oba vzorca populacij.

Tabela 15: Vrednotni velekategoriji vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI

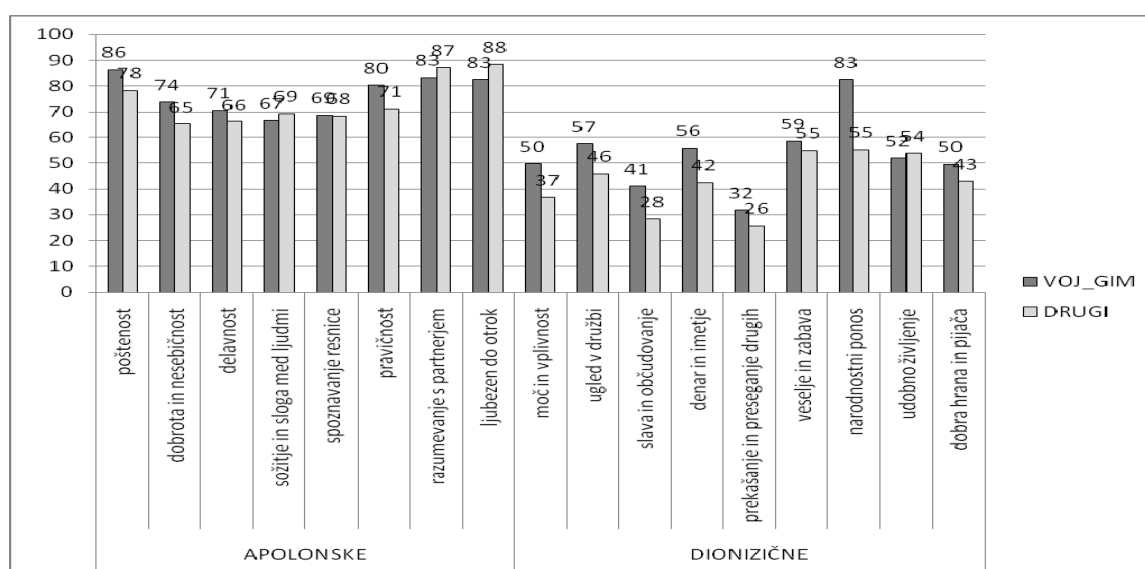
Vrednotna velekategorija	Vrednote velekategorij	VOJ_GIM		DRUGI	
		Posam. vrednote	Aritm. sredina	Posam. vrednote	Aritm. sredina
Apolonska	poštenost	86,41	76,56	78,32	74,27
	dobrota in nesebičnost	73,78		65,26	
	delavnost	70,59		66,06	
	sožitje in sloga med ljudmi	66,78		69,35	
	spoznavanje resnice	68,72		68,39	
	pravičnost	80,44		71,23	
	razumevanje s partnerjem	83,28		87,19	
	ljubezen do otrok	82,5		88,39	

Tabela 15 – nadaljevanje

Vrednotna velekategorijs	Vrednote velekategorijs	VOJ_GIM		DRUGI	
		Posam. vrednote	Aritm. sredina	Posam. vrednote	Aritm. sredina
Dionizična	moč in vplivnost	49,78	53,15	36,61	42,82
	ugled v družbi	57,47		45,81	
	slava in občudovanje	41,13		28,29	
	denar in imetje	55,78		42,42	
	prekašanje in preseganje drugih	31,66		25,71	
	veselje in zabava	58,53		54,81	
	narodnostni ponos	82,5		55,16	
	udobno življenje	51,91		53,71	
	dobra hrana in pijača	49,56		42,9	

Rezultati analize, na najvišjem nivoju delitve vrednot kažejo, da so pri obeh vzorcih populacij *apolonske vrednote* ocenjene kot pomembnejše od *dionizičnih*, razen za vzorec populacije VOJ_GIM, kjer je narodnostni ponos ocenjen kot najpomembnejša vrednota znotraj velekategorijs dionizičnih vrednot. Skladno z Muskovo teorijo enotnega vrednotnega prostora, bi vrednota narodnostni ponos za vzorec populacije VOJ_GIM sicer sodila v kategorijo apolonskih vrednot, vendar jo vzorec populacije DRUGI takoj negira. V sled navedenega, sem sledil osnovni Muskovi klasifikaciji vrednot.

Grafično ponazoritev rezultatov analize velekategorijs za oba vzorca populacije prikazuje naslednji graf 8.

Graf 8: Grafični prikaz vrednotnih velekategorijs vzorca VOJ_GIM in vzorca DRUGI

Z raziskavo ugotovljeni rezultat, da so v apolonskih vrednotah pomembnejši motivacijski dejavniki kot v dionizičnih, ni presenetljiv za slovenski prostor, saj so tudi drugi raziskovalci nacionalnih vrednot ugotovili enak rezultat, med njimi tudi Musek (Musek 2000 in 2002).

Glede na raziskave Slovenci kot narod v najbolj splošnem pogledu bolj cenimo vrednote, ki jih uvrščamo v *apolonsko vrednotno velekategorijo*. Navedeno pomeni, da smo Slovenci bolj usmerjeni k nalogam kot pa k uživaštvu.

3.2.9 Izračun minimalnih letnih kadrovskih potreb SV

Izračun minimalnih letnih kadrovskih potreb je narejen na predpostavki, da ni odhodov iz Slovenske vojske in da je struktura zaposlenih idealna. Za idealno kadrovsko strukturo sem opredelil stanje, v katerem so enakomerno porazdeljene vse starostne kategorije, kar pomeni, da so deleži častnikov in podčastnikov, ki so enako stari, med seboj enaki in enakomerno razporejeni od prvega do 40. leta njihovega dela, kakršen je po sedaj veljavni zakonodaji pogoj za upokojitev moških.

Enako velja tudi za vojake, z razliko, da je njihova enakomerna razporeditev do njihove starosti 45 let, kakor je z zakonom omejena starost vojaka, kar v povprečju pomeni približno 25 let delovne dobe.

Navedena idealna struktura pomeni tudi najmanjše enakomerne letne potrebe. Izhodišče izračuna predstavlja sedanje številčno stanje in sedanje razmerje med častniki, podčastniki in vojaki.

Sestavo Slovenske vojske v septembru 2010 prikazuje tabela 16.

Tabela 16: Sestava Slovenske vojske, september 2010

Zaposleni (glede na dolžnosti)	Število	Delež
Častnikov	1202	15,8 %
Podčastnikov	2006	26,5 %
Vojakov	3133	41,3 %
Vojaških uslužbencev	721	9,5 %
Civilnih oseb	509	6,7 %
Uradnikov	12	0,2 %
Skupaj	7583	100 %

Če pri izračunu letnih potreb upoštevam le vojaški kader in podam primer izračuna za častnike ($1202/40=30$), tako dobim (ob upoštevanju enakomernega upokojevanja), da se vsako leto upokoji $1/40$ vojaškega kadra, kar glede na skupno število častnikov 1202 pomeni 30 že izšolanih mladih častnikov.

V spodnji tabeli 16 je podan pregled izračuna za celotno strukturo Slovenske vojske po kategorijah.

Tabela 17: Minimalne povprečne letne kadrovske potrebe SV

Vojaški kader	Število zaposlenih	Leta delovne dobe	Letna upokojitev – zaposlitev
Častnikov	1202	40,0	30
Podčastnikov	2006	40,0	50
Vojakov	3133	25,0	125
Vojaški kader skupaj	6341	30,9	205
Vojaški uslužbenci	721	40,0	18
Civilne osebe	509	40,0	13
Uradniki	12	40,0	0
Vse skupaj	7583	32,1	236

Skrajni možnosti, glede na odločitev kakšne vrste šola bi bila potrebna in predvsem kateri strukturi bi bila namenjena sta tako med vrednostmi 30 in 236.

Če bi se odločili ustanoviti ustrezno vojaško (varnostno) šolo ali šolski center (poklicna in srednja šola) za pridobivanje samo vojaškega kadra za vse tri kategorije, ob upoštevanju predpostavke, da bi se njeni maturantje večinoma zaposlovali v enotah Slovenske vojske, bi slednji moral imeti kapaciteto za približno 800 dijakov.

Miloš Jenko (2009) v Strategiji pridobivanja kadrov za Slovensko vojsko navaja, da bi bilo treba v letu 2010 pridobiti 650 vojakov, v letih 2011 do 2014 pa 500 vojakov letno in po letu 2014 okoli 700 vojakov letno.

Miro Kump (2008) je v svoji raziskavi ugotovil, da je v Slovenski vojski odhodov dvakrat več kot prihodov, in to predvsem mladih vojakov, ki so v Slovenski vojski zaposleni povprečno pet let.

Glede na trenutne potrebe (650 vojakov) ugotovim, da lahko z dvema razredoma srednješolcev trenutno pokrijemo komaj desetino potreb Slovenske vojske. Ob širšem družbenem pogledu pa lahko sklepam, da bi za zaposlovanje takšnega kadra verjetno pokazala zanimanje tudi slovenska policija.

Navedeno pomeni, da so letne potrebe Slovenske vojske tolikšne, da je razmišljanje o ustrezno naravnani srednji šoli ali »slovenskem kolidžu« upravičeno.

Samo za primerjavo naj navedem, da ima Gimnazija Bežigrad trenutno 1130 dijakov, razporejenih v 39 oddelkov, in 94 zaposlenih profesorjev. To pomeni, da se v povprečju na gimnazijo letno vpiše okoli 280 dijakov.

3.2.10 Ugotovitve glede na postavljena raziskovalna vprašanja

Četrto raziskovalno vprašanje

»Ali obstajajo precejšnje razlike v ocenah pomembnosti vrednotnih usmeritev, vrednotnih tipov in vrednotnih velekategorij med vzorcema raziskovanih populacij?«

Rezultati raziskave kažejo, da se največje razlike med vzorcema populacij kažejo v vrednotnih usmeritvah, in sicer v *patriotskih*, ki jo vzorec populacije VOJ_GIM postavlja na prvo mesto pomembnosti, medtem ko jo vzorec populacije DRUGI uvršča šele na sedmo mesto. Opazna razlika se kaže tudi pri *ekološki* vrednotni usmeritvi, tej daje prednost vzorec populacije DRUGI (peti rang pomembnosti), medtem ko jo vzorec populacije VOJ_GIM uvršča na osmo mesto.

Rezultati analize vrednotnih tipov kažejo usklajenost v pomembnosti vrednotnih tipov obeh vzorcev raziskovanih populacij. Pri obeh vzorcih populacij praktično ni razlik v pomembnosti vrednotnih tipov.

Primerjava vrednotnih velekategorij je pokazala, da oba vzorca populacije dajeta bistveno večjo pomembnost apolonskim vrednotam. To pa je tudi splošna lastnost Slovencev, kar potrjujejo tudi druge raziskave nacionalnih vrednot. Podrobna analiza dionizičnih vrednot pa vendarle pokaže na posebnost glede na Muskovo razvrstitev vrednot velekategorij. Vzorec populacije VOJ_GIM uvršča vrednoto *narodnosti ponos* med štiri najpomembnejše vrednote, takoj za vrednoto *poštenost*, in ji daje enako pomembnost kot vrednotam *razumevanje s partnerjem* in *ljubezen do otrok*.

Peto raziskovalno vprašanje

»Kakšne so trenutne in kakšne so minimalne povprečne letne kadrovske potrebe Slovenske vojske?«

Glede na trenutni obseg in strukturo Slovenske vojske znašajo njene minimalne povprečne letne kadrovske potrebe, brez morebitnih predčasnih odhodov ter ob enakomerno razporejeni starostni strukturi, 236 oseb letno.

Trenutne kadrovske potrebe Slovenske vojske znašajo 650 vojakov letno in so trikrat večje od minimalnih, kar kaže predvsem na kratkoročno politiko zaposlovanja. Navedeno pomeni, da lahko trenutno z dvema razredoma srednješolcev pokrijemo komaj desetino njenih potreb. Verjetno pa je za podoben kader zainteresirana tudi policija.

4 SKLEPI IN PREDLOGI

4.1 Povzetek glavnih ugotovitev

Pomen vrednot

Posameznik se vedno odloča skladno s svojimi najpomembnejšimi vrednotami, ki mu hkrati služijo tudi za presojanje svojih in tujih ravnanj.

Človek (vojak) je s svojim znanjem, izurjenostjo in predvsem motivacijo, da uresniči svoje temeljno poslanstvo, najpomembnejši dejavnik vseh oborožitvenih sistemov in vojsk.

Ustrezna motivacija zmore premagati tudi strah in je največkrat odločilni dejavnik vojaškega uspeha ali neuspeha. Na motivacijo oziroma notranjo moč najbolj vplivajo osebne vrednote, ki usmerjajo naša ravnanja in kot motivacijski dejavniki spodbujajo naše aktivnosti, ki jih pogosto čutimo kot obveznost ali dolžnost.

Osebne vrednote vojakov imajo zato močan vpliv na vojaško moč (učinek obrambe), še večji vpliv pa ima ustrezna in močna vojaška kultura, ki se izoblikuje na tistih vrednotah, ki jih sprejme za svoje večina pripadnikov kolektiva in je ni mogoče preprosto zaukazati.

Moč organizacijske kulture raste s stopnjo ujemanja organizacijskih vrednot in osebnimi vrednotami njenih pripadnikov.

Skupne vrednote ljudi povezujejo, različne pa jih razdvajajo. Krizna področja nastajajo vselej na mejah med seboj neskladnih kultur.

Novo mirovno nalogo v mednarodnem okolju zahtevajo od Slovenske vojske njeno prilagajanje, skladno z novimi spoznanji in vrednotami ter drugačnimi vsebinami usposabljanj, ki vojaka bojavnika skozi nov proces socializacije spreminjajo v vojaka mirovnika, ki se na kriznih območjih vselej srečuje z neskladjem vrednot in kultur.

Oblikovanje vrednot

Vrednotni sistem posameznika se oblikuje v obdobju adolescence, ko je posameznik sposoben abstraktnega mišljenja in se kasneje razvija skupaj z razvojem osebnosti pod vplivom bioloških, duhovnih in socialnih dejavnikov.

Vzgoja, ki se izvaja v srednji šoli (15 do 19 let), spada v obdobje adolescence (12 do 18 let), v katerem se izvaja temeljni proces integracije človeka in ima zaradi tega pomemben vpliv na oblikovanje dijakovih vrednot posledično pa tudi vpliv na oblikovanje osebnosti kot človeka.

Oblikovanje vrednot je eden najpomembnejših ciljev vzgoje in izobraževanja in je bistveno premalo vključen v vzgojno izobraževalni proces v slovenskih šolah.

Po mnogih definicijah različnih avtorjev je vzgoja posameznika drugo ime za proces sistematičnega oblikovanja osebnosti.

Trenutni srednješolski izobraževani sistem nima na nobeni ravni (poklicni, srednje strokovni ali gimnazijski) ustreznega izobraževalnega programa za vojaški poklic (Srednješolski izobraževalni programi 2009/2010). Tako tisti, ki se že ob zaključku osnovne šole odločijo za vojaški poklic, nimajo možnosti ustreznega pridobivanja vojaških znanj in vrednot, ki bi jih usmerile v vojaški poklic in bi jim tudi koristile pri kasnejšem opravljanju svojega poklica. S tem pa so, po mojem mnenju, izgubljena štiri pomembna leta sekundarne socializacije, v katerih se odločilno oblikujejo osebne vrednote človeka, ki nam običajno ostanejo za vse življenje.

Dejstvo, da skupne vrednote ljudi povezujejo, različne pa jih razdvajajo je še posebej pomembno za ustvarjanje vojaškega tima, ki mora delovati zelo usklajeno, njihovo medsebojno zaupanje pa temelji izključno na vrednotah.

»Slovenci nismo ponižen narod. Na lestvicah agresivnosti, težnje po dominaciji in neodvisnosti, smo v primerjavi z drugimi narodi zelo visoko. Tudi naši sosede, ki nam priznavajo delavnost in pridnost, nas nimajo za neagresivne in ponižne.« (Musek 1994)

4.2 Ugotovitve raziskovalnih vprašanj

Glede na raziskovalna vprašanja, postavljena v uvodu, je bilo mogoče skozi raziskovalni del naloge ugotoviti in skleniti, da med obema vzorcema raziskovanih populacij obstajajo razlike v ocenah pomembnosti posameznih vrednot in so pri petnajstih vrednotah tudi statistično pomembne. Največja razlika je izražena pri vrednoti *narodnostni ponos*. Populacija, ki je obiskovala vojaško gimnazijo, jo uvršča kar 29 mest višje od populacije, ki je obiskovala drugačne srednje šole.

Tako je mogoče zaključiti, da so dijaki vojaške gimnazije to vrednoto pridobili oziroma jim je bila privzgojena v času adolescence.

Med splošnimi vojaškimi vrednotami se pomembni razliki kažeta tudi v vrednoti *red in disciplina* ter *tovarištvo in solidarnost*. Obe vrednoti višje uvršča vzorec populacije, ki je obiskoval vojaško gimnazijo, in sicer prvo za 18 in drugo za 13 mest višje. Navedeno nakazuje, da so dijaki vojaške gimnazije ti vrednoti prav tako pridobili med srednješolskim izobraževanjem, zelo verjetno v času, ko so bili v dijaškem domu, kjer so veljala posebna pravila glede reda, discipline (naloge, pospravljanje, točnost vračanja z izhoda ...), skozi sodelovanje in medsebojno pomoč pa so razvijali tudi timski duh, s pomočjo katerega so lažje

premagovali šolske zahteve. Navedene vrednote sodijo med splošne vojaške vrednote, zato lahko sklenem, da ugotovljene razlike v njihovi pomembnosti v določeni meri vplivajo na osebnost vojaka in posledično tudi na opravljanje vojaškega poklica.

Primerjava vrednot med vzorcema raziskovanih populacij je prav tako pokazala, da se vrednotni sistem vzorca populacije, ki je obiskoval vojaško gimnazijo, bolje ujema z vrednotami Slovenske vojske, ki so zapisane v Kodeksu vojaške etike in Vojaški doktrini.

Raziskava vrednotam nadrednih kategorij je pokazala, da se z višanjem vrednotne kategorije razlike med vzorcema zmanjšujejo in se vse bolj približujejo nacionalnim ugotovitvam.

Trenutne kadrovske potrebe Slovenske vojske znašajo okoli 650 vojakov letno in so trikrat večje od minimalnih, kar kaže predvsem na kratkoročno politiko zaposlovanja. Navedeno pomeni, da lahko trenutno z dvema razredoma srednješolcev pokrijemo komaj desetino njenih potreb.

Glede na navedeno je mogoče ugotoviti, da bi z ustrezno srednješolsko vzgojo morda lahko pripomogli k odločitvi posameznika za vojaški poklic.

Zavedati se namreč moramo, da vsak učinkovit obrambni sistem temelji na ljudeh in njihovi volji, ki jo oblikujejo njihove najpomembnejše vrednote. Ustrezne vrednote in moč vojaške kulture pa sta edini zagotovili, da bodo vojaki, ki se urijo v miru, izvršili svoje temeljno poslanstvo tudi v vojni.

Dodatne ugotovitve raziskave

Primerjava osebnih vrednot med raziskovanima vzorcema populacij kaže, da organizacijska kultura v Slovenski vojski ni enotna in je izražena v različno usvojenih vrednotah njenih pripadnikov. Slednje sta ugotovili v svojih raziskavah tudi Jakič in Jelušič (2008) in Troha (2005).

Vojaška gimnazija je na oblikovanje vrednot svojih dijakov vplivala tako s šolskim program, ki je vseboval tudi jasno določen vzgojni načrt, kakor tudi z obšolskimi aktivnostmi, ki so dijake spodbujale k športnim aktivnostim. Poseben vpliv pa je verjetno imel tudi način življenja v dijaškem domu, ki je predstavljal dodaten proces socializacije, v katerem so učitelji v popoldanskem času prevzemali vloge vzgojiteljev in v določeni meri tudi nadomeščali družino.

4.3 Izpolnitev postavljenih ciljev

V uvodu so bili postavljeni trije cilji, ki sem jih skozi nalogo skušal realizirati, in sicer:

- Prvi cilj: *»V teoretičnem delu analizirati pojmovno-teoretična izhodišča s področja oblikovanja osebnosti skozi vzgojni proces in vpliva vrednot na razvoj identitete posameznika.«*

Navedeni cilj sem realiziral v podpoglavju 2.2 *Vrednote in osebnost*. Za uvod v osrednji teoretični del sem podal razlage o pomenu vrednot in vrednotnem sistemu, nadgradil pa sem ga s podajo razlag o pomenu družbenih, organizacijskih in nazadnje še vojaških vrednot, ki so v tretjem poglavju tudi predmet raziskave.

- Drugi cilj: *»Ugotoviti, ali obstajajo pomembne razlike med osebnimi vrednotami zaposlenih v SV, ki so obiskovali vojaško gimnazijo, in tistimi zaposlenimi v SV, ki so obiskovali drugačne srednje šole.«*

Cilj sem dosegel z raziskavo in primerjavo vrednot med obema vzorcema raziskovanih populacij. Splošna ugotovitev je, da razlike med osebnimi vrednotami zaposlenih v SV, ki so obiskovali vojaško gimnazijo, in drugimi obstajajo tudi po 20 letih, največje razlike pa so izražene pri patriotskih vrednotah, ki jim pomembno večjo prednost dajejo nekdanji dijaki vojaške gimnazije.

- Tretji cilj: *»Ugotoviti, ali morebiti ugotovljene razlike pomembno vplivajo na opravljanje vojaškega poklica.«*

Cilj je dosežen z raziskavo in primerjavo ugotovljenih vrednot med raziskovanima vzorcema populacij, in vrednotami, ki so zapisane v normativnih aktih Slovenske vojske. Njihova primerjava vrednot pa je dala odgovor na tretje raziskovalno vprašanje.

4.4 Predlogi izboljšav

Po povzetku naloge bi predlagal ustanovitev srednješolskega »slovenskega kolidža«, v katerem bi njegovi dijaki bivali v dijaškem domu, ki bi ga vodili učitelji šole. Šolski program bi se od programov ostalih srednjih šol, razlikoval le v povečanem obsegu državlanske vzgoje. Stroške šolanja in bivanja v dijaškem domu bi plačala država, dijaki pa bi se kasneje obligatorno morali zaposliti v Slovenski vojski ali policiji.

Ustanovitev »slovenskega kolidža« bi bila v prvi vrsti namenjena izobraževanju in vzgajanju slovenskih častnikov in podčastnikov, ki so ključnega pomena za obrambno funkcijo države. Pridobivanje in kasnejšo socializacijo (v procesu temeljnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja) zato ne bi smeli prepustiti nenačrtni in kratkoročni politiki zaposlovanja.

Znanja in usposobljenost častnikov in podčastnikov se skozi sprejemanje vedno bolj odgovornih nalog stalno nadgrajujejo in izpopolnjujejo, vendar vse njihovo pridobljeno znanje in njihove izkušnje ne koristijo, če niso povezane z ustreznimi osebnimi vrednotami, ki jih usmerjajo v njihovih ravnanjih. Edino osebne vrednote so namreč tiste, po katerih se

ravnano in ki se pomembno oblikujejo v obdobju odraščanja med 12. in 18. letom, v delu tega obdobja pa se izvaja tudi srednješolsko izobraževanje. To pa je ključno dejstvo, ki se ga moramo zavedati in ga bolje uporabiti v procesu vzgoje in socializacije častnikov in podčastnikov Slovenske vojske. Slednje je na dolgi rok mogoče doseči z oblikovanjem ustrezne srednje šole, ki bi zagotavljala kader z ustreznimi vrednotami in v potrebnem obsegu. Rezultati takšne rešitve bi se pokazali v obdobju 6–10 let.

Pri končni odločitvi o ustanovitvi tovrstne šole (»slovenskega kolidža«) pa moramo imeti pred očmi tudi celotno sliko slovenske populacije, v kateri ne smemo prezreti naslednjih dveh pomembnih dejavnikov.

- *Problem alkoholizma*: v Sloveniji je preko 150.000 posameznikov zasvojenih z alkoholom ob katerih trpita še vsaj dva do trije člani družine in vsaj toliko mladostnikov. Marsikateremu mladostniku iz takšnega okolja bi internat predstavljal varno zatočišče in možnost drugačne vzgoje in razvijanje svojih talentov.
- *Problem revščine*: po podatkih iz preteklega leta živi v Sloveniji pod pragom revščine 12,3 % ali okoli 250.000 ljudi. Mladostniki iz tovrstnega okolja bi dobili priložnost, da pridobijo ustrezno izobrazbo in si z njo ustvarili lepšo prihodnost.

Z upoštevanjem samo zgoraj navedenih dejavnikov si lahko v grobem predstavljamo, kako bi z ustanovitvijo takšne šole vplivali na življenja mladostnikov iz opisanih okolij. Priložnost, ki bi jo s takšno šolo dobili mladostniki, bi se državi zagotovo povrnila v obliki zmanjšanega števila socialno ogroženega prebivalstva, zvišanju izobrazbene strukture in predvsem v povečani lojalnosti državljanov do države.

Ob začetku pisanja naloge sem menil, da bi Slovenski vojski ustrezala ustanovitev vojaške gimnazije oz. vojaške srednje šole, ki bi v svojem učnem programu imela tudi veliko strokovnih predmetov s področja vojaških ved. Ob dokončanju naloge pa se je moje spoznanje razširilo na celoten slovenski prostor, za katerega vidim potrebo po izvajanju srednješolskega učnega procesa tudi v obliki kolidžev, kjer bi bila ob splošni vzgoji pomembna komponenta tudi državljanska vzgoja v obliki domoljubja in patriotizma.

Pomena vzgoje v izobraževalnem procesu, so se zavedli tudi slovenski strokovnjaki in pedagogi, ki so ugotovili, da je bila vzgoja v preteklih 20 letih zanemarjena. Za spremembo trenutnega stanja je treba spremeniti celotno organizacijsko kulturo šolstva, kar pomeni dolgotrajni proces spreminjanja vrednot.

Hitrejše spremembe je mogoče narediti z oblikovanjem manjšega jedra dijakov (»slovenskega kolidža«) in s ciljni obliki kulture naklonjenimi učitelji, ki se v izolaciji od ostalih (šolstva) ločeno razvija. Z okrepitvijo moči takšne organizacijske kulture in boljšimi rezultati njenih dijakov, izkazanih v znanju in vrednotah, bi ustvarili dejavnike močnejšega vpliva na hitrejše spremembe celotne organizacijske kulture šolstva. Podoben proces z malo drugačno organizacijsko kulturo že teče skozi škofjske gimnazije.

Po mojem prepričanju je najpomembnejše vodilo, ki bi mu v konkretnem primeru morali slediti, vzgoja državi lojalnih državljanov. Zato bi predlagal, da najprej (v prvi fazi) ustanovimo srednjo državno šolo v obliki srednješolskega »slovenskega kolidža« in šele v drugi fazi, po ponovno ocenjenih potrebah, srednjo varnostno šolo od koder bi črpala kader tako Slovenska vojska kot policija.

Kvaliteta ponovno predlaganega načina srednješolskega izobraževanja in vzgoje se kaže tudi v podatkih o uspešnosti nadaljevanja študija zadnjih generacij maturantov vojaške gimnazije na različnih fakultetah, ko niso bili več dolžni svoj študij nadaljevati na vojaških akademijah. Ne nazadnje sta vojaško gimnazijo končala tudi dva nekdanja ministra za obrambo, ki sta oba zaključila svoje formalno izobraževanje z doktoratom znanosti, danes pa sta ugledna profesorja in predstojnika fakultet.

Veliko priznanje nekdanji vojaški gimnaziji dajejo tudi številne izjave njenih maturantov, da bi takšno šolo priporočili tudi svojim otrokom, kar je neke vrste etični preizkus njene resnične kvalitete.

V Slovenski vojski in zunaj nje so se mnogi, s katerimi sem razpravljajal o ideji ustanovitve srednješolskega »slovenskega kolidža«, s predlagano idejo strinjali. Idejo so podprli vsi vprašani, ki so obiskovali vojaško gimnazijo (15), pa tudi mnogi izmed tistih, ki je niso obiskovali.

Moje osebno mnenje, ki sem si ga ustvaril skozi razmišljanje in pisanje navedene tematike, je, da smo takšno šolo (»slovenski kolidž«) že imeli, da je bila kvalitetna v pedagoškem in vzgojnem smislu ter je vzgajala državi lojalen kader.

4.5 Predlogi nadaljnjega raziskovanja

Raziskava o namenu učencev osmih in devetih razredov, da nadaljujejo svoje srednješolsko izobraževanje na »slovenskem kolidžu«, bi vsekakor pomenila naslednji korak, katere rezultat bi lahko vplival na odločitev o oblikovanju takšne šole.

Zaradi politične odločitve Slovenije za kolektivno obrambo v organizaciji Nato, je morala Slovenska vojska sprejeti dodatno poslanstvo sodelovanja pri mednarodnem ohranjanju miru in prevzeti del mirovniških nalog v mednarodnem okolju. Vojaki se v pripravah na misijo tako vedno bolj usposabljujejo iz mirovniških vsebin, ki jih v določenem delu lahko enačimo s policijskim delom v izrednih razmerah. Pri tem so vojaki in njihove enote namenjene predvsem varovanju življenj ljudi in premoženja, ter varovanju šibkejših pred močnejšimi, kar je skoraj diametralno nasprotje njihovemu prvotnemu poslanstvu. Glede na vedno večje tovrstne obveznosti bi bilo treba narediti raziskavo o potrebnem psihološkem profilu vojaka mirovnika in skladno s tem prek novih vrednot tudi začeti spreminjati bojovniško organizacijsko kulturo v novo mirovniško obliko.

LITERATURA

- Bachman, Jerald, Lee Sigelman in Greg Diamond. 1987. Self-selection, socialization, and distinctive military values: attitudes of high school seniors. *Armed Forces and Society* 2 (13): 169–187. [Http://hdl.handle.net/2027.42/68068](http://hdl.handle.net/2027.42/68068) (12. 6. 2010).
- Bernik, France 2003. *O temeljnih vrednotah Slovencev*. [Http://www.prihodnost-slovenije.si/uprs/ps.nsf/krf/D6B8CF1A37ECB653C1256E940046C555?OpenDocument](http://www.prihodnost-slovenije.si/uprs/ps.nsf/krf/D6B8CF1A37ECB653C1256E940046C555?OpenDocument) (18. 8. 2010).
- Bloom, Benjamin. 1970. *Taksonomija ili klasifikacija obrazovnih i odgojnih ciljeva*. Beograd: Jugoslovenski zavod za proučevanje školskih i prosvetnih pitanja.
- Bohinc, Rado, Miro Cerar in Barbara Rajgelj. 2006. *Temelji prava in pravne ureditve*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Bolfek, Boris. 2010. *Zgodovina vojaškega šolstva*. Zaključna naloga, Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, Poveljniško štabna šola.
- Cameron, Kim S. in Robert E. Quinn. 1999. *Diagnosing and changing organizational culture*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Chinoy, Ely. 1961. *Society: an introduction to sociology*. New York: Tandom House.
- Clausen, John A. (ed.). 1968 *Socialization and society*. Boston: Little Brown and Company. [Http://en.wikipedia.org/wiki/Socialization](http://en.wikipedia.org/wiki/Socialization) (23. 8. 2010).
- Deal, Terrence E. in Allan Kennedy. 1982. *Corporate cultures*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Erikson, Erik Homburger. 1998. *The life cycle completed*. London: W.W. Norton.
- FM6-22. 2006. *Army leadership: be, know, do*. Washington, DC: Haedquarters: Department of the Army.
- Franke, Volker. 1999. *Preparing for peacem Military identity, value orientations, and professional military education*. London: Praeger.
- Furlan, Branimir, Davorin Rečnik, Rudi Vrabič, Vasilije Maraš, Janez Cerkovnik, Branko Špur, Miloš Šonc, Marjan Tušak, Marijan Ivanuša, Boris Gorjup, Martin Kojadin, Kamil Lasič in Marko Unger. 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Defensor.
- Garb, Maja. 2002. *Demobilizacija in reintegracija vojaškega osebja v razmerah sodobne družbene tranzicije*. Doktorsko delo, Fakulteta za družbene vede Ljubljana.
- Gutmann, Amy. 2001. *Demokratična vzgoja*. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja.
- Huntington, Samuel P. 1996. *The clash of civilizations and the remaking of World order*. London: Simon & Schuster.
- Jakič, Manica in Ljubica Jelušič. 2008. *Samozaznava, vrednot in zaznava socialne klime v slovenski vojski pri reprezentativnem vzorcu njenih predstavnikov/ predstavnic*. [Http://www2.arnes.si/~anthropos/anthropos/2008/3_4/05_jakic.pdf](http://www2.arnes.si/~anthropos/anthropos/2008/3_4/05_jakic.pdf) (18. 8. 2010).
- Jelušič, Ljubica in Peter Papler. 2006. Človeški dejavnik v vojaškem sistemu. *Bilten Slovenske vojske* 8 (4): 7–25.
- Jelušič, Ljubica. 2003. Mirovne operacije (2. del). *Slovenska vojska* 11 (6): 12–15.

- Jenko, Miloš. 2009. *Prostovoljno usposabljanje v Slovenski vojski – element pridobivanja poklicnih vojakov*. Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija, Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijo dela Kranj.
- Johnson, Ronald C., George P. Danko, Thomas J. Darvill, Stephen Bochner, John K. Bowers, Yau-Huang Huang, Jong Y. Park, Vid Pecjak, Anwar R. A. Rahim in Dirk Penington. 1989. Cross-cultural assessment of altruism and its correlates. *Journal of Personality and Individual Differences* 10 (8): 855–868.
- King, Martin Luther, Jr. 1947. The purpose of education. *Maroon Tiger*, January/February: 10. [Http://www.stanford.edu/group/King/papers/vol1/470200-The_Purpose_of_Education.htm](http://www.stanford.edu/group/King/papers/vol1/470200-The_Purpose_of_Education.htm) (10. 6. 2010).
- Kobeja, Boris. 2001. *Priročnik za pisce strokovnih besedil: znanstveni aparat*. Koper: Visoka šola za management.
- Kodeks vojaške etike Slovenske vojske. *Uradni list RS*, št. 55/2009.
- Kotnik Dvojmoč, Igor. 2002. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kroflič, Robi, Jasna Mažgon, Tina Klarič, Katja Jeznik, Petra Štirn Janota, Darja Štirn Koren. 2009. *Ali poklicne in strokovne šole potrebujejo vzgojni koncept*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Kump, Miro. 2008. *Odhod kadrov iz Slovenske vojske kot posledica konfliktov*. Specialistično delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijo dela Kranj.
- Lesar, Irena in Mojca Peček. 2008. *Pedagogical concepts between past and the future*. Maribor: Faculty of Arts.
- Lubi, Darko. 2002. *Temelji vodenja in poveljevanja*. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Medveš, Zdenko. 1991. *Vzgoja v javni šoli: zbornik tekstov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Milivojevič, Zoran. 2007. *Emocije*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Moskos, Charles C. 2000. Toward a postmodern military. V *The postmodern military: armed forces after the Cold War*, ur. Charles C. Moskos, John Allen Williams in David R. Segal, 14–31. New York: Oxford University Press.
- Musek Lešnik, Kristian. 2003. *Od poslanstva do vizije zavoda in neprofitne organizacije*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Musek, Janek 2003. Raziskovanje vrednot v Sloveniji in vrednotni univerzum Slovencev. [Http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/6E9DC6507D449-582C1256E940046C554?OpenDocument](http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/6E9DC6507D449-582C1256E940046C554?OpenDocument) (18. 8. 2010).
- Musek, Janek. 1982. *Osebnost*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
- Musek, Janek. 1993. *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti, Educy.
- Musek, Janek. 1994. *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.
- Musek, Janek. 1999a. *Teorije osebnosti kot podlaga šolskega svetovalnega dela*. [Http://www.musek.si/Teksti/Teorije%20osebnosti%20kot%20podlaga.pdf](http://www.musek.si/Teksti/Teorije%20osebnosti%20kot%20podlaga.pdf) (5. 6. 2010).

- Musek, Janek. 1999b. *Psihološke prvine narodne identitete*. [Http://musek.si/Teksti/Psiholo%9Ake%20prvine%20narodne%20identitete.pdf](http://musek.si/Teksti/Psiholo%9Ake%20prvine%20narodne%20identitete.pdf) (18. 8. 2010).
- Musek, Janek. 2000. *Nova psihološka teorija vrednot*. Ljubljana: Educy.
- Musek, Janek. 2002. *Raziskovanje vrednot v Sloveniji in vrednotni univerzum Slovencev*. [Http://www.zrssi.si/doc/_clanek_musek.doc](http://www.zrssi.si/doc/_clanek_musek.doc) (10. 6. 2010)
- Musek, Janek. 2005. *Predmet, metode in področja psihologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1996. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Srednjeročni obrambni program 2007–2012–SOPr. (številka 803–2/2006–58, z dne 27. 11. 2006)*. 2006. [Http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/SOPR_2007-2012_cistopis.pdf](http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/SOPR_2007-2012_cistopis.pdf) (13. 4. 2010).
- Srednješolski izobraževalni programi*. 2009. [Http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/index.htm](http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/index.htm) (10. 4. 2010).
- Stanić, Đorđe. 1986. *Vojno školstvo JLA*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar.
- Stres, Anton. 2003. *Vrednote kot pogoj za naš obstoj*. [Http://www.prihodnost-slovenije.si/uprs/ps.nsf/krf/5A69A45B5B445D90C1256E940046C550](http://www.prihodnost-slovenije.si/uprs/ps.nsf/krf/5A69A45B5B445D90C1256E940046C550) (12. 6. 2010).
- Tavčar, Mitja I. 2005. *Strateški management nepridobitnih organizacij*. Koper: Fakulteta za management.
- Tavčar, Mitja I. 2009. *Management in organizacija: Sinteza konceptov organizacije kot instrumenta in kot skupnosti interesov*. Koper: Fakulteta za management.
- Troha, Nataša. 2005. *Vrednotne usmeritve v Slovenski vojski*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Trstenjak, Anton. 1991. *Misli o slovenskem človeku*. Ljubljana: Založništvo Slovenske knjige.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F). *Uradni list RS*, št. 102/2007.

PRILOGE

Priloga 1 Lestvica vrednot po Musku (MLV)

Priloga 2 T-test za neodvisna vzorca

MLV ODGOVORNI LIST

Na seznamu so nanizane stvari, ki jih ljudje različno cenimo. Prosimo vas, da poveste, kakšno vrednost pripisujete VI OSEBNO navedenim stvarem (pojavom, pojmom).

Vsakega izmed njih boste ocenili s točkami od 1 do 100. Da boste lažje ocenjevali, si predstavljajte, da ima SPOZNAVANJE SAMEGA SEBE vrednost 50. Navedene pojave in vrednote primerjajte z vrednoto »spoznavanje samega sebe« in jih temu primerno ocenite. Če se vam zdi, da so pomembnejši kot je »spoznavanje samega sebe«, jim dajte ustrezno višjo vrednost, kot je 50.

Čim vrednejša se vam zdi zadeva, ki jo ocenjujete, tem višjo vrednost ji pripišite. In obratno, če se vam zdi, da je ocenjevana stvar manj pomembna, kot je »spoznavanje samega sebe«, tedaj jo ocenite nižje, kot je 50. če se vam zdi enako vredna, kot je »spoznavanje samega sebe«, tedaj ji pripišite enako vrednost, tj. 50.

Zapomnite si, da ocena ne sme biti višja od 100 in nižja od 1. Če se vam bo zdelo, da ste se pri neki oceni zmotili, jo lahko popravite. Pazite, da boste ocenili prav vse vrednote, ki so na seznamu.

OCENE VPISUJTE DESNO OD POSAMEZNE VREDNOTE, KI JO OCENJUJETE, in sicer V PROSTOR, OZNAČEN Z OKLEPAJEM. PRVA OCENA JE PRI VREDNOTI »SPOZNAVANJE SAMEGA SEBE« ŽE VPISANA.

Seznam vrednot

0	SPOZNAVANJE SAMEGA SEBE	(50)
1	POŠTENOST	
2	DRUŽABNO ŽIVLJENJE	
3	LJUBEZEN DO OTROK	
4	SOŽITJE Z NARAVO	
5	ZNANJE	
6	DOBROTA IN NESEBIČNOST	
7	DELAVNOST	
8	DOLGO ŽIVLJENJE	
9	UGLED V DRUŽBI	
10	RAZUMEVANJE S PARTNERJEM	
11	SVOBODA	
12	MORALNA NAČELA	
13	SOŽITJE IN SLOGA MED LJUDMI	
14	USPEH V POKLICU	
15	ŠPORT IN REKREACIJA	
16	VERA V BOGA	

Priloga 1

17	UDOBNO ŽIVLJENJE	
18	LJUBEZEN DO DOMOVINE	
19	SPOŠTOVANJE ZAKONOV	
20	TOVARIŠTVO IN SOLIDARNOST	
21	LEPOTA – UŽIVANJE LEPOTE	
22	MIR NA SVETU	
23	USTVARJALNI DOSEŽKI	
24	ZVESTOBA	
25	SMISEL ZA KULTURO	
26	DOBRI SPOLNI ODNOSI	
27	MOČ IN VPLIVNOST	
28	DENAR IN IMETJE	
29	NAPREDEK ČLOVEŠTVA	
30	IZPOPOLNJEVANJE SAMEGA SEBE	
31	ZDRAVJE	
32	PROSTI ČAS	
33	ENAKOPRAVNOST MED NARODI	
34	OSEBNA PRIVLAČNOST	
35	POLNO IN VZNEMIRLJIVO ŽIVLJENJE	
36	VARNOST IN NEOGROŽENOST	
37	DRUŽINSKA SREČA	
38	MIR IN POČITEK	
39	PRAVIČNOST	
40	DOBRA HRANA IN PIJAČA	
41	PRIJATELJSTVO	
42	MODROST	
43	ENAKOST MED LJUDMI	
44	NARODNOSTNI PONOS	
45	SLAVA IN OBČUDOVANJE	
46	PROSTOST IN GIBANJE	
47	VESELJE IN ZABAVA	
48	UPANJE V PRIHODNOST	
49	LJUBEZEN	
50	SPOZNAVANJE RESNICE	
51	RED IN DISCIPLINA	
52	UŽIVANJE V UMETNOSTI	
53	POLITIČNA USPEŠNOST	
54	PREKAŠANJE IN PRESEGANJE DRUGIH	

T-TEST ZA NEODVISNA VZORCA

```

SAVE OUTFILE='E:\Delo\Ladinek\Vnos_pod.sav'
/COMPRESSED.
SAVE OUTFILE='E:\Delo\Ladinek\Vnos_pod.sav' /COMPRESSED.
T-TEST GROUPS=VZOREC(1 2)
/MISSING=ANALYSIS
/VARIABLES=POST DRUZ_ZIV LJUB_OTROK SOZ_NAR ZNA DOBR_NES DEL DOL_ZIV
UGLED_DRUZ RAZ_PART SVOB MOR_NAC SOZ_SLOG USPEH_POKLIC SPORT
VERA UD_ZIV LJUB_DOM SPOST_ZAK TOV_SOLID UZIV_LEP MIR UST_DOS ZVEST
SMIS_KULT SPOL_ODN MOC_VPLIV DENAR NAPRED IZPOP ZDR
PROST_CAS ENAK PRIVL POL_VZN_ZIV VARN DRUZ_SRE MIR_POC PRAV HRAN_PIJ
PIJAT MODR ENAK_LJUD NAROD_PON SLAVA PROST_GIB VES_ZAB UPAN
PRIH LJUB SPOZ_RES RED_DISC UZIV_UMET POLIT_USP PREK_PRES
/CRITERIA=CI(.9500).

```

Notes

Output Created	2010-11-09T22:32:43.629	
Comments		
Input	Data	E:\Delo\Ladinek\Vnos_pod.sav
	Active Dataset	DataSet0
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	63
Missing Handling	Value Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each analysis are based on the cases with no missing or out-of-range data for any variable in the analysis.
Syntax	T-TEST GROUPS=VZOREC(1 2) /MISSING=ANALYSIS /VARIABLES=POST DRUZ_ZIV LJUB_OTROK SOZ_NAR ZNA DOBR_NES DEL DOL_ZIV UGLED_DRUZ RAZ_PART SVOB MOR_NAC SOZ_SLOG USPEH_POKLIC SPORT VERA UD_ZIV LJUB_DOM SPOST_ZAK TOV_SOLID UZIV_LEP MIR UST_DOS ZVEST SMIS_KULT SPOL_ODN MOC_VPLIV DENAR NAPRED IZPOP ZDR PROST_CAS ENAK PRIVL POL_VZN_ZIV VARN DRUZ_SRE MIR_POC PRAV HRAN_PIJ PIJAT MODR ENAK_LJUD NAROD_PON SLAVA PROST_GIB VES_ZAB UPAN PRIH LJUB SPOZ_RES RED_DISC UZIV_UMET POLIT_USP PREK_PRES /CRITERIA=CI(.9500).	
Resources	Processor Time	0:00:00.109
	Elapsed Time	0:00:00.209

Group Statistics

	VZOREC	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
POŠTENOST	1	32	86,41	17,331	3,064
	2	31	78,32	15,259	2,741
DRUZABNO ŽIVLJENJE	1	32	54,53	16,871	2,982
	2	31	48,39	14,165	2,544
LJUBEZEN DO OTROK	1	32	82,50	19,510	3,449
	2	31	88,39	19,510	3,504
SOŽITJE Z NARAVO	1	32	63,12	18,784	3,320
	2	31	59,61	17,066	3,065
ZNANJE	1	32	75,72	20,799	3,677
	2	31	60,42	15,288	2,746
DOBROTA IN NESEBIČNOST	1	32	70,59	18,578	3,284
	2	31	65,26	11,776	2,115
DELAVNOST	1	32	73,78	18,505	3,271
	2	31	66,06	11,835	2,126
DOLGO ŽIVLJENJE	1	32	54,62	23,000	4,066
	2	31	56,35	22,749	4,086
UGLED V DRUŽBI	1	32	57,47	18,984	3,356
	2	31	45,81	17,753	3,188
RAZUMEVANJE S PARTNERJEM	1	32	83,28	22,490	3,976
	2	31	87,19	16,117	2,895
SVOBODA	1	32	81,00	21,679	3,832
	2	31	76,06	22,092	3,968
MORALNA NAČELA	1	32	76,31	20,219	3,574
	2	31	75,00	20,616	3,703
SOŽITJE IN SLOGA MED LJUDMI	1	32	66,78	19,467	3,441
	2	31	69,35	19,780	3,553
USPEH V POKLICU	1	32	69,97	18,269	3,230
	2	31	56,29	13,782	2,475
ŠPORT IN REKREACIJA	1	32	67,66	21,515	3,803
	2	31	57,45	19,546	3,511
VERA V BOGA	1	32	31,72	29,436	5,204
	2	31	28,97	23,413	4,205
UDOBNO ŽIVLJENJE	1	32	51,91	27,060	4,783
	2	31	53,71	16,831	3,023
LJUBEZEN DO DOMOVINE	1	32	75,62	19,950	3,527
	2	31	63,71	20,165	3,622

SPOŠTOVANJE	1	32	72,66	18,581	3,285
ZAKONOV	2	31	61,13	19,309	3,468
TOVARIŠTVO IN	1	32	79,16	15,384	2,719
SOLIDARNOST	2	31	61,39	18,936	3,401
LEPOTA - UŽIVANJE	1	32	48,72	22,240	3,931
LEPOTE	2	31	43,06	15,421	2,770
MIR NA SVETU	1	32	67,97	25,774	4,556
	2	31	70,97	23,679	4,253
USTVARJALNI DOSEŽKI	1	32	66,91	18,154	3,209
	2	31	49,29	14,185	2,548
ZVESTOBA	1	32	81,72	18,122	3,204
	2	31	75,16	21,075	3,785
SMISEL ZA KULTURO	1	32	38,22	20,242	3,578
	2	31	38,81	12,771	2,294
DOBRI SPOLNI ODNOSI	1	32	67,53	30,647	5,418
	2	31	65,00	18,484	3,320
MOČ IN VPLIVNOST	1	32	49,78	24,664	4,360
	2	31	36,61	11,647	2,092
DENAR IN IMETJE	1	32	55,78	20,516	3,627
	2	31	42,42	16,876	3,031
NAPREDEK ČLOVEŠTVA	1	32	61,22	24,606	4,350
	2	31	45,00	12,450	2,236
IZPOPOLNJEVANJE	1	32	69,34	18,547	3,279
SAMEGA SEBE	2	31	62,58	17,506	3,144
ZDRAVJE	1	32	82,19	23,243	4,109
	2	31	88,23	15,141	2,719
PROSTI ČAS	1	32	65,81	27,954	4,942
	2	31	63,81	16,875	3,031
ENAKOPRAVNOST MED	1	32	61,00	24,646	4,357
NARODI	2	31	53,55	15,394	2,765
OSEBNA PRIVLAČNOST	1	32	47,91	24,106	4,261
	2	31	39,84	11,364	2,041
POLNO IN	1	32	56,47	24,421	4,317
VZNEMIRLJIVO	2	31	51,23	19,963	3,585
ŽIVLJENJE					
VARNOST IN	1	32	71,91	26,485	4,682
NEOGROŽENOST	2	31	76,13	16,669	2,994
DRUŽINSKA SREČA	1	32	88,12	18,869	3,336
	2	31	85,65	23,620	4,242
MIR IN POČITEK	1	32	60,50	29,620	5,236
	2	31	70,81	16,837	3,024

Priloga 2

PRAVIČNOST	1	32	80,44	19,502	3,447
	2	31	71,23	19,736	3,545
DOBRA HRANA IN PIJAČA	1	32	49,56	26,409	4,668
	2	31	42,90	23,937	4,299
PRIJATELJSTVO	1	32	76,44	17,387	3,074
	2	31	68,55	14,617	2,625
MODROST	1	32	66,66	25,086	4,435
	2	31	58,48	16,223	2,914
ENAKOST MED LJUDMI	1	32	65,16	25,192	4,453
	2	31	51,45	15,663	2,813
NARODNOSTNI PONOS	1	32	82,50	17,689	3,127
	2	31	55,16	14,971	2,689
SLAVA IN OBČUDOVANJE	1	32	41,12	20,708	3,661
	2	31	28,29	13,864	2,490
PROSTOST IN GIBANJE	1	32	70,69	22,432	3,965
	2	31	61,29	18,972	3,408
VESELJE IN ZABAVA	1	32	58,53	21,256	3,758
	2	31	54,81	14,637	2,629
UPANJE V PRIHODNOST	1	32	64,41	25,139	4,444
	2	31	55,77	10,738	1,929
LJUBEZEN	1	32	73,69	24,464	4,325
	2	31	75,90	15,892	2,854
SPOZNAVANJE RESNICE	1	32	68,72	23,210	4,103
	2	31	68,39	18,502	3,323
RED IN DISCIPLINA	1	32	77,25	16,965	2,999
	2	31	57,84	25,802	4,634
UŽIVANJE V UMETNOSTI	1	32	41,94	20,369	3,601
	2	31	32,42	13,837	2,485
POLITIČNA USPEŠNOST	1	32	14,66	12,938	2,287
	2	31	17,29	13,159	2,363
PREKAŠANJE IN PRESEGANJE DRUGIH	1	32	31,66	19,122	3,380
	2	31	25,71	16,110	2,894

INDEPENDENT SAMPLES TEST

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
POŠTENOST	Equal variances assumed	,007	,935	1,963	61	,054	8,084	4,119	-,153	16,320
	Equal variances not assumed			1,967	60,458	,054	8,084	4,111	-,138	16,305
DRUZABNO ŽIVLJENJE	Equal variances assumed	,188	,666	1,563	61	,123	6,144	3,931	-1,717	14,005
	Equal variances not assumed			1,567	59,806	,122	6,144	3,920	-1,698	13,986
LJUBEZEN DO OTROK	Equal variances assumed	,863	,356	-1,197	61	,236	-5,887	4,917	-15,719	3,944
	Equal variances not assumed			-1,197	60,937	,236	-5,887	4,917	-15,719	3,945
SOŽITJE Z NARAVO	Equal variances assumed	1,240	,270	,776	61	,441	3,512	4,526	-5,538	12,562
	Equal variances not assumed			,777	60,755	,440	3,512	4,519	-5,525	12,549
ZKANJE	Equal variances assumed	5,658	,021	3,318	61	,002	15,299	4,611	6,079	24,520
	Equal variances not assumed			3,334	56,924	,002	15,299	4,589	6,110	24,489
DOBROTA IN NESEBIČNOST	Equal variances assumed	13,875	,000	1,357	61	,180	5,336	3,933	-2,529	13,201
	Equal variances not assumed			1,366	52,681	,178	5,336	3,906	-2,500	13,172
DELAVNOST	Equal variances assumed	6,925	,011	1,965	61	,054	7,717	3,928	-,137	15,571
	Equal variances not assumed			1,978	52,950	,053	7,717	3,901	-,108	15,542

Priloga 2

DOLGO ŽIVLJENJE	Equal variances assumed	,131	,719	-,300	61	,765	-1,730	5,765	-13,258	9,798
	Equal variances not assumed			-,300	60,972	,765	-1,730	5,764	-13,256	9,796
UGLED V DRUŽBI	Equal variances assumed	,770	,384	2,517	61	,014	11,662	4,634	2,396	20,929
	Equal variances not assumed			2,519	60,926	,014	11,662	4,629	2,406	20,919
RAZUMEVANJE S PARTNERJEM	Equal variances assumed	8,102	,006	-,791	61	,432	-3,912	4,944	-13,797	5,973
	Equal variances not assumed			-,796	56,246	,430	-3,912	4,918	-13,763	5,939
SVOBODA	Equal variances assumed	,488	,487	,895	61	,374	4,935	5,515	-6,092	15,963
	Equal variances not assumed			,895	60,841	,374	4,935	5,516	-6,096	15,967
MORALNA NAČELA	Equal variances assumed	,166	,685	,255	61	,799	1,312	5,145	-8,975	11,600
	Equal variances not assumed			,255	60,837	,800	1,312	5,146	-8,979	11,604
SOŽITJE IN SLOGA MED LJUDMI	Equal variances assumed	,291	,591	-,520	61	,605	-2,574	4,945	-12,461	7,314
	Equal variances not assumed			-,520	60,859	,605	-2,574	4,946	-12,464	7,317
USPEH V POKLICU	Equal variances assumed	1,219	,274	3,347	61	,001	13,678	4,087	5,506	21,851
	Equal variances not assumed			3,362	57,585	,001	13,678	4,069	5,532	21,825
ŠPORT IN REKREACIJA	Equal variances assumed	,388	,535	1,969	61	,054	10,205	5,184	-,161	20,570
	Equal variances not assumed			1,972	60,755	,053	10,205	5,176	-,146	20,555
VERA V BOGA	Equal variances assumed	1,246	,269	,410	61	,683	2,751	6,715	-10,676	16,178
	Equal variances not assumed			,411	58,798	,682	2,751	6,690	-10,637	16,139

UDOBNO ŽIVLJENJE	Equal variances assumed	4,526	,037	-,316	61	,753	-1,803	5,699	-13,199	9,593
	Equal variances not assumed			-,319	52,116	,751	-1,803	5,659	-13,158	9,551
LJUBEZEN DO DOMOVINE	Equal variances assumed	,101	,752	2,358	61	,022	11,915	5,054	1,809	22,022
	Equal variances not assumed			2,357	60,887	,022	11,915	5,055	1,807	22,024
SPOŠTOVANJE ZAKONOV	Equal variances assumed	,032	,859	2,415	61	,019	11,527	4,774	1,982	21,073
	Equal variances not assumed			2,413	60,697	,019	11,527	4,777	1,975	21,080
TOVARIŠTVO IN SOLIDARNOST	Equal variances assumed	2,306	,134	4,094	61	,000	17,769	4,340	9,090	26,448
	Equal variances not assumed			4,081	57,771	,000	17,769	4,355	9,052	26,487
LEPOTA - UŽIVANJE LEPOTE	Equal variances assumed	3,737	,058	1,169	61	,247	5,654	4,836	-4,017	15,325
	Equal variances not assumed			1,176	55,325	,245	5,654	4,809	-3,982	15,291
MIR NA SVETU	Equal variances assumed	,412	,523	-,481	61	,633	-2,999	6,241	-15,479	9,481
	Equal variances not assumed			-,481	60,833	,632	-2,999	6,233	-15,463	9,465
USTVARJALNI DOSEŽKI	Equal variances assumed	1,626	,207	4,282	61	,000	17,616	4,114	9,390	25,841
	Equal variances not assumed			4,299	58,413	,000	17,616	4,098	9,415	25,817
ZVESTOBA	Equal variances assumed	2,338	,131	1,326	61	,190	6,557	4,947	-3,334	16,449
	Equal variances not assumed			1,322	59,050	,191	6,557	4,959	-3,365	16,480
SMISEL ZA KULTURO	Equal variances assumed	8,709	,004	-,137	61	,891	-,588	4,280	-9,146	7,971
	Equal variances not assumed			-,138	52,543	,891	-,588	4,250	-9,114	7,939

Priloga 2

DOBRI SPOLNI ODNOSI	Equal variances assumed	11,450	,001	,395	61	,694	2,531	6,402	-10,270	15,333
	Equal variances not assumed			,398	51,194	,692	2,531	6,354	-10,224	15,286
MOČ IN VPLIVNOST	Equal variances assumed	11,267	,001	2,695	61	,009	13,168	4,886	3,399	22,938
	Equal variances not assumed			2,723	44,479	,009	13,168	4,836	3,425	22,911
DENAR IN IMETJE	Equal variances assumed	,901	,346	2,818	61	,007	13,362	4,741	3,881	22,842
	Equal variances not assumed			2,827	59,456	,006	13,362	4,726	3,906	22,818
NAPREDEK ČLOVEŠTVA	Equal variances assumed	30,357	,000	3,285	61	,002	16,219	4,938	6,345	26,093
	Equal variances not assumed			3,316	46,214	,002	16,219	4,891	6,375	26,062
IZPOPOLNJEVANJE SAMEGA SEBE	Equal variances assumed	,057	,812	1,487	61	,142	6,763	4,547	-2,329	15,855
	Equal variances not assumed			1,489	60,960	,142	6,763	4,543	-2,320	15,847
ZDRAVJE	Equal variances assumed	14,686	,000	-1,218	61	,228	-6,038	4,959	-15,955	3,879
	Equal variances not assumed			-1,226	53,499	,226	-6,038	4,927	-15,919	3,842
PROSTI ČAS	Equal variances assumed	11,941	,001	,343	61	,732	2,006	5,841	-9,673	13,685
	Equal variances not assumed			,346	51,219	,731	2,006	5,797	-9,631	13,643
ENAKOPRAVNOST MED NARODI	Equal variances assumed	6,086	,016	1,434	61	,157	7,452	5,197	-2,940	17,843
	Equal variances not assumed			1,444	52,242	,155	7,452	5,160	-2,902	17,805
OSEBNA PRIVLAČNOST	Equal variances assumed	6,207	,015	1,690	61	,096	8,068	4,774	-1,478	17,613
	Equal variances not assumed			1,707	44,437	,095	8,068	4,725	-1,452	17,588

POLNO IN VZNEMIRLJIVO ŽIVLJENJE	Equal variances assumed	5,117	,027	,931	61	,355	5,243	5,630	-6,015	16,501
	Equal variances not assumed			,934	59,341	,354	5,243	5,612	-5,985	16,471
VARNOST IN NEOGROŽENOST	Equal variances assumed	6,952	,011	-,755	61	,453	-4,223	5,596	-15,413	6,967
	Equal variances not assumed			-,760	52,469	,451	-4,223	5,557	-15,372	6,926
DRUŽINSKA SREČA	Equal variances assumed	2,414	,125	,461	61	,646	2,480	5,377	-8,273	13,233
	Equal variances not assumed			,460	57,349	,648	2,480	5,397	-8,325	13,285
MIR IN POČITEK	Equal variances assumed	12,848	,001	-1,690	61	,096	-10,306	6,097	-22,498	1,885
	Equal variances not assumed			-1,704	49,445	,095	-10,306	6,047	-22,455	1,842
PRAVIČNOST	Equal variances assumed	,007	,932	1,863	61	,067	9,212	4,944	-,674	19,097
	Equal variances not assumed			1,863	60,881	,067	9,212	4,945	-,676	19,100
DOBRA HRANA IN PIJAČA	Equal variances assumed	,055	,815	1,048	61	,299	6,659	6,356	-6,051	19,370
	Equal variances not assumed			1,049	60,737	,298	6,659	6,346	-6,032	19,351
PRIJATELJSTVO	Equal variances assumed	,052	,820	1,946	61	,056	7,889	4,053	-,216	15,994
	Equal variances not assumed			1,952	59,827	,056	7,889	4,042	-,197	15,975
MODROST	Equal variances assumed	4,553	,037	1,530	61	,131	8,172	5,342	-2,509	18,853
	Equal variances not assumed			1,540	53,282	,129	8,172	5,306	-2,469	18,814
ENAKOST MED LJUDMI	Equal variances assumed	11,275	,001	2,583	61	,012	13,705	5,305	3,096	24,313
	Equal variances not assumed			2,602	52,103	,012	13,705	5,267	3,135	24,274

Priloga 2

NARODNOSTNI PONOS	Equal variances assumed	1,151	,288	6,611	61	,000	27,339	4,135	19,070	35,607
	Equal variances not assumed			6,629	59,933	,000	27,339	4,124	19,089	35,588
SLAVA IN OBČUDOVANJE	Equal variances assumed	6,139	,016	2,881	61	,005	12,835	4,455	3,927	21,742
	Equal variances not assumed			2,899	54,309	,005	12,835	4,427	3,960	21,710
PROSTOST IN GIBANJE	Equal variances assumed	2,366	,129	1,793	61	,078	9,397	5,242	-1,086	19,880
	Equal variances not assumed			1,797	59,922	,077	9,397	5,228	-1,061	19,856
VESELJE IN ZABAVA	Equal variances assumed	5,246	,025	,808	61	,422	3,725	4,612	-5,498	12,948
	Equal variances not assumed			,812	55,126	,420	3,725	4,586	-5,465	12,914
UPANJE V PRIHODNOST	Equal variances assumed	17,201	,000	1,762	61	,083	8,632	4,899	-1,164	18,428
	Equal variances not assumed			1,782	42,229	,082	8,632	4,845	-1,143	18,407
LJUBEZEN	Equal variances assumed	5,711	,020	-,425	61	,672	-2,216	5,216	-12,645	8,214
	Equal variances not assumed			-,428	53,416	,671	-2,216	5,182	-12,607	8,175
SPOZNAVANJE RESNICE	Equal variances assumed	2,019	,160	,063	61	,950	,332	5,299	-10,264	10,928
	Equal variances not assumed			,063	58,844	,950	,332	5,280	-10,234	10,897
RED IN DISCIPLINA	Equal variances assumed	3,323	,073	3,539	61	,001	19,411	5,485	8,444	30,379
	Equal variances not assumed			3,517	51,627	,001	19,411	5,520	8,333	30,490
UŽIVANJE V UMETNOSTI	Equal variances assumed	6,952	,011	2,163	61	,034	9,518	4,401	,717	18,319
	Equal variances not assumed			2,176	54,733	,034	9,518	4,375	,749	18,287

POLITIČNA USPEŠNOST	Equal variances assumed	,446	,507	-,801	61	,426	-2,634	3,288	-9,209	3,941
	Equal variances not assumed			-,801	60,853	,426	-2,634	3,289	-9,211	3,943
PREKAŠANJE IN PRESEGANJE DRUGIH	Equal variances assumed	3,293	,074	1,333	61	,188	5,947	4,462	-2,975	14,869
	Equal variances not assumed			1,336	59,862	,186	5,947	4,450	-2,954	14,848